

Nr 82

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; given Stockholms slott den 15 mars 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändring i rättegångsbalken,
2) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård,

3) lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff,

4) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,

5) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag som går ut på att brott av lindrigare beskaffenhet skall i betydligt större utsträckning än f. n. kunna beivras i förenklade former.

Bl. a. föreslås ökade möjligheter att använda *strafföreläggande*. Detta sker genom att Kungl. Maj:t bemyndigas förordna, att strafföreläggande får användas beträffande brott i vilkas straffskalor ingår — förutom böter — fängelse i högst sex månader, om brottet i det enskilda fallet inte anses föranleda svårare påföljd än sådant bötesstraff som får utkrävas genom strafföreläggande. Sådant förordnande skall gälla vissa slag av brott. I samband därmed föreslås, att det högsta straff som får åläggas genom strafföreläggande — f. n. 40 dagsböter — höjs till 50 dagsböter för enkelt brott och 60 dagsböter när det gäller gemensamt straff för flera brott.

Förslaget innebär vidare den nyheten att strafföreläggande kan godkännas av ombud för den misstänkte. Det skall också bli möjligt att godkänna strafföreläggande genom betalning och alltså utan att skriftligt godkännande behöver avges. Ytterligare jämkningar i bestämmelserna om strafföreläggande föreslås som en förberedelse till övergång till ADB-teknik inom detta förfarande.

Vidare föreslås vissa ändringar beträffande *ordningsbotssystemet*. Detta har hittills tillämpats på försök i vissa polisdistrikt men skall fr. o. m. den 1 juli 1968 vara tillämpligt i hela landet. F. n. gäller att Kungl. Maj:t bestämmer, vilka förseelser inom penningbottsområdet som får beivras genom föreläggande av ordningsbot. Nu föreslås att riksåklagaren i samråd med rikspolisstyrelsen skall bestämma vilka förseelser som skall föras in under ordningsbotssystemet. Kungl. Maj:t skall dock meddela föreskrifter om det högsta belopp till vilket ordningsbot får bestämmas och om andra begränsningar för användningen av förfarandet. Bestämmelserna om ordningsbot har även i övrigt setts över. Det föreslås att bestämmelserna tas in i rättegångsbalken och att de förs samman med bestämmelserna om strafföreläggande i 48 kap. Vidare föreslås sådana författningsändringar som gör det möjligt att beivra fylleri genom ordningsföreläggande.

Ändringarna föreslås med ett smärre undantag träda i kraft den 1 juli 1968.

Genom reformerna beräknas att 30 000—40 000 mindre mål, som nu årligen förekommer vid domstolarna, kommer att flyttas bort från dessa. De största grupperna av dessa mål avser erkända fylleriförseelser och erkända ringa varusmugglingsbrott. En vidgad användning av ordningsbotsförfarandet påräknas vidare leda till att antalet strafförelägganden minskar.

I anslutning till de nu nämnda ändringarna har tagits upp *vissa andra förslag* av mera begränsad räckvidd. Det gäller bl. a. en fråga om jäv för polisman, rätten att avlägga vittnesförsäkran i stället för ed och vissa bötesförvandlingsfrågor.

1) Förslag
till
Lag
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, *dels* att 5 kap. 6 och 8 §§, 7 kap. 9 §, 36 kap. 12 § samt 48 kap. rättegångsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i 59 kap. samma balk skall införas en ny paragraf, 9 §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 KAP.

6 §.

Är part, — — — — — biträda rätten.

Finnes vid — — — — — tolks erhållande.

Är den som skall höras *döv eller stum*, må ock tolk anlitas att biträda rätten.

Är den som skall höras *allvarligt hörsel- eller talskadad*, må ock tolk anlitas att biträda rätten.

Ej må — — — — — anses förringad.

Om anställande av allmän tolk så ock om anlitan- de av tolk, då den som skall höras är *döv eller stum*, meddelas bestämmelser av Konungen.

Om anställande av allmän tolk så ock om anlitan- de av tolk, då den som skall höras är *allvarligt hörsel- eller talskadad*, meddelas bestämmelser av Konungen.

8 §.

Till allmän tolk så ock till tolk för den som är *döv eller stum* utgår ersättning enligt vad därom är särskilt stadgat. Annan tolk äge av allmänna medel åtnjuta arvode samt gottgörelse för kostnad och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt; i brottmål, vari åklagare för talan, skall ersättningen gäldas av statsverket.

Till allmän tolk så ock till tolk för den som är *allvarligt hörsel- eller talskadad* utgår ersättning enligt vad därom är särskilt stadgat. Annan tolk äge av allmänna medel åtnjuta arvode samt gottgörelse för kostnad och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt; i brottmål, vari åklagare för talan, skall ersättningen gäldas av statsverket.

7 KAP.

9 §.

Med polismyndighet — — — — — jämväl länspolischefen.

Vad i 6 § är stadgat om allmän åklagare äge motsvarande tillämpning beträffande polismyndighet.

Vad i 6 § är stadgat om allmän åklagare äge motsvarande tillämpning beträffande polismyndighet.

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 9 § se 1964:330, av 48 kap. 1 § se 1966:249, av 48 kap. 2 och 3 §§ se 1964:166 samt av 48 kap. 4 § se 1954:432.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

så ock beträffande polisman, som har att vidtaga åtgärd eller meddela beslut enligt denna balk, varvid dock fråga om jäv prövas av polismyndigheten.

36 KAP.

12 §.

Säger sig vittne på grund av sin åskådning i religiöst hänseende *hysa betänklighet mot att avlägga vittnesed, må rätten, om betänkligheten kan antagas vara allvarligt grundad, medgiva vittnet att i stället avgiva denna försäkran:*

»Jag N. N. — — — — — eller förändra.»

Vittne må ock i stället för ed avlägga försäkran, om båda parterna samtycka därtill och rätten finner det kunna tillåtas.

Tillhör ej — — — — — avlägga försäkran.

Säger sig vittne på grund av sin åskådning i religiöst hänseende *icke vilja avlägga vittnesed, skall vittnet i stället avgiva denna försäkran:*

48 KAP.

Om strafföreläggande.

Om strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Skall allmänt åtal äga rum för brott, för vilket stadgas allenast böter, dock ej normerade böter, äge åklagaren, i stället för att väcka åtal, till godkännande förelägga den misstänkte det straff åklagaren anser brottet förskylla. Ej må strafföreläggande avse dagsböter utöver fyrtio. Är brottet förenat med egenoms förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, skall ock denna föreläggas den misstänkte till godkännande. Är fråga om flera brott, må föreläggande ej givas, med mindre det sker gemensamt för alla brotten.

Strafföreläggande må ej utfärdas, om målsägande förklarat, att han

Fråga om ansvar för brott, som hör under allmänt åtal, får under de villkor som föreskrivas i detta kapitel upptagas av åklagare genom strafföreläggande och av polisman genom föreläggande av ordningsbot. Föreläggande som nu nämnts träder i stället för åtal i den utsträckning som framgår av 3 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av detta kapitel meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas.

2 §.

Föreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid förelägges ett bötesstraff, fastställt vid strafföreläggande efter vad åklagaren anser brottet förskylla och vid föreläggande av ordningsbot efter vad som bestämts enligt 14 §.

Är brott förenat med egendomsförverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande.

3 §.

Har föreläggande enligt detta kapitel utfärdats till godkännande inom viss tid, får fråga om ansvar för brottet ej upptagas på nytt förrän denna tid utgått.

Har föreläggande godkänts, gäller det som dom vilken har vunnit laga kraft.

4 §.

Strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, gälla som dom, vilken vunnit laga kraft.

Om strafföreläggande

4 §.

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter och ej heller normerade böter och vilket, om dagsböter stadgas, finnes förskylla högst femtio dagsböter eller, jämte annat brott, högst sextio dagsböter som gemensamt straff.

Konungen äger förordna, att strafföreläggande får utfärdas även beträffande brott, för vilket stadgas dagsböter eller fängelse i högst sex månader men vilket i övrigt är sådant som anges i första stycket.

5 §.

Strafföreläggande får icke utfärdas,

(Nuvarande lydelse)

2 §.

Strafföreläggande skall avfattas skriftligen. I föreläggandet skall åklagaren uppgiva:

1. den misstänkte;
2. den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som erfordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som äro tillämpliga; samt
3. det straff och den särskilda rättsverkan, som föreläggas den misstänkte.

Föreläggandet skall vara under-tecknat av åklagaren.

3 § andra stycket.

Godkännes ej föreläggandet omedelbart, skall det delgivas den misstänkte på sätt om stämning i brottmål är stadgat med tillkännagivande, att han har att inom viss av åklagaren utsatt tid, högst två veckor, från dagen för delgivningen till åklagaren återställa föreläggandet försett med godkännande vid påföljd att åtal eljest må äga rum.

(Föreslagen lydelse)

om förutsättningar för allmänt åtal ej föreligga,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligga till bedömning,

om målsägande förklarar, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas, eller

om brottet bör föranleda ämbetsstraff.

I fråga om villkor för användning av strafföreläggande i militärt brottmål gälla särskilda bestämmelser.

6 §.

Strafföreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren.

Föreläggandet skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte,
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som fordras för att känneteckna det,
3. det eller de lagrum som äro tillämpliga,
4. det straff och den särskilda rättsverkan, som föreläggas den misstänkte.

7 §.

Utfärdas strafföreläggande till godkännande inom viss tid, skall den misstänkte genom anteckning i föreläggandet eller på annat sätt givas

upplysning om sättet för godkännande och om den tid som fastställts härför,

upplysning att, om godkännande ej sker, åtal kan äga rum efter utgången av den fastställda tiden.

8 §.

Strafföreläggande lämnas eller sändes till den misstänkte.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Konungen äger förordna att i stället för föreläggandet får lämnas eller sändas skriftligt besked, som upptager föreläggandets innehåll och sådana upplysningar som anges i 7 §.

3 § första stycket.

Godkännande av straffföreläggande skall göras skriftligen å föreläggandet och skall innehålla, att den misstänkte erkänner gärningen och att han underkastar sig det straff och den särskilda rättsverkan, som upptagits i föreläggandet.

9 §.

Straffföreläggande godkännes genom att den misstänkte undertecknar och tillställer vederbörlig mottagare förklaring, att han erkänner gärningen och underkastar sig det straff och den särskilda rättsverkan som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall mottaga sådan förklaring meddelas av Konungen.

Godkännande, som tecknas på annan handling än föreläggandet, är gällande endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses.

10 §.

Skriftligt godkännande av straffföreläggande får i den misstänktes ställe lämnas av ombud för honom, om till åklagaren inges fullmakt i huvudskrift vilken, utöver vad som följer av 12 kap., innehåller

förklaring att ombudet äger godkänna straffföreläggande på den misstänktes vägnar,

uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående,

uppgift om den högsta bötespåföljd som den misstänkte är villig att underkasta sig,

uppgift om särskild rättsverkan som är i fråga och som den misstänkte är villig att underkasta sig.

Har sådan fullmakt ingivits till åklagaren, får ombudet mottaga handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

11 §.

Avser straffföreläggande ej annat än böter och betalas böterna till myndighet, som Konungen bestäm-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

mer, utan att skriftligt godkännande skett, anses betalningen som godkännande, om det icke framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet .

12 §.

Godkännande, som sker sedan åklagaren utfärdat stämning eller stämningsansökan, är utan verkan.

O m f ö r e l ä g g a n d e a v
o r d n i n g s b o t

13 §.

Föreläggande av ordningsbot får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas annat straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter och för vilket ordningsbot bestämts på sätt föreskrives i 14 §.

Bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot äro icke tillämpliga, om särskilt villkor är stadgat för allmänt åtal.

14 §.

Konungen äger meddela föreskrifter om det högsta belopp, till vilket ordningsbot får bestämmas, och om andra begränsningar för användningen av föreläggande av ordningsbot.

Riksåklagaren företager i samråd med rikspolisstyrelsen urval av de brott, för vilka ordningsbot skall bestämmas.

Riksåklagaren bestämmer för olika brott de belopp som skola upp tagas såsom ordningsbot. Därvid anges även grunder för beräkning av gemensam ordningsbot för flera brott. Om särskilda skäl föreligga, äger riksåklagaren uppdraga åt statsåklagare att i fråga om vissa brott bestämma beloppet för ordningsbot.

15 §.

Föreläggande av ordningsbot får icke utfärdas,

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

om den misstänkte förnekar gärningen,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt polismannens vetskap föreligga till bedömning,

om det föreligger anledning att antaga att talan om enskilt anspråk kommer att föras, eller

om det föreligger anledning att antaga att brottet bör föranleda ämbetsstraff eller disciplinstraff för krigsman.

Föreläggande bör ej utfärdas, om det i annat fall kan antagas vara påkallat att åklagare prövar fråga om strafföreläggande eller åtal för brottet.

16 §.

Föreläggande av ordningsbot avfattas skriftligen och undertecknas av polismannen.

Föreläggande bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid den misstänkte skall erhålla tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet.

Om föreläggande utfärdas i den misstänktes frånvaro eller om misstänkt, som är närvarande när föreläggande utfärdas, behöver rådrum, får polismannen tillstålla honom föreläggandet för senare ställningstagande till frågan om godkännande.

17 §.

Bestämmelserna i 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt i 7, 9 och 11 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om föreläggande av ordningsbot.

18 §.

Finner polisman i omedelbart samband med att föreläggande av ordningsbot utfärdats och godkänts, att föreläggandet innehåller uppenbar oriktighet, och avser denna annat än att ordningsbotsbeloppet är för lågt, får polismannen, om det kan ske genast, utan hinder av 3 § andra sty-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ket bereda den misstänkte tillfälle att stryka över godkännandet. Sker detta, skall föreläggandet återkallas. Nytt föreläggande får därefter utfärdas.

19 §.

Godkännes föreläggande av ordningsbot sedan åklagaren utfärdat stämning eller stämningsansökan, är godkännandet utan verkan. Sker godkännandet sedan strafföreläggande utfärdats, är godkännandet också utan verkan, om icke den åklagare som utfärdat strafföreläggandet förklarar, att godkännandet skall gälla, och återkallar strafföreläggandet.

20 §.

Konungen üger förordna, att föreläggande av ordningsbot får utfärdas även av åklagare och tulltjänsteman. De bestämmelser i detta kapitel som gälla polisman äga motsvarande tillämpning beträffande den som avses med sådant förordnande.

59 KAP.

9 §.

Bestämmelserna i 5—8 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om besvär över godkänt föreläggande av ordningsbot. I mål om besvär över sådant föreläggande är allmän åklagare motpart till den misstänkte.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968, då lagen den 3 juni 1966 (nr 247) om föreläggande av ordningsbot skall upphöra att gälla. Vad som föreskrives i 48 kap. 11 § skall dock, såvitt gäller strafföreläggande, träda i kraft den dag Konungen förordnar.

2) Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579)
om nykterhetsvård**

Härigenom förordnas, att 57 § lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

57 §.

Misstänkes den, som tvångsintagits å allmän vårdanstalt eller, på sätt i 58 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten sex månader, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, för vilket ej är stadgat svårare straff än fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal, skall åklagaren pröva, huruvida åtal lämpligen bör ske. *Innan åtalsfrågan avgöres, skall anstaltens styrelse höras, om det ej finnes obehövt.* Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att svårare straff än nyss sagts är stadgat för brottet.

Misstänkes den, som tvångsintagits å allmän vårdanstalt eller, på sätt i 58 § sägs, frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten sex månader, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, för vilket ej är stadgat svårare straff än fängelse i sex månader, och hör brottet under allmänt åtal, skall åklagaren pröva, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall sådan prövning ske ändå att svårare straff än nyss sagts är stadgat för brottet.

Är det eller de brott som begåtts före utskrivningen fyleri eller fyleri jämte annat brott och har den intagne godkänt föreläggande av ordningsbot härför, skall åklagaren, om det finnes lämpligt, förordna att böterna ej skola uttagas.

Innan fråga, som avses i första eller andra stycket, avgöres skall anstaltens styrelse höras, om det ej finnes obehövt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 57 § se 1964: 175.

3) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 (nr 168)
om verkställighet av bötesstraff

Härigenom förordnas, att 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 om verkställighet av bötesstraff skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Har den ----- annat brott.

Om rätt för åklagare att i visst fall förordna att böter för fylleri eller för fylleri jämte annat brott ej skola uttagas gälla särskilda bestämmelser.

9 §.

Böter, som bestämts till högst fem dagsböter eller femtio kronor omedelbart i penningar, må ej förvandlas. Böter såsom gemensamt straff för flera brott må ej förvandlas med mindre de överstiga tio dagsböter eller etthundra kronor omedelbart i penningar. När flera bötesstraff sammanträffa, skall vad sålunda stadgas gälla de särskilda straffen.

Böter må ej förvandlas med mindre de överstiga tio dagsböter eller etthundra kronor omedelbart i penningar. När flera bötesstraff sammanträffa, skall vad sålunda stadgas gälla de sammanlagda straffen. Ingå bland dem både dagsböter och böter omedelbart i penningar, tillämpas 15 § tredje stycket.

Utan hinder ----- sådan förseelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968. I fråga om bötesstraff som ådömts före denna dag gäller dock 9 § första stycket i dess äldre lydelse, om bötesstraffet enligt denna lydelse ej får förvandlas.

4) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om
förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, vilka påträffas hos den som uppträder berusad på plats och sätt i 11 kap. 10 § eller 26 kap. 15 § *strafflagen* sägs eller ock gör sig skyldig till gärning som avses i 26 kap. 13 eller 14 § *strafflagen* och därvid är berusad, så att det framgår av hans åtbörder eller tal, skola vara förverkade, om ej särskilda skäl äro däremot.

Samma lag ————— begått gärningen.

Medför någon ————— stycket sägs.

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, vilka påträffas hos den som uppträder berusad på plats och sätt i 16 kap. 15 § eller 21 kap. 15 § *brottsbalken* sägs eller ock gör sig skyldig till gärning som avses i 21 kap. 13 eller 14 § *brottsbalken* och därvid är berusad, så att det framgår av hans åtbörder eller tal, skola vara förverkade, om ej särskilda skäl äro däremot.

2 §.

Angående beslag ————— tillfaller kronan.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. *I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken får sådant beslut meddelas även av polismyndigheten.*

Går beslag ————— av åklagaren.

2. Vad i ————— sådan tid.

3. Väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad enligt vad i 1 § sägs. Förordnande därom meddelas skriftligen. *Där ej påföljden förelagts och*

3. Har förverkande av beslagtagna egendom ej förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot och väckes ej åtal, prövar åklagaren, hu-

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1967: 50 och av 2 § se 1963: 227.

(Nuvarande lydelse)

godkänts i samband med strafföreläggande, äge den, från vilken beslaget skett, hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

(Föreslagen lydelse)

ruvida egendomen skall vara förverkad enligt 1 §. Förordnande därom meddelas skriftligen. Den, från vilken beslaget skett, *äger* hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

4. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

5) Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683)
om parkeringsbot

Häriigenom förordnas, att 4 § lagen den 9 december 1960 om parkeringsbot¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Om anmaning som avses i 3 § blivit meddelad, *skall* åtal ej äga rum och föreläggande *av ordningsbot* ej utfärdas. *Betalas ej parkeringsbot inom tid, som medgives för betalningen, utgör anmaningen ej hinder för åtal. Sker betalningen efter delgivning av stämning eller av straffföreläggande, är den utan verkan.*

Om anmaning som avses i 3 § blivit meddelad, *får* åtal ej äga rum och föreläggande *enligt 48 kap. rättegångsbalken* ej utfärdas *under den tid, som medgives för betalningen, och ej heller därefter, om parkeringsboten betalats. Sker betalningen sedan åklagaren utfärdat stämning eller stämningsansökan, är den dock utan verkan. Sker betalningen sedan föreläggande som nyss nämnts blivit utfärdat, är betalningen också utan verkan, om icke den som utfärdat föreläggandet förklarar, att betalningen skall gälla, och återkallar föreläggandet.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 4 § se 1966:248.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 2 februari 1968.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring av bestämmelserna om strafföreläggande m. m.* och anför.

1. Inledning

Under 1966 genomfördes ny lagstiftning om föreläggande av ordningsbot, större tillämpningsområden för parkeringsbotssystemet och strafföreläggandeinstitutet samt vidgad ensamdomarkompetens vid domstols prövning av mindre brottmål (prop. 1966: 100, 1LU 33, rskr 272). Bestämmelserna i de skilda ämnena återfinns i lagen den 3 juni 1966 (nr 247) om föreläggande av ordningsbot (OL), lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot och rättegångsbalken (RB). Genom prop. 1966: 100 hade till prövning tagits upp ett flertal av de föreslag som trafikmålskommittén hade lagt fram i sitt delbetänkande »Trafikmål» (SOU 1963: 27; kommitténs ledamöter se nämnda prop. s. 13; remissinstanser se samma prop. s. 14).

I propositionen framhöll jag, att jag avsåg att ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om fortsatt rationalisering inom rättsvården. Behovet av sådan ytterligare rationalisering har sedan dess accentuerats. Detta belyses av följande siffror, som visar att arbetsbelastningen på de rättsvårdande organen fortsätter att öka.

År	Antal avgjorda mål vid allmänna underretter (antalet brottmål inom parentes)	Underrätternas målbalans vid utgången av respektive år/halvår	Antal godkända strafförelägganden	Antal polis-anmälda brottsbalks- (strafflags-) brott
1950.....	106 700 (73 800)	15 100	95 000	161 800
1955.....	121 300 (83 900)	24 600	¹	225 200
1960.....	154 900 (116 500)	31 100	314 100	276 300
1964.....	165 000 (120 900)	33 100	² 254 900	336 400
1965.....	157 100 (112 100)	36 900	226 100	393 700
1966.....	170 400 (122 600)	41 300	279 600	410 900
1966 första halvåret	86 900 (63 200)	36 400		197 200
1967 första halvåret	92 300 (66 700)	40 500		³ 191 700

Under tiden 1.1—30.9.67 utfärdades ca 28 000 förelägganden av ordningsbot. Ca 115 000 parkeringsanmärkningar enligt lagen om parkeringsbot anmäldes till rikspolisstyrelsen för uppföljning. Antalet parkeringsanmärkningar som har uppföljts utan rikspolisstyrelsens medverkan har ej räknats fram men torde vara ännu större (jfr prop. 1966: 100 s. 25).

¹ Uppgift för år 1955 saknas. Under år 1956 var antalet 236 600.

² Minskningen efter 1960 förklaras av att efter nämnda år ett stort antal parkeringsföreselser, som tidigare hade beivrats genom strafföreläggande, i stället behandlades enligt lagen om parkeringsbot.

³ Preliminär siffra. Definitiva siffror beräknas ligga högre.

Mot bakgrunden av den sålunda fortgående ökningen av arbetsbelastningen på de rättsvårdande organen har inom justitiedepartementet gjorts ytterligare undersökningar beträffande möjligheterna att förenkla formerna för handläggningen av mindre brottmål. Dessa undersökningar har avsett både frågor, som behandlades i trafikmålskommitténs första betänkande men inte prövades i prop. 1966: 100, och en hel del andra frågor.

Sålunda har övervägts möjligheterna att föra över ytterligare kategorier enkla brottmål, som nu handläggs av domstol, till handläggning i enklare former. I det avseendet föreslog trafikmålskommittén att ett nytt institut, stämmningsföreläggande, skulle införas. Förslaget avstyrktes av många remissinstanser och fördes inte fram i prop. 1966: 100. Övervägandena i detta ämne inom justitiedepartementet har lett till förslag om vidgat tillämpningsområde för strafföreläggande. Som senare kommer att beröras närmare är avsikten dessutom att ytterligare undersökningar rörande förenklat handlägningsförfarande för vissa mindre brottmål skall utföras genom en särskild utredning.

Trafikmålskommittén föreslog vidare, att det skulle införas möjlighet att godkänna strafföreläggande genom betalning av böterna. I 1966 års proposition anförde jag, att denna fråga borde prövas i senare sammanhang bl. a. av den anledningen att den hade samband med det vidare spörsmålet, om det borde öppnas möjlighet att godkänna strafföreläggande genom ombud. Sedan sistnämnda fråga nu har närmare övervägts inom justitiedepartementet, föreligger förutsättningar att pröva båda de angivna frågorna.

I anslutning till de nu nämnda frågorna har jag ansett det lämpligt att också överse övriga bestämmelser om strafföreläggande.

Enligt trafikmålskommitténs förslag skulle man kunna beivra fylleri genom ordningsföreläggande. På grund av att det i 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård föreskrivs särskild åtalsprövning av åklagare — prövningens närmare innebörd återkommer jag till i det följande — ansåg kommittén det nödvändigt att ordningsföreläggande för fylleri underställs åklagare för prövning. Sådant underställningsförfarande avstyrktes dock av ett flertal remissinstanser, och i propositionen togs inte upp något förslag härom. Fylleriförseelserna har följaktligen hittills fallit utanför ordningsbotssystemet. Vid den fortsatta beredningen inom justitiedepartementet har det dock befunnits möjligt att med annan lagteknisk lösning än den som trafikmålskommittén föreslog föra in fylleri under ordningsbotssystemets tillämpningsområde. Förslag till en sådan lösning kommer att läggas fram i det följande.

Rikspolisstyrelsen har haft i uppdrag att samla erfarenheterna av den försöksverksamhet som har bedrivits i fråga om dels ordningsbotssystemet, dels nya arbetsrutiner för parkeringsbotssystemet. Styrelsen har redovisat erfarenheterna i en redogörelse av den 25 oktober 1967. I redogörelsen lägger styrelsen också fram förslag till vissa jämkningar av bestämmelserna om ordningsbot och om parkeringsbot. Vissa av dessa förslag anser jag böra prövas i nu förevarande sammanhang.

Jag har vidare ansett det lämpligt att göra en allmän översyn av bestämmelserna om ordningsbot med tanke på att försöksverksamheten avslutas den 1 juli 1968, då systemet skall bli tillämpligt i hela landet. Översynen har lett till förslag att bestämmelserna tas in i RB, där de kan sammanföras med bestämmelserna om strafföreläggande i 48 kap.

I anslutning till de nu nämnda ändringarna har vidare tagits upp vissa andra ändringsfrågor av mera begränsad räckvidd. Det gäller därvid en fråga om jäv för polisman, vidare rätten att avlägga vittnesförsäkran i stället för ed och slutligen vissa bötesförvandlingsfrågor.

I de nu berörda frågorna har inom justitiedepartementet utarbetats författningsförslag, vilka torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *Bilaga 1*.¹ För att belysa hur de nya bestämmelserna i 48 kap. RB förhåller sig till OL har dessutom gjorts en sammanställning som möjliggör jämförelse av gällande bestämmelser om ordningsföreläggande med de föreslagna bestämmelserna i RB. Denna sammanställning torde få bifogas som *Bilaga 2*.

Rikspolisstyrelsens förut nämnda redogörelse torde få fogas till protokollet som *Bilaga 3*.

¹ De förslag som har angivits under 2—4 på s. 94 har uteslutits i bilagan. De är likalydande med de förslag som är fogade vid propositionen och har betecknats 2—4.

2. Nuvarande ordning beträffande mindre brottmål

2.1. Översikt av gällande bestämmelser

Handläggningen vid domstol. RB:s allmänna föreskrifter om straffprocessen har utformats med tanke i första hand på de grövre brottmålen. För domstols handläggning av mindre brottmål gäller dock i vissa avseenden modifierade regler. Gränsen för dessas tillämplighet har bestämts genom anknytning till straffskalornas stränghet eller det straff som antas bli aktuellt att utdöma i det särskilda fallet. Sålunda har t. ex. från huvudregeln om allmän underrätts sammansättning i brottmål — lagfaren domare och nämnd — gjorts det undantaget att mål om brott, som inte är belagt med svårare straff än böter, får handläggas av lagfaren domare ensam. Om anledning saknas att ådöma annan brottspåföljd än böter, kan vidare under vissa förutsättningar den tilltalade befrias från skyldigheten att inställa sig personligen vid huvudförhandlingen (21 kap. 2 § RB). Om den tilltalade uteblir från huvudförhandling eller inställer sig genom ombud när han har förelagts att infinna sig personligen, får målet ändå företas till avgörande under förutsättning att anledning inte förekommer att ådöma annan brottspåföljd än böter och saken finnes kunna nöjaktigt utredas (46 kap. 15 § andra stycket RB). Slutligen kan nämnas, att dom får utfärdas i förenklad form, om den tilltalade har erkänt gärningen och annan påföljd än böter inte ådöms (30 kap. 6 § RB).

Strafföreläggande. Reglerna om strafföreläggande finns i 48 kap. RB. Innebörden av institutet är att åklagaren, i stället för att väcka åtal, skriftligen förelägger den misstänkte det straff som åklagaren anser böra följa på brottet. Förfarandet får användas vid brott, för vilket är stadgat endast bötesstraff, dock inte normerade böter. Om den misstänkte godkänner föreläggandet, är ansvarsfrågan därmed slutligt avgjord. Ett godkänt strafföreläggande gäller nämligen som dom vilken har vunnit laga kraft. Det högsta straff som kan åläggas genom strafföreläggande är 40 dagsböter. Dessutom kan egendoms förverkande och annan sådan särskild rättsverkan tas upp i strafföreläggandet. Blir föreläggandet inte godkänt, kan åklagaren väcka åtal i vanlig ordning. Strafföreläggande får inte användas, om målsägande har förklarat, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk, eller har begäri, att åtal skall väckas.

Ordningsbotssystemet. Enligt OL kan fråga om ansvar för vissa brott tas upp genom att polisman förelägger den misstänkte ett bötesstraff (ordningsbot) till godkännande. Förfarandet kan komma i fråga bara beträffande överträdelse, som inte är belagda med svårare straff än böter omedelbart

i penningar och ej heller med normerade böter. Dagsböter får alltså inte ingå i straffskalan för brottet. Ordningsbotssystemet har stora likheter med straffföreläggandet. På samma sätt som detta gäller ett godkänt föreläggande av ordningsbot (ordningsföreläggande) som dom vilken har vunnit laga kraft. En väsentlig skillnad är dock att polismannen, till skillnad från åklagaren, vid bestämmandet av bötesbeloppets storlek är bunden av en taxa, som har fastställts av riksåklagaren (RÅ) eller — i vissa fall — av statsåklagare. För att förfarandet skall bli tillämpligt fordras att Kungl. Maj:t har meddelat förordnande därom. Kungl. Maj:t kan därvid bestämma att förfarandet skall gälla bara vissa typer av förseelser inom penningbottsområdet. Lagen ger också Kungl. Maj:t befogenhet att begränsa användningen av ordningsföreläggande till visst eller vissa polisdistrikt. Närmare bestämmelser om lagens tillämpning har meddelats i ordningsbotskungörelsen den 16 september 1966 (nr 536). Systemet med ordningsbot har tillämpats från den 1 januari 1967 i Stockholms polisdistrikt och polisdistrikten i Västmanlands län samt från den 1 maj 1967 i övriga polisdistrikt i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län. Inom dessa polisdistrikt är lagen tillämplig i fråga om ett flertal typer av trafikförseelser.

Parkeringsbotssystemet. För vissa parkeringsförseelser finns en särskild handläggningsform, som regleras i lagen om parkeringsbot. Enligt lagen får polisman eller särskild trafikövervakare till föraren av ett fordon lämna eller på fordonet fästa en skriftlig anmaning att inom viss tid betala en parkeringsbot. Botens belopp fastställs av RÅ. Betalas parkeringsboten, vidtas inga andra åtgärder i ärendet. Någon efterforskning av vem som har begått överträdelsen sker inte i sådant fall, utan den skyldige behåller sin anonymitet. Även i fråga om detta förfarande gäller att det får användas endast i polisdistrikt eller delar av polisdistrikt, som anges i särskilt meddelade förordnanden, och tillämpas på förseelser som Kungl. Maj:t bestämmer. I parkeringsbotskungörelsen den 16 september 1966 (nr 537) har föreskrivits, att lagen skall äga tillämpning inom områden, som anges i en vid kungörelsen fogad bilaga. Bilagan upptar f. n. de polisdistrikt där ordningsbotssystemet har införts samt ett stort antal orter i landet i övrigt. Av parkeringsbotskungörelsen framgår vidare, att parkeringsbotssystemet får tillämpas beträffande överträdelse av 49 § 2 mom. första stycket c—f eller 3 mom. vägtrafikförordningen eller av föreskrift som avses i 61 § 1 mom. b samma förordning.

Valet av handläggningsform. Av det anförda framgår att beträffande vissa grupper av förseelser flera olika handläggningsformer kan komma i fråga. Någon uttrycklig skyldighet för de handläggande att använda visst förfarande i första hand finns inte. Självfallet bygger emellertid regleringen på den förutsättningen, att beivrandet bör ske i den form som med hänsyn till

omständigheterna är lämpligast och medför minsta omgång och kostnad för den enskilde och det allmänna.

Beslut att icke tala å brott samt beslut om rapporteftergift. Enligt 20 kap. 7 § 1 RB får åklagare besluta att inte tala å brott, om det är uppenbart att i händelse av lagföring annan påföljd än böter inte skulle komma att ådömas och att den misstänktes lagföring inte är påkallad ur allmän synpunkt. När det gäller brott, för vilket svårare straff än böter är stadgat, ankommer prövningen i regel på högre åklagare (21, 33 och 40 §§ åklagarinstruktionen den 29 oktober 1964, nr 739). — Enligt 14 § andra stycket polisinstruktionen den 3 december 1965 (nr 686) har polisman befogenhet att, om brott är obetydligt och klart ursäktligt, underlåta att avge rapport eller att vidarebefordra rapport till åklagare och i stället låta saken bero vid påpekande eller erinran till den felande.

2.2. 1966 års reformer

Det viktigaste ledet i de reformer som genomfördes 1966 var införandet av *ordningsbotssystemet*. Tillämpningen av det nya förfarandet har, som framgår av det tidigare anförda, efter ikraftträdandet av lagstiftningen varit begränsad till vissa områden. Begränsningen i geografiskt hänseende har främst betingats av intresset att vinna erfarenheter av systemets praktiska tillämpning före ett generellt genomförande av den nya ordningen. I samband med reformen ersattes dagsbotsstraffet för ett flertal trafikförseelser med penningböter. Förfarandet kunde därigenom ges ett vidsträckt tillämpningsområde.

Andra viktigare ändringar som vidtogs 1966 syftade till att vidga tillämpningsområdet för redan befintliga förenklade handläggningsformer. I fråga om *ensamdomares behörighet* gällde förut att, om anledning förekom att målsägande fanns i målet, detta inte fick prövas utan att nämnd deltog i handläggningen. Denna begränsning i ensamdomares behörighet togs bort vid 1966 års reform. Fr. o. m. den 1 juli 1966 är ensamdomare alltså behörig att pröva bötesmål, även om målsägande finns och skadeståndsanspråk har framställts. En motsvarande begränsning gällde i fråga om tillämpningen av *strafföreläggande*. Enligt 48 kap. 1 § andra stycket RB i dess tidigare lydelse fick detta förfarande inte användas, när anledning förekom att målsägande fanns. Denna bestämmelse ändrades 1966 så att hinder för utfärdande av strafföreläggande i dessa fall numera föreligger endast om målsäganden har förklarat, att han ämnar föra skadeståndstalan i anledning av brottet, eller begär att åtal skall väckas. Genom att fängelse samtidigt togs bort ur *straffskalan för vårdslöshet i trafik* fördes mål om sådant brott till tillämpningsområdet för bestämmelserna om ensamdomarkompetens och strafföreläggande. Genom övergång till penningböter för ett flertal parke-

ringsförelägganden ökades bl. a. kretsen av överträdelse som kan beivras med *parkeringsbotts*förfarande.

Som framhölls i samband med 1966 års ändringar (prop. s. 38) är det ett utmärkande drag för förenklingsreformerna på det straffprocessuella området att man försiktigt prövar sig fram med begränsade reformer och noga beaktar erfarenheterna av varje ändring. Med hänsyn härtill bör med några ord beröras hur 1966 års reformer har utfallit.

Erfarenheterna av dessa reformer har varit genomgående goda. Av rikspolisstyrelsens förut nämnda redogörelse framgår sålunda, att ordningsbotssystemet och det vidgade parkeringsbotssystemet har fungerat mycket väl vid den försöksverksamhet som har bedrivits i Stockholm och i några län. Styrelsen konstaterar att avsevärda rationaliseringsvinster har gjorts och anser det angeläget att — såsom också är avsett (jfr prop. 1968: 1 bilaga 4 s. 27) — systemen den 1 juli 1968 görs tillämpliga i hela landet. Styrelsen beräknar att därefter årligen omkring 200 000 brott kommer att beivras genom ordningsföreläggande (med nuvarande tillämpningsområde i fråga om föreläggandetyper) och att omkring 600 000 parkeringsförelägganden kommer att beivras inom parkeringsbotssystemet ram. För närmare detaljer får jag hänvisa till bilaga 3.

De vidgningar av strafföreläggandets tillämpningsområde som genomfördes 1966 har också, såvitt man har kunnat finna, förts ut i rättstillämpningen utan att några olägenheter förmärkts och med arbetslättnader som resultat. Ändringen beträffande strafföreläggandets tillämpningsområde — som trädde i kraft den 1 juli 1966 — synes visserligen ha fått effekt först så småningom, kanske framför allt sedan RÅ i ett cirkulär till åklagarna framhållit de nya möjligheter som står till buds. Andra halvåret 1966 gav dock till resultat att det utfärdades 1 085 strafförelägganden för vårdslöshet i trafik (1 017 godkända) och något hundratal förelägganden för sådana brottbalksbrott, som det genom ändringarna av målsägandens ställning blev möjligt att beivra genom strafföreläggande. Under år 1967 torde de nya möjligheterna att använda strafföreläggande ha utnyttjats alltmer av åklagarna. Statistik föreligger dock endast beträffande brottbalksbrott av nyss angiven art. Antalet strafförelägganden för sådana brott uppgick under första halvåret 1967 till något över 200.

Effekten av att ensamdomarkompetensen vidgades belyses ganska väl av tillgänglig statistik beträffande mål som kan handläggas av ensamdomare respektive av domare med tremansnämnd. Även om man måste ta hänsyn till att måltillströmningen till domstolarna har ökat under de senaste åren, är det betecknande att antalet mål av förstnämnda kategori ökade från 37 700 år 1965 till 45 100 år 1966. Antalet mål av den andra kategorin minskade däremot från 50 400 till 48 600. Första halvåret år 1967 var enligt preliminära uppgifter antalet ensamdomarmål 29 500.

2.3. Vissa uppgifter om mindre mål som f. n. handläggs av domstol

Inom justitiedepartementet har gjorts undersökningar beträffande vissa grupper av mål, som f. n. prövas av domstol men som kan tänkas i stället bli handlagda i mera summariska former. Man har därvid att göra med två grupper av mål. Till en början finns sålunda en betydande grupp, som i och för sig faller inom strafföreläggandets tillämpningsområde men som f. n. av praktiska skäl inte handläggs genom sådant förfarande (I). Vidare finns det en stor grupp avseende brott som visserligen har både böter och fängelse i straffskalan men vilka till helt övervägande del föranleder endast bötesstraff (II).

I. Inom den förstnämnda gruppen har särskilt uppmärksammats de talrika målen om *fylleri*. Enligt uppgifter från kontrollstyrelsen förekom under 1966 omkring 75 500 straff för fylleri, varav omkring 46 000 ålagts genom strafföreläggande och 29 500 genom dom. Den sistnämnda siffran torde — med hänsyn till att åtskilliga fyllerimål avser flera fyllerier — uppskattningsvis kunna antas motsvara ungefär 25 000 brottmål. Totala antalet brottmål vid underrätterna uppgick till omkring 122 000, och fyllerimålen utgjorde alltså siffermässigt över 20 % av underrätternas brottmål.

Uppgifter från ett flertal domstolar tyder på att fyllerimålen till alldeles övervägande del avser erkända gärningar, som i och för sig skulle ha kunnat behandlas genom strafföreläggande. Att så ändå inte har skett hänger samman med att användningen av strafföreläggande i dessa fall försvaras av särskilda förhållanden. När det gäller fylleriförseelser, förekommer nämligen, särskilt i städerna, ett visst klientel som inte bryr sig om att svara på föreläggandena. Härtill kommer att åtskilliga misstänkta saknar fast hemvist och därför är svåra att nå med föreläggande. Nämnda förhållanden har medfört, att fylleriförseelser i anmärkningsvärt stor utsträckning föranleder åtal och handläggning vid domstol.

För att underlätta kommande rättegång brukar man i praxis redan vid polisförhör låta den misstänkte underteckna en rättegångsfullmakt, som medför behörighet för ett ombud — i regel någon av kontorspersonalen vid domstolen — att mottaga stämning i målet och att erkänna gärningen inför rätta. För sådana fullmakter används blanketter, vilka i regel innehåller anvisningar som förklarar innebörden av fullmakten. Bl. a. nämns att straffet för fylleri utgör böter och att anmaning att betala dessa efter domstolsprövningen kommer att sändas över från indrivningsmyndigheten. Ett exemplar av fullmakten brukar lämnas till den misstänkte.

Handläggningen i de s. k. fullmaktmålen vid domstolarna kännetecknas av en långt driven förenkling och stark rutinemässighet i avgörandena. Detta gäller särskilt de större underrätterna, där fyllerimålen är mycket talrika. Som exempel kan nämnas Stockholms rådhusrätt, som årligen avgör ca 7 000 mål av denna typ. Vid denna domstol utfärdas varje vecka en gemen-

sam stämning, som upptar 100—150 tilltalade, vilka har lämnat fullmakt. Utredningen i varje mål består av den rapport som polismannen har upprättat i samband med omhändertagandet. Stämningen med kallelse till huvudförhandling lämnas till ombudet, som tecknar erkännande och bevis om delgivningen på handlingen. Vid huvudförhandlingen — minst en sådan hålls varje vecka för dessa mål — inställer sig av parterna endast åklagaren. Domarna i målen antecknas i tabell. Denna tabell jämte uppgifter till kontrollstyrelsen och i förekommande fall expeditioner till körkortsregister sätts upp före sessionen av kanslipersonalen. Vid sessionen kontrolleras uppgifterna i tabellen mot handlingarna i målen, varefter ordföranden undertecknar den tabell vari domarna ingår. Någon förhandling i vanlig mening förekommer alltså inte. Hundratalet fullmaktsmål handläggs på detta sätt på några timmar.

En liknande handläggningsordning förekommer vid rådhusrätterna i Göteborg och Malmö. I Malmö utfärdar åklagaren dock särskild stämning i varje mål om erkänt fylleri. Förtryckt text till stämning och kallelse till huvudförhandling finns anbragt på den där brukade fullmaktsblanketten, som förses med kompletterande anteckningar av åklagaren, sedan ärendet har lämnats över till honom. Vid sessionerna i Malmö avgörs upp till 75 fullmaktsmål varje gång. År 1965 var antalet fyllerimål vid rådhusrätten i Göteborg ca 6 500 och vid rådhusrätten i Malmö omkring 2 500.

Vid samtliga nämnda rådhusrätter tillämpas ett straff av 50 kronor för fylleri. Någon förhöjning av straffet vid återfall sker inte. Samma praxis tillämpas genomgående vid åklagarmyndigheterna i samma städer i de mål som slutbehandlas genom strafföreläggande.

Enligt inhämtade uppgifter avgörs i Stockholm betydligt fler fylleriförseelser genom strafföreläggande än genom dom. Även i Göteborg används i åtskilliga fall strafföreläggande. I Malmö åter beivras fylleriförseelser nästan uteslutande genom lagföring vid domstol. Samma praxis förekommer i Hälsingborg och Lund. — Beträffande handläggningsrutinen vid åklagarmyndighet i fyllerifallen hänvisas till trafikmålskommitténs framställning i SOU 1963: 27 s. 76.

En annan större målgrupp bland domstolsmål, som kännetecknas av rutinmässighet i handläggningen, avser *ringa varusmuggling och försök till sådant brott*. Dessa brott bestraffas enligt 2 § lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling med böter omedelbart i penningar, högst 300 kronor. Eftersom försöksbrotten är de vanligaste, uppehåller jag mig i det följande främst vid dem. Vad som sägs äger dock tillämpning också på de fullbordade brotten.

Det gods som har varit föremål för smugglingsförsök förklaras regelmässigt förverkat. Också vid denna typ av mål förekommer i stor utsträckning rättegångsfullmakter, vilka lämnas av de misstänkta vid förhör hos tullmyndigheten. Vanligen deponeras samtidigt ett penningbelopp, som be-

räknas förslå till betalning av böterna. Anvisningar för beräkning av sådana depositioner har utfärdats av generaltullstyrelsen i samråd med RÅ. Vid bestämmandet av böternas storlek följer domstolarna i regel denna taxa. Liksom vid fylleriförseelserna delges stämning och kallelse med ombudet, som vanligen är en tjänsteman vid tullverket. Målen avgörs regelmässigt i de tilltalades frånvaro. I Stockholm och Göteborg beivras ungefär hälften av de ringa tullbrotten på detta sätt och resten genom strafföreläggande. I Malmö och Hälsingborg används däremot fullmaktsförfarande i samtliga mål av denna typ. År 1965 meddelade rådhusrätterna i de nämnda fyra städerna sammanlagt omkring 3 000 domar i erkända mål om ringa varusmuggling eller försök till sådant brott.

Även när det gäller ringa varusmuggling är det praktiska skäl som har lett till användningen av fullmakter. Brotten begås nämligen i stor utsträckning av besättningsmän på fartyg och av andra, som är bosatta långt från den ort där gärningen förövats och där det rättsliga förfarandet skall genomföras. Utsikterna att få till stånd ett avgörande i ansvarsfrågan genom strafföreläggande bedöms därför ofta som osäkra. Särskilt när varusmuggling har begåtts av utlänningar vid tillfälligt besök i landet skulle det uppenbarligen oftast vara meningslöst att någon tid efter gärningen utfärda strafföreläggande beträffande brottet. Beträffande sådana utlänningar används fullmaktsförfarande jämte deposition av visst belopp även vid andra typer av bötesbrott.

II. Vidare förekommer som nämnts vid domstolarna många enkla och erkända mål angående brott, för vilka *i regel utdöms endast bötesstraff* men vilka faller utanför strafföreläggandeområdet därför att även *fängelse ingår i straffskalan* för brotten. Att närmare kartlägga hur denna kategori mål i olika enskildheter gestaltar sig vore en arbetskrävande uppgift — inte minst för den domstolspersonal som skulle samla in erforderligt material — och det har inte ansetts böra komma i fråga att nu införskaffa uppgifter för en sådan kartläggning. En viss ledning i frågan kan man dock få genom tidigare undersökningar och genom den kontinuerligt förda officiella statistiken.

Sålunda kan till en början erinras om den undersökning som gjordes av stadsdomstolsutredningen (se SOU 1961:6 s. 70—71 och 312). Av denna framgår bl. a. följande. Vid häradsrätterna och vid rådhusrätterna, fränsett de tre största, var antalet mål om erkänt brott, för vilket svårare straff än böter ej kom i fråga, under de sista åren av 1950-talet sammanlagt 33 000—35 000 årligen. Av dessa mål var dock en väsentlig del erkända mål om brott med endast böter i straffskalan (större delen av de ca 13 000—16 000 — erkända och bestridda — mål som stadsdomstolsutredningen redovisade som s. k. bagatellbrottmål). Man kan därför antaga att, grovt räknat, omkring 20 000 mål vid nämnda underrätter gällde erkända mål om brott som hade

fängelse i straffskalan men föranledde endast böter. Beträffande de tre största rådhusrätterna vet man, att antalet tremansbrottmål var sammanlagt 13 000 å 14 000 per år vid denna tid (bet. s. 312). Av dessa torde man kunna antaga att ungefär 5 000 gällde erkända mål, vari dömdes endast till böter. Grund för ett sådant antagande har man i den av stadsdomstolsutredningen gjorda specialundersökningen beträffande Stockholms rådshusrätt (bet. s. 70 nerderst).

Med en sålunda mycket ungefärlig beräkning torde man alltså kunna räkna med att under 1950-talets sista år vid underrätterna årligen handlades omkring 25 000 erkända mål om brott som hade fängelse i straffskalan men endast föranledde bötesstraff. Innan man drar slutsatser angående möjligheterna att genom ändrade regler för strafföreläggande förenkla handlägningsförfarandet i mål av denna art bör beaktas, att i det nämnda antalet ingår *dels* mål om vårdslöshet i trafik vilka mål redan nu — efter 1966 års ändringar — kan handläggas genom strafföreläggande i fall utan skadestånd, *dels* andra mål vari skadeståndsyrkande har framställts och vilka av den anledningen inte kan föras in under strafföreläggandets tillämpningsområde (48 kap. 1 § andra stycket RB). Undersökningar beträffande frekvensen av erkända vårdslöshetsmål och mål av annat slag med skadeståndsyrkanden har utförts av trafikmålskommittén och domstolskommittén (jfr SOU 1963: 27 s. 14, 18, 103 not 61, 113 och 114). Några exakta slutsatser av de erhållna siffrorna kan inte dras, men så mycket framgår att bland de förut nämnda 25 000 målen ingick ett mycket stort antal erkända mål om vårdslöshet i trafik (troligen 12 000 å 13 000) och dessutom åtskilliga mål om annat brott som föranledde skadeståndsyrkande (ett eller ett par tusental).

Sammanfattningsvis tyder de nu nämnda statistiska uppgifterna på att vid 1950-talets slut underrätterna hade att — bortsett från mål om vårdslöshet i trafik — handlägga ungefär 10 000 å 12 000 mål om erkända brott, som hade fängelse i straffskalan men ej föranledde svårare straff än böter och vidare inte gav anledning till enskilt anspråk. Den allmänna stegringen av antalet brottmål vid underrätterna därefter ger anledning till antagande att antalet mål av angiven beskaffenhet nu är något högre — med all sannolikhet ej under 12 000.

Det nu sagda kan kompletteras med följande uppgifter som erhålls ur den officiella statistiken och ur andra källor beträffande vissa brottstyper som är frekventa och därför av särskilt intresse i nu förevarande sammanhang.

Snatteri. Enligt 8 kap. 2 § brottsbalken (BrB) bestraffas detta brott med böter eller fängelse i högst sex månader. Antalet straff för snatteri under år 1963—66 var i runda tal 3 400, 4 500, 4 700 resp. 6 600. Den kraftiga ökningen är uppenbarligen att främst tillskriva de allt vanligare butikssnatterierna. Annan påföljd än böter förekom i endast omkring 300 fall/år 1963—

1964 och i omkring 160 fall/år 1965—1966. Ett dagsbotsantal på 60 eller mer förekom i omkring 300 fall 1963—64 (senare statistik visar ej i vad mån bötesstraffen ligger över eller under 60). Bötesstraff var alltså den ojämförligt vanligaste påföljden, nämligen i över 90 % av fallen 1963—1964 (över 80 % med lägre straff än 60 dagsböter) och i 97 å 98 % av fallen 1965—1966. Av siffermaterialet från en av trafikmålskommittén gjord undersökning, avseende år 1961 (bet. s. 103 och 114) kan utläsas, att de erkända målen med bötesstraff och *utan* skadeståndstalan då utgjorde i det närmaste 50 % av hela antalet snatterier.

Egenmäktigt förfarande. Enligt 8 kap. 8 § BrB bestraffas detta brott med böter eller fängelse i högst sex månader och, när brottet är grovt, med fängelse i högst två år. Antalet straff för egenmäktigt förfarande (inklusive grova fall) uppgick 1963 och 1964 till 2 600 resp. 2 700. Av dessa avsåg något över hälften (omkring 1 400) lägre straff än 60 dagsböter. De fall som föranledde högre straff gällde uppenbarligen oftast tillgrepp av fortskaffningsmedel. Fr. o. m. 1965 har sistnämnda brott utbrutits till en särskild brottsyp (8 kap. 7 § BrB), av vilken har förekommit 1 100 å 1 300 fall årligen under 1965 och 1966, i regel med annan påföljd än böter. De gärningar som numera är att betrakta som egenmäktigt förfarande var 1965 och 1966 1 250—1 350 till antalet, varav över 92 % föranledde endast böter. — Av trafikmålskommitténs förut nämnda siffror, avseende 1961, framgår att omkring 47 % av de fall som då föranledde bötesstraff avsåg erkända mål utan skadeståndstalan.

Bedrägligt beteende. Enligt 9 kap. 2 § BrB bestraffas detta brott med böter eller fängelse i högst sex månader. Antalet straff för bedrägligt beteende har under 1963—1966 varit 1 200—1 400 årligen, varav endast 100—200 avsett annan påföljd än böter och ungefär ett hundratal (1963 och 1964) bötesstraff på 60 dagsböter eller högre. Av samtliga mål under de sista två åren föranledde alltså omkring 93 % endast bötesstraff. — Av trafikmålskommitténs siffror för 1961 framgår, att omkring 33 % av hela antalet bedrägliga beteenden avsåg erkända mål med bötesstraff och utan skadeståndstalan.

Våldsamt motstånd. Enligt 17 kap. 4 § BrB bestraffas detta brott med böter eller fängelse i högst sex månader. Antalet straff för våldsamt motstånd har 1963—1966 varit i runda tal 1 600, 1 500, 1 100 resp. 1 400. Annan påföljd än böter förekom i ungefär 180 fall årligen 1963 och 1964 samt i 40 fall årligen 1965 och 1966. Av samtliga mål under de sista två åren föranledde alltså 96 å 97 % endast bötesstraff. — Av trafikmålskommitténs siffror för 1961 framgår, att omkring 38 % av hela antalet fall av våldsamt motstånd avsåg erkända mål med bötesstraff och utan skadeståndstalan.

Brott mot uppborðsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272). Enligt 80 § 1 mom. andra stycket nämnda förordning straffas arbetsgivare med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, om han uppsåtligen eller av grov oaktsamhet underlåter att inom föreskriven tid inbetala belopp motsvarande det varmed arbetstagares lön har minskats för betalning av dennes skatt. Övriga brott enligt förordningen är belagda med böter utom brott mot tystnadsplikt enligt 81 §, som man dock kan bortse från i detta sammanhang. Den officiella statistiken redovisar inte de skilda brotts typerna var för sig utan anger bara en klumpsumma för alla brott enligt förordningen. Emellertid framgår av statistiken, att ett obetydligt antal fall beivras genom strafföreläggande (40—110 årligen 1963—1965), vilket tyder på att det är jämförelsevis ovanligt med brott mot de paragrafer som upptar endast böter i straffskalan. Största delen av de mål enligt förordningen som handläggs av domstol torde avse brott mot 80 § 1 mom. andra stycket. Totalt utgjorde de av domstol handlagda målen under 1963—1965 årligen 2 300, 2 400 resp. 1 950 i avrundade tal. Annan påföljd än böter följde i endast 26, 16 resp. 10 fall.

Brott mot rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521). Denna förordnings straffbestämmelser kan översiktligt sammanfattas sålunda:

80 § 1 mom. 1 st., olovlig rusdrycksförsäljning,	dagsböter eller fängelse i högst 6 månader
80 § 1 mom. 2 st., olovlig rusdrycksförsäljning, grovt brott,	fängelse i högst 2 år
80 § 2 mom., innehav av rusdrycker i uppenbart syfte att försälja dem,	dagsböter eller fängelse i högst 6 månader
81 § 1 mom., olovligt tillhandagående med anskaffande av rusdrycker,	samma straff som för olovlig rusdrycksförsäljning
81 § 2 mom., olovligt tillhandagående med anskaffande av rusdrycker genom särskild för ändamålet driven rörelse eller eljest i större omfattning,	dagsböter eller fängelse i högst 6 månader
83, 84 och 85 §§ samt 86 § 4 mom., åsidosättande av vissa ordningsföreskrifter,	enligt 83 § penningböter, enligt övriga §§ dagsböter
87 §, brott mot tystnadsplikt	dagsböter eller fängelse i högst 6 månader

Av brotten mot förordningen var det år 1965 endast 7 som beivrades genom strafföreläggande, medan omkring 1 450 handlades av domstol. Av de sistnämnda fallen var det 149 som ledde till annan påföljd än böter. (I den officiella statistiken för 1963 och 1964 redovisas brott mot den nu berörda

förordningen gemensamt med brott mot ölförsäljningsförordningen, förordningen angående försäljning av alkoholfria drycker och förordningen angående brännvinstillverkning. Totalt utgjorde dessa brott årligen omkring 2 250, varav 147 resp. 185 ledde till annan påföljd än böter).

Brott mot jaktlagstiftningen. Jaktlagstiftningens straffbestämmelser finns i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt och i jaktstadgan samma dag (nr 279). Den officiella statistiken redovisar brott mot dessa bestämmelser utan någon uppdelning på jaktlagen och jaktstadgan. I båda författningarna finns förhållandevis många olika straffbestämmelser, som delvis har reviderats med giltighet fr. o. m. den 1 januari 1968 (SFS 1967: 616 och 769). Enligt 28 § jaktlagen i dess äldre lydelse fanns olika straffskalor för olovlig jakt. För normalfall stadgades inte svårare påföljd än böter. För mer kvalificerade fall gällde straffskalor, vari ingick fängelse. Jaktstadgans straffbestämmelser finns i 28 och 29 §§. Det vanligaste brottet torde vara olaga jakt. Enligt 28 § 1 mom. första st. i dess äldre lydelse var straffet för sådant brott dagsböter. För olaga jakt under vissa försvårande eller andra särskilda omständigheter kunde påföljden bestämmas till fängelse.

Enligt hittills tillgängliga siffror ur den officiella statistiken beivrades 1964 och 1965 520 resp. 410 brott mot jaktlagstiftningen genom strafföreläggande (uppenbarligen i huvudsak erkända fall av olovlig eller olaga jakt av normal svårhetsgrad). Vid domstol handlades 300 å 350 fall, i regel med böter som påföljd.

Fr. o. m. den 1 januari 1968 gäller som nämnts nya straffskalor för berörda brott. Det är här tillräckligt att nämna, att straffskalorna för olovlig jakt och för olaga jakt av normal svårhetsgrad skärpts till att avse böter eller fängelse i högst sex månader. Därav följer — med nuvarande processrättsliga bestämmelser — att de 400 å 500 fall per år som hittills har kunnat beivras genom strafföreläggande hädanefter måste gå till domstol.

Vissa andra brott. Bland de förut nämnda erkända domstolsmålen, som i stor utsträckning har föranlett endast bötesstraff, är slutligen att nämna några kategorier som visserligen omfattar många mål men som av olika skäl bör lämnas åt sidan när det här tas upp till övervägande om strafföreläggandets tillämpningsområde bör vidgas.

Brott mot 4 § 2 mom. lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott — s. k. rattonykterhet — är belagt med dagsböter, lägst 10, eller fängelse i högst sex månader. Mål om sådant brott har under 1960-talets första hälft någorlunda konstant förekommit till ett antal av omkring 4 000 årligen, men 1966 visar en kraftig stegring (6 939). Av dessa föranleder en stor del — mellan 49 och 50 % — endast böter. Sådana mål torde, när den tilltalade inte ifrågasätter riktigheten av ansvarspåståendet, hänföras till de »erkända» målen i statistiskt avseende. Emellertid är att märka

att i bedömningen av ansvarsfrågan i dessa fall ingår att av analys av blodprov, taget efter körningen, dra slutsats om alkoholhalten under körningen. I vad mån det trots detta förhållande kan tänkas handläggning i förenklade former i dessa fall, får övervägas i annat sammanhang.

Mål om brott mot fiskelagstiftningen förekommer i ganska stor utsträckning vid domstolarna. Omkring 800 fällande domar — undantagslöst med bötespåföljd — meddelades årligen 1964 och 1965, medan bara knappt 200 strafförelägganden förekom per år. Emellertid torde det stora antalet domstolsmål bero på andra förhållanden än gällande straffskalor. Olovligt och olaga fiske av normal svårhetsgrad är nämligen belagt endast med dagsböter.

Även brott mot vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340) prövas i ganska stor omfattning av domstol. Antalet fällande domar årligen var 1964 och 1965 mellan 300 och 450. Flera typer av brott mot förordningen är belagda med dagsböter eller fängelse i högst ett år. Då översyn av förordningens straffbestämmelser pågår, lämnas dessa brott åsido i det följande.

I sammanhanget bör också mål om brott mot lagen om straff för varusmuggling uppmärksammas. Enligt denna lag är straffet för varusmuggling av normal svårhetsgrad och därmed jämställda förfaranden dagsböter, lägst 10, eller fängelse i högst ett år (1 §), medan straffet för ringa varusmuggling är penningböter. Under vart och ett av åren 1964 och 1965 ålade domstol böter för brott mot lagen i omkring 3 800 fall. En betydande del av dessa avsåg visserligen ringa varusmuggling, men antalet mål om varusmuggling av normal svårhetsgrad som föranledde bötesstraff torde också vara beaktansvärt, sannolikt mellan 500 och 800 per år. Att nu genomföra en sådan ändring av straffskalan beträffande varusmuggling av normal svårhetsgrad att brott av detta slag kommer att falla inom strafföreläggandeområdet är emellertid inte lämpligt. Tullagstiftningskommittén och skattestrafflagutredningen torde under sitt arbete komma att behandla också lagen om straff för varusmuggling och de i den angivna straffskalorna. Det framstår som angeläget att inte föregripa det utredningsarbete som sålunda pågår (jfr prop. 1968: 7 s. 110).

Slutligen kan här erinras om det tämligen stora antal mål om vårdslös deklARATION som domstolarna handlägger. Enligt 2 § skattestrafflagen den 11 juni 1943 (nr 313) är straffet för sådant brott s. k. normerade böter eller, om omständigheterna är synnerligen försvårande, fängelse i högst sex månader. Domstolarna dömde under åren 1964 och 1965 till böter för vårdslös deklARATION i 4 090 resp. 3 275 fall. Frågan om det bör öppnas möjlighet att handlägga mål av detta slag genom strafföreläggande bör inte heller tas upp, förrän resultatet av skattestrafflagutredningens arbete föreligger.

3. Vidgat tillämpningsområde för strafföreläggande

3.1. Gällande bestämmelser

Bestämmelserna om tillämpningsområdet för strafföreläggande finns i 48 kap. 1 § RB. De innebär att åklagare, i stället för att väcka åtal, kan utfärda strafföreläggande för brott för vilket inte är stadgat svårare straff än böter och ej heller normerade böter. Det högsta straff som kan åläggas genom strafföreläggande är 40 dagsböter. Vidare gäller att strafföreläggande inte får utfärdas, om målsägande har förklarat, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begär, att åtal skall väckas.

3.2. Frågans tidigare behandling

Förslag under 1950-talet

De nu gällande bestämmelserna avviker i några avseenden från dem som gällde från början, när strafföreläggandeinstitutet infördes den 1 januari 1948. De viktigare ändringarna har varit följande. Ursprungligen var det antal dagsböter som fick åläggas genom strafföreläggande begränsat till 20. Vidare förelåg skyldighet för åklagare att underställa rätten föreläggande som avsåg böter omedelbart i penningar till högre belopp än 100 kr. Det gällde dessutom förbud att meddela föreläggande mot den som ej fyllt 18 år. Underställningsskyldigheten och det nämnda förbudet avskaffades vid 1954 års riksdag, då också högsta tillåtna dagsbotsantalet höjdes till 40 (prop. 200, 1LU 25, rskr 332).

Från början gällde vidare att strafföreläggande inte fick utfärdas, om anledning förekom att målsägande fanns. Genom de förut nämnda lagändringarna 1966 ändrades denna bestämmelse beträffande målsägande så att den fick det innehåll som nyss har angivits.

Utöver sålunda genomförda ändringar har vid flera tillfällen väckts fråga, om inte tillämpningsområdet för strafföreläggande borde vidgas så, att det kan användas även när fängelse ingår i straffskalan men endast bötesstraff är aktuellt i det konkreta fallet. En översikt över dessa förslag och dessas behandling har givits i prop. 1966: 100 s. 20—21, varför de här redovisas endast i korthet.

Riksdagens revisorer förordade vid 1950 års riksdag, att man skulle undersöka bl. a. möjligheten att genomföra en vidgning av nyss angiven innebörd. Första lagutskottet uttalade emellertid, att man på denna punkt måste gå fram med den största varsamhet. Utskottet underströk samtidigt angelägenheten av att man utsöndrade särskilda brottstyper med endast böter i strafflatituden (1LU 1950: 23).

Samma fråga föranledde uttalanden även vid 1954 års riksdag. 1951 års

rättegångskommitté hade då i betänkandet SOU 1953: 26 förklarat sig instämma i det sistnämnda uttalandet av första lagutskottet och alltså för sin del avvisa tanken att vidga strafföreläggandets tillämpningsområde. Denna kommitténs uppfattning delades av departementschefen och riksdagen (prop. 1954: 200, 1LU 25, rskr 332).

Vid 1958 års riksdag framfördes åter förslag i ämnet (motion 1958: II: B 189). Motionen avslogs av riksdagen. I ärendet anförde första lagutskottet (1LU 1958: B 13) bl. a. följande. Visserligen hade det inte förekommit något som tydde på att erfarenheterna från tillämpningen av strafföreläggande dittills varit annat än goda, men utskottet ansåg inte enbart på grund därav skäl föreligga att frångå sitt ställningstagande åren 1950 och 1954. En ökad användning av strafföreläggande syntes i stället vara möjlig att genomföra på andra vägar. Vid lagstiftningsarbetet på straffrättens område kunde man i detta syfte i görligaste mån söka utsöndra de rena bagatellförseelserna till särskilda brottstyper med endast böter i straffskalan. Om detta visade sig framkomligt och ändamålsenligt, var det önskvärt att efter hand genom denna metod ytterligare vidga området för strafföreläggandeinstitutet.

Trafikmålskommittén

Behovet av enklare förfarande i vissa mål

Kommittén konstaterar i 1963 års betänkande, att ett stort antal av de vid underrätterna avgjorda målen avser erkända brott, i vilkas straffskalor ingår både fängelse och böter men för vilka endast böter utdöms. Kommittén sätter i fråga, om det är nödvändigt att ha domstolshandläggning i den utsträckning eller form som nu förekommer i mål av denna art.

Den muntliga handläggningsformens fördelar vid brottmålen behandling framträder enligt kommittén huvudsakligen, när en verklig förhandling förekommer mellan två parter och rätten får döma på grundval av ett material som båda parterna har lagt fram. Förhållandet blir väsentligt annorlunda, när den tilltalade inte tar del i förhandlingen eller gör detta endast formellt, t. ex. genom att han låter ett ombud inställa sig för att avge erkännande.

Kommittén anför vidare, att mål av enkel beskaffenhet i praktiken ofta avgörs i den tilltalades frånvaro och på grundval av ett utom rätta avgivet erkännande. Bakgrunden härtill är vanligen att rätten skriftligen meddelar den tilltalade att han, om han så önskar, kan sända in ett skriftligt erkännande och i så fall kan underlåta att inställa sig. Om sådant erkännande avges, brukar det anses att målet enligt 46 kap. 15 § andra stycket RB kan prövas och avgöras utan hinder av den tilltalades utevaro.

Kommittén anser, att de sålunda tillämpade förfarandena visar att det föreligger ett praktiskt behov av en form för prövning av vissa enklare brott-

mål utan att kravet på en verklig förhandling upprätthålls. Kommittén sätter samtidigt i fråga, om det är lämpligt från rättssäkerhetssynpunkt att tillämpa 46 kap. 15 § andra stycket RB på det sätt som förekommer. Därvid påpekas att den tilltalade, när han uteblir eller inställer sig genom ett ombud som inte är insatt i sakförhållandena, saknar möjlighet att kontrollera de uppgifter som åklagaren lämnar. Den misstänkte har i dessa fall svårt att bedöma konsekvenserna av att han erkänner. Kommittén framhåller slutligen, att den nämnda handläggningsordningen är onödigt omständlig.

Tillämpningsområdet för strafföreläggande

Kommittén överväger, huruvida domstolshandläggning av vissa mindre allvarliga brottmål kan ersättas genom att man tillåter strafföreläggande i vidgad utsträckning. Övervägandena tar sikte på sådana brott som enligt straffskalan har ett högsta straff på sex månaders fängelse men för vilka endast bötesstraff är aktuellt i det särskilda fallet. Kommittén erinrar om att frågan om att i vidgad utsträckning använda strafföreläggande vid ett flertal tillfällen har övervägts i lagstiftningssammanhang.

De skäl som i tidigare sammanhang har anförts för och emot en sådan ändring sammanfattas av kommittén i betänkandet, till vilket jag hänvisar (s. 105—106).

Vid övervägande av de skäl som talar för och emot en användning av strafföreläggandeinstitutet vid brott, där fängelse ingår i straffskalan, stannar kommittén för att *avstyrka en sådan vidgning av tillämpningsområdet*. Kommittén åberopar därvid, att den anser det principiellt betänkligt att i alltför stor utsträckning ersätta det kontradiktoriska domstolsförfarandet med den mera ensidiga handläggning som strafföreläggandet innebär.

En vidgning av strafföreläggandeinstitutet till att omfatta brott, för vilka även fängelse i högst sex månader ingår i straffskalan, sägs vidare medföra att ett mycket stort antal brottstyper skulle komma att omfattas, bl. a. sådana som innebär kriminalitet i egentlig mening. En vidgning av strafföreläggandet till detta område anser sig kommittén ej kunna godta. Kommittén framhåller också, att antalet brott med enbart böter i straffskalan utökas avsevärt genom brottsbalken (se SOU 1963: 27 bil. M) och genom kommitténs förslag till ny straffskala för trafikovarsamhet. Härigenom blir det möjligt att i betydligt högre grad än f. n. utnyttja strafföreläggandeinstitutets stora praktiska fördelar. Användningen av strafföreläggande torde ytterligare kunna vidgas genom att inom specialstraffrätten i högre grad än f. n. utformas särskilda straffskalor med enbart böter i strafflatituden.

Slutligen åberopar kommittén, att det praktiska behovet att vidga användningen av strafföreläggande minskar väsentligt, om det av kommittén föreslagna institutet stämmningsföreläggande genomförs.

Kommittén tar också upp frågan om *högre straff* än 40 dagböter skall

kunna åläggas genom strafföreläggande. Även den frågan besvaras nekande av kommittén. Som skäl härför åberopas i huvudsak vad kommittén har anfört till stöd för att strafföreläggande ej bör användas, när fängelse ingår i straffskalan för ett brott.

Stämningföreläggande

I stället för en vidgning av strafföreläggandets tillämpningsområde föreslår kommittén alltså ett nytt institut, som betecknas stämningföreläggande. Detta är utformat som en kombination av stämning i brottmål och strafföreläggande. Både åklagare och domstol skall medverka vid handläggningen. Beträffande dennas närmare utformning hänvisas till prop. 1966: 100 (s. 121).

Remissyttrandena

De synpunkter och förslag av kommittén som nu har redovisats ledde till ett mycket oenhetligt remissutfall. Enigheten var visserligen ganska stor om att det föreligger behov av förenklade handläggningsformer för de talrika mindre brottmål, som nu handläggs av domstol i ordinär straffprocess. Emellertid gick meningarna starkt isär, när det gällde förslaget om stämningföreläggande. En översikt över remissutfallet har lämnats i prop. 1966: 100 s. 122.

I nu förevarande sammanhang torde det finnas anledning endast att erinra om de särskilda synpunkter som anfördes på frågan, om tillämpningsområdet för strafföreläggande borde vidgas att omfatta även brott med fängelse i straffskalan.

En ändring i sådan riktning tillstyrks av bl. a. *RÅ, polisberedningen, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Sveriges juristförbund och rådhusrätten i Malmö*. Till samma kategori kan också hänföras *JK och hovrätten för Nedre Norrland*, vilka dock är benägna att återinföra ett system som innebär att strafföreläggande i vissa fall underställs domstols prövning.

Att införa ett institut som innebär att en åklagare måste underställa rätten ett straffmättningsförslag avstyrks dock av flera remissinstanser, som antar att åklagaren då inte skulle använda förfarandet. Synpunkter av sådan innebörd anføres av bl. a. *RÅ, hovrätten för Övre Norrland, polisberedningen och Föreningen Sveriges stadsfiskaler*.

En del remissinstanser — främst sådana som godtar förslaget om stämningföreläggande — ansluter sig till kommitténs uppfattning att strafföreläggande i den nuvarande utformningen inte bör användas, när fängelse ingår i straffskalan. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser, att domstol bör medverka i någon form vid prövning av brott av denna karaktär. *Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, statens trafiksäkerhetsråd och Föreningen Sveriges landsfiskaler* anför liknande synpunkter.

Med anledning av att kommittén har berört frågan om det antal dagsböter som bör kunna föreläggas genom strafföreläggande har en del remissinstanser särskilt yttrat sig i den frågan. RÅ förordar att gränsen för antalet dagsböter höjs från 40 till förslagsvis 60. Hovrätten för Nedre Norrland anser att den gällande gränsen vid 40 dagsböter kanske kan förskjutas något uppåt. Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige och polisberedningen avstyrker däremot ändring.

Prop. 1966: 100

I propositionen togs inte upp något förslag beträffande stämmingsföreläggande (s. 124). I fråga om strafföreläggandets tillämpningsområde anförde jag, att det »åtminstone f. n.» inte var aktuellt att vidga tillämpningsområdet till brott som är belagda med fängelsestraff (s. 50).

Något förslag att höja det antal dagsböter som får tas upp i strafföreläggande fördes inte heller fram i propositionen.

Däremot föreslogs som nämnts ändring beträffande betydelsen av målsägandes förekomst och önskemål.

3.3. Frågans fortsatta behandling inom justitiedepartementet

Vid flera tillfällen har — bl. a. av riksdagen under 1950-talet — framhållits att vidgning av användningsområdet för strafföreläggande i första hand norde åstadkommas genom tillskapande av särskilda brottstyper och straffskalor med endast böter som påföljd. I den mån en reform av den innebörden övervägs, bör den självfallet i första hand avse sådana mindre allvarliga brott som förekommer i stort antal vid domstolarna. Inom justitiedepartementet har därför gjorts en undersökning för att få fram vilka brott som främst är av intresse från den synpunkten. Det gäller då självfallet främst sådana brott med fängelse i straffskalan vilka har handlagts i stort antal av de allmänna underrätterna, ofta varit erkända och i regel föranlett endast bötesstraff. Undersökningens resultat har redovisats i det föregående under 2. 3. punkt II.

Eftersom innebörden av riksdagens nyss nämnda uttalande är att den önskvärda processuella förenklingen bör åstadkommas genom ändringar i straffbestämmelser eller åtminstone straffskalor, har det ansetts av intresse att se i vad mån man under senare tid har ansett sig kunna göra processuella hänsynstaganden av sådan art vid utformningen av straffskalor för de brott som är av verkligt intresse i detta sammanhang. Inom justitiedepartementet har därför gjorts en genomgång av förarbetena till de i sammanhanget intressantaste straffbestämmelserna. Jag vill i korthet referera en del uttalanden som har gjorts vid dessa lagstiftningstillfällen.

Som jag redan har nämnt är straffskalan enligt 80 § 1 mom. andra styc-

ket i 1953 års *uppbördsförordning* dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Under förarbetena till denna bestämmelse (SOU 1952:1 s. 400, prop. 1953:100 s. 366) uttalade de sakkunniga, som framlade det grundläggande förslaget, bl. a. att antalet utdömda dagsböter i de enskilda målen dittills i allmänhet hade varit för lågt. De sakkunniga föreslog en utvidgning av straffskalan till att omfatta även fängelse i syfte att detta skulle medföra en allmän skärpning av dagsbotsstraffen. De sakkunniga bortsåg därvid inte från att genom den föreslagna vidgningen av straffskalan ifrågavarande mål alltid skulle komma att handläggas av domstol. Det framhölls särskilt att strafföreläggande inte vidare skulle kunna komma i fråga.

Under förarbetena till 1960 års *lag om straff för varusmuggling* anfördes som ett särskilt skäl att inom smugglingslagstiftningen övergå från normerade böter till dagsböter och ordinära penningböter den praktiska fördelen att detta möjliggjorde användning av strafföreläggande. När man slutligen slannade för att i straffskalan för varusmugglingsbrott av normal svårhetsgrad ta in även fängelse i högst ett år, skedde detta av kriminalpolitiska skäl och med uttryckligt accepterande av den nackdelen att strafföreläggande inte skulle kunna användas i dessa fall.

Även vid arbetet med *brottsbalken* togs hänsyn till processuella konsekvenserna av straffskalornas utformning. Ett då fört, mer utförligt resonemang om sambandet mellan straffskalor och processuellt förfarande skall jag strax återkomma till. I nuvarande sammanhang vill jag inskränka mig till att erinra om att, när som nyheter i BrB infördes straffskalor med endast böter för vissa tämligen frekventa brott, detta framför allt motiverades av önskemål om processuella förenklingar. Jag tänker särskilt på straffskalorna för ringa fall av misshandel enligt 3 kap. 5 § BrB (prop. 1962:10 s. B 416), hemfridsbrott enligt 4 kap. 6 § (samma prop. s. B 115, jämförd med 114 överst) och ringa fall av tillgrepp av fortskaffningsmedel enligt 8 kap. 7 § (samma prop. s. B 444). Det bör tilläggas att de processuella fördelarna av de nämnda straffskaleändringarna under BrB:s första tid inskränkte sig till att berörda mål kunde handläggas av ensamdomare. Strafföreläggande kunde däremot inte komma i fråga på grund av att målsägande finns vid dessa brott, något som enligt då gällande regler hindrade strafföreläggande. Genom 1966 års ändringar i 48 kap. RB blev det dock möjligt att använda strafföreläggande vid dessa brott, om målsäganden inte vill föra talan om enskilt anspråk och inte begär åtal.

När straffskalan för *vårdslöshet i trafik* ändrades 1966, skedde detta utslutande för att man skulle få möjlighet att handlägga mål om sådant brott genom strafföreläggande samt — beträffande bestridda fall och fall med skadestånd — inför ensamdomare. Jag vill emellertid erinra om att de processrättsliga synpunkterna också i det sammanhanget vägdes mot de straffrättsliga. Sålunda anförde jag (prop. 1966:100 s. 50) följande.

När jag för min del, efter att ha samrått med chefen för kommunikationsdepartementet, finner mig kunna godta kommittéförslaget i denna del utgår jag emellertid — det vill jag kraftigt understryka — från att slopandet av fängelse som påföljd för vårdslöshet i trafik enligt 1 § första stycket trafikbrottslagen inte skall föranleda domstolarna att ändra sin straffmättningspraxis i mildrande riktning. Den föreslagna lagändringen är inte ett uttryck för en ändrad syn på trafikbrottsligheten. Den är utslutande föranledd av en rationaliseringssträvan som ytterst siktar till att man bättre än hittills skall kunna komma till rätta med lagöverträdare, inte minst sådana som överträder trafikreglerna.

Vid 1967 års reform av jaktlagstiftningen var frågan om straffskalornas processuella konsekvenser åter föremål för uppmärksamhet. Vissa straffskärpningar i jaktlagen, bl. a. beträffande *olovlig jakt*, ansågs påkallade av kriminalpolitiska skäl (prop. 1967: 136 s. 80 och 89). Vidare uttalades, att förslaget att fängelse skall kunna följa på olovlig jakt medförde den fördelen att förutsättning skapades att anställa husrannsakan bl. a. i bilar som man kunde misstänka vara använda för att forsla jaktbytet. Dessutom framhölls att nackdelen med förslaget var att enligt nuvarande processuella regler strafföreläggande inte kunde användas och mål om olovlig jakt inte fick avgöras av ensamdomare. Denna nackdel ansågs dock inte uppväga de skäl som talade för en straffskärpning. I propositionen (s. 90) förutskickades att motsvarande straffskärpning skulle ske i jaktstadgan beträffande bl. a. *olaga jakt*, något som numera också har genomförts.

Det kan tilläggas att synpunkter av samma art anfördes under förarbetena till förslaget om ny narkotikalagstiftning (prop. 1968: 7 s. 118).

Jag nämnde förut, att det i samband med BrB:s tillkomst förekom resonemang om sambandet mellan straffskalor och visst processuellt förfarande. Jag åsyftar vad som anfördes under förarbetena till nuvarande regler om åklagares befogenhet enligt 20 kap. 7 § 1 RB att ej åtala för brott. Enligt äldre lydelse av detta lagrum fick åklagare efterge allmänt åtal, om det på brottet inte kunde följa svårare straff än böter och det var uppenbart, att den misstänktes lagföring ej var påkallad ur allmän synpunkt. Det ansågs emellertid vara en brist att åtalseftergift enligt denna bestämmelse ej kom i fråga vid brott som hade även fängelse i straffskalan men ändå i det särskilda fallet kunde vara ringa. I samband med BrB:s tillkomst (prop. 1962: 10 s. C 152) framhöll jag, att det inte var tillfredsställande, att den tekniska utformningen av straffskalorna skulle lägga hinder i vägen för åtalseftergift i sådana fall. Jag underströk dessutom, att det inte var någon framkomlig väg att i BrB och inom specialstraffrätten genomgående utforma särskilda straffskalor för brott som endast förskyller böter. I stället ansåg jag, att möjligheterna till åtalseftergift enligt 20 kap. 7 § 1 RB borde vidgas. Jag förutskickade, att förslag härtill skulle läggas fram senare. Lagrådet fram-

höll, att den ifrågasatta vidgningen inte torde föranleda några betänkligheter (nämnda prop. s. C 541).

Jag återkom till frågan i prop. 1964: 10. I denna föreslogs, att 20 kap. 7 § 1 RB skulle få den lydelse som numera är gällande, eller sålunda att åklagare får besluta att icke tala å brott, om det är uppenbart att i händelse av lagföring annan påföljd än böter inte skulle komma att ådömas och att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Beslut att ej tala å brott kan sålunda numera förekomma även när fängelse ingår i straffskalan för brottet. I motiveringen (s. 131) anförde jag bl. a. följande.

Sådana ringa fall, som åsyftas med regeln, kan förekomma ej blott då enbart böter ingår i straffskalan utan även då jämte böter är stadgat frihetsstraff. Åtskilliga brottsbalksstadganden sammanfattar under en brottsbestämning handlingssätt av så olika svårhetsgrad, att såväl bötesstraff som frihetsstraff kan tänkas komma till ej alltför sällsynt användning. I än högre grad gäller detta de specialstraffrättsliga stadgandena; beträffande dem tillkommer det förhållandet, att någon planlig fördelning av förseelsetyperna mellan straffskalor med enbart böter och skalor innefattande både böter och frihetsstraff ej gjorts. Det är otillfredsställande, att den lagtekniskt icke konsekventa utformningen av straffskalorna skall lägga hinder i vägen för beslut att underlåta åtal beträffande ringa brott av nu ifrågasvarande art i de fall, då frihetsstraff ingår i skalan.

Flera remissorgan har varit inne på tanken, att 20 kap. 7 § 1 rättegångsbalken skulle kunna utvidgas till att avse också brott, för vilka jämte böter är stadgat fängelse, dock under förutsättning att i händelse av lagföring svårare straff än böter uppenbarligen icke skulle komma att ådömas. Genom en sådan utvidgning skulle man undgå de slumpmässiga konsekvenserna av straffskalornas tekniska gestaltning. Mot utvidgningen kan väl invändas, att underlåtenhet att åtala härigenom skulle möjliggöras vid flera typer av brott än för närvarande. Jag kan emellertid icke finna, att denna invändning utgör hinder mot en utvidgning sådan som den skisserade. Även efter utvidgningen skulle det ju endast kunna komma i fråga att tillämpa bestämmelsen beträffande lagöverträdelser av föga allvarlig beskaffenhet. Kravet att det skall vara uppenbart, att i händelse av lagföring annan påföljd än böter icke skulle komma att ådömas, innebär att det skall vara helt klart att allenast böter kan komma i fråga. — — — Såsom redan har framhållits, har utvidgningen avseende på brott, beträffande vilka straffskalan innehåller såväl böter som fängelse. Föreligger någon tvekan om att annat än böter skulle ådömas, finns ej förutsättning för tillämpning av regeln.

Givetvis ställer en regel sådan som den nu förordade vid sin tillämpning större krav på åklagarnas bedömningsförmåga än den nuvarande. Någon nämnvärd svårighet att med den säkerhetsmarginal som här åsyftas uppskatta, huruvida böter kommer att utmätas i händelse av lagföring, torde dock icke föreligga.

Mot bakgrunden av det nu redovisade materialet har jag funnit, att frågan om att vidga tillämpningsområdet för strafföreläggande nu bör prövas på nytt. Mitt förslag i ämnet redovisas i det följande.

4. Godkännande av strafföreläggande av ombud eller genom betalning

4.1. Gällande bestämmelser

Enligt 48 kap. 3 § RB skall godkännande av strafföreläggande göras skriftligen på föreläggandet. För att bli gällande måste förklaringen om godkännande ha undertecknats av den misstänkte personligen (se Gärdes m. fl. kommentar till RB s. 722, RÅ:s cirkulär 1948: 19 och JO:s ämbetsberättelse 1950 s. 235). Om strafföreläggande i godkänt skick inte har kommit åklagaren till handa, saknar erläggande av betalning för böterna rättslig betydelse. Strafföreläggande kan alltså f. n. inte godkännas enbart genom betalning.

Vid ordningsföreläggande är huvudregeln, att tillfälle skall beredas den misstänkte att omedelbart vid utfärdandet skriftligen godkänna föreläggandet. Behöver den misstänkte rådrum eller är han inte närvarande vid utfärdandet, får polismannen tillstålla honom föreläggandet. Enligt 7 § andra stycket OL kan betalning av förelagda böter i sådant fall ersätta skriftligt godkännande. Betalningen anses nämligen som godkännande, om det inte framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet.

4.2. Tidigare överväganden i fråga om ombud vid strafföreläggande

Trafikmålskommittén överväger i SOU 1963: 29 om möjlighet bör öppnas att godkänna strafföreläggande genom ombud. Kommittén anför i denna del, att starka skäl talar för en ändring av nuvarande ordning men att också vissa principiella erinringar — främst med hänsyn till att strafföreläggande vinner laga kraft i och med godkännandet — kan riktas mot ett sådant förslag. Kommittén framhåller vidare, att det mest framträdande behovet av en ändring skulle undanröjas, om ordningsföreläggande blir tillämpligt på fylleriförseelser. Kommittén stannar för att inte lägga fram förslag om godkännande av strafföreläggande genom ombud. Kommittén åberopar därvid även, att svårigheter föreligger att på ett lämpligt sätt avgränsa kretsen av dem som skall anses behöriga att i egenskap av ombud godkänna ett strafföreläggande (SOU 1963: 27 s. 121).

Några av de *remissinstanser* som yttrade sig över betänkandet tar upp frågan om godkännande av strafföreläggande genom ombud. Bl. a. sätter JK i fråga om den nuvarande skillnaden i detta avseende i förhållande till rättegångsmålen är motiverad. Ett godkännande genom ombud skulle visserligen kunna leda till att den misstänkte kan komma att företa en disposition, vars följder han inte kan bedöma. Enligt JK kan denna nackdel dock undvikas, eftersom den misstänkte alltid har möjlighet att begränsa fullmakten till att

avse godkännande av ett visst högsta bötesbelopp. Från annat håll hävdas, att endast den misstänkte själv bör kunna godkänna ett strafföreläggande.

I *prop. 1966: 100* (s. 109) uttalade jag, att frågan om godkännande av strafföreläggande borde övervägas senare.

4.3. Föreliggande förslag om godkännande av strafföreläggande genom betalning

Trafikmålskommittén föreslog i SOU 1963: 27 sådan lagändring att strafföreläggande skulle kunna godkännas genom betalning. Kommittén betraktade en sådan ändring som en naturlig följd av att en motsvarande ordning föreslogs vid ordningsföreläggande. Kommittén framhöll, att godkännande genom betalning ger den misstänkte möjlighet att på ett smidigt sätt ge uttryck för sin uppfattning angående föreläggandet. Det blir också möjligt för ett ombud att godkänna föreläggandet, när den misstänkte inte själv har tillfälle att göra detta. Om betalning har skett mot den förelagdes vilja, finns möjlighet att undanröja strafföreläggandet efter besvär eller ansökan om resning. Kommittén förordar en bestämmelse av innehåll att, när strafföreläggande avser endast böter, betalning av dessa skall anses som godkännande, om det inte framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet (SOU 1963: 27 s. 135 och 179).

Remissutfallet i den fråga som nu har behandlats finns redovisat i *prop. 1966: 100* s. 106. Sammanfattningsvis innebär det följande. Förslaget att strafföreläggande skall kunna godkännas genom betalning av böterna lämnas i allmänhet utan erinran vid remissbehandlingen. Bl. a. nämns därvid att det är mycket vanligt, att den som har erhållit ett strafföreläggande nöjer sig med att betala och inte bryr sig om att återställa föreläggandet till åklagaren. Några remissinstanser avstyrker förslaget eller ställer sig tveksamma inför detta.

I *prop. 1966: 100* (s. 108) uttalade jag, att det vid strafföreläggande torde vara praktiskt för den enskilde att kunna godkänna ett föreläggande genom att betala böterna. Också önskvärdheten av att få i huvudsak likformiga regler beträffande ordningsföreläggande och strafföreläggande talade till förmån för kommitténs förslag. Emellertid ansåg jag, att ställning inte borde tas till förslaget, förrän erfarenheter förelåg av tillämpningen av denna form för godkännande vid ordningsföreläggande. Ett ytterligare skäl var att frågan hade samband med det vidare spørsmålet, om det allmänt borde öppnas möjlighet att godkänna strafföreläggande genom ombud. Detta spørsmål ansåg jag som nämnts böra övervägas senare.

4.4. Erfarenheterna av godkännande genom betalning vid ordningsföreläggande

Av de uppgifter som har lämnats av rikspolisstyrelsen (bilaga 3 tabell A) framgår, att skriftligt godkännande i samband med utfärdandet har förekommit i det övervägande antalet ärenden angående ordningsbot. Av de 23 339 ärenden, som redovisas som slutligt handlagda i nämnda tabell, har 19 731 godkänts på detta sätt. I 3 608 ärenden har polismannen tillställt den misstänkte förelägget med angivande av viss frist för den misstänkte att ta ställning till förelägget. I sistnämnda ärenden förekom godkännande enbart genom betalning i 1 550 fall och skriftligt godkännande i 1 692 ärenden. 366 ordningsförelägganden blev inte godkända utan överlämnades till polisen för utredning. Av de anförda siffrorna kan utläsas, att de misstänkta i ganska stor utsträckning har utnyttjat den i dessa fall föreliggande möjligheten att godkänna ordningsföreläggande enbart genom att betala ordningsboten. Några olägenheter av denna form för godkännande har inte uppkommit.

4.5. Frågornas fortsatta behandling inom justitiedepartementet

Frågan om godkännande av strafföreläggande genom ombud har nu ytterligare beretts inom justitiedepartementet. Resultatet av övervägandena redovisas i det följande.

Med hänsyn till att förslag läggs fram i den delen och erfarenheter har erhållits av betalningsgodkännanden inom ordningsbotssystemet, bör trafikmålskommitténs förslag om godkännande av strafföreläggande genom betalning också tas upp till slutlig prövning nu.

5. Tillämpning av ordningsbotssystemet vid fylleri

5.1. Gällande rätt

Enligt 16 kap. 15 § BrB skall den som på allmän plats uppträder berusad av alkoholhaltiga drycker, så att det framgår av hans åtbörder eller tal, dömas för fylleri till böter, högst femhundra kronor. Med fylleri jämställs i straffhänseende det fall att ruset har orsakats av annat än alkoholhaltiga drycker, t. ex. narkotika eller thinner.

Om krigsman uppträder berusad inom område eller utrymme som nyttjas av krigsmakten, döms han enligt 21 kap. 15 § BrB till disciplinstraff. Även brott mot 16 kap. 15 § BrB kan föranleda disciplinstraff, om den misstänkte

vid gärningens begående var iklädd militär tjänstedräkt (9 § militära rättegångslagen).

Enligt 3 § OL får ordningsföreläggande inte utfärdas, om det föreligger anledning antaga att brottet bör föranleda disciplinstraff för krigsman. Det finns inte skäl att nu göra ändring i denna bestämmelse. Det kan inte komma i fråga att föra fylleriförseelse av krigsman in under OL:s tillämpningsområde.

När det gäller andra fylleriförseelser, erbjuder OL i och för sig inte något hinder mot att Kungl. Maj:t genom förordnande enligt lagens 1 § gör lagen tillämplig på förseelserna. Emellertid medför andra förhållanden att sådant förordnande ej har kommit i fråga.

Sålunda är det vanligt, att fylleri skall föranleda förverkande av spritdrycker. Möjlighet att ålägga förverkande finns inte enligt OL.

De närmare bestämmelserna om sådant förverkande som nu har nämnts finns i lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Enligt lagens 1 § skall sådana drycker eller andra berusningsmedel som påträffas hos den som gör sig skyldig till brott mot 16 kap. 15 § BrB vara förverkade, om ej särskilda skäl är däremot. Samma regel gäller för ytterligare vissa fall, bl. a. då någon i strid mot gällande bestämmelser medför rusdrycker vid offentlig tillställning (jfr 16 § och 29 § tredje stycket allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956, nr 617). Förverkad egendom skall förstöras eller försäljas enligt vissa regler, som anges i lagen. Beslut härom meddelas av undersökningsledare eller åklagare (3 § jämförd med 2 § 1). Väcks inte åtal för brottet, skall åklagaren pröva, huruvida egendomen skall vara förverkad, och meddela skriftligt förordnande härom. Beslutas förverkande och har inte detta förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande, kan den, från vilken beslaget har skett, hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet. Sker detta skall åklagaren, om han inte finner att beslaget bör hävas, väcka talan vid domstol med yrkande om egendomens förverkande. Lagen förutsätter, att beslut om förverkande föregås av beslag. Frånsett vissa avvikelser, som anges i lagen, skall i frågor om beslag gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om beslag i brottmål. Detta innebär bl. a. att polisman utan föregående beslut av undersökningsledare eller åklagare får verkställa beslag, om fara är i dröjsmål, varvid polismanen har att skyndsamt anmäla beslaget till undersökningsledare eller åklagare som prövar om beslaget skall bestå (27 kap. 4 § RB).

En annan fråga av betydelse för möjligheterna att beivra fylleri genom ordningsföreläggande rör sådan särskild åtalsprövning som föreskrivs i 57 § nykterhetsvårdslagen. Enligt den bestämmelsen skall åklagaren pröva om åtal lämpligen bör ske när någon, som har tvångsintagits på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller som frivilligt har ingått på sådan anstalt och förbundit sig att kvarstanna på anstalten sex månader, misstänks att före utskrivning från anstalten ha begått brott av visst slag. De åsyftade

brotten är sådana som hör under allmänt åtal och inte är belagda med svårare straff än fängelse i sex månader. Innan åtalsfrågan avgörs, skall anstaltens styrelse höras, om det inte är obehövt. Har brottet begåtts innan den misstänkte har fyllt 18 år, skall åtalsfrågan prövas på samma sätt, även om svårare straff än fängelse sex månader är stadgat för brottet.

Bestämmelser med viss anknytning till den nu berörda föreskriften finns i lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff. Enligt 4 § i denna lag gäller att ådömda böter i visst fall inte får uttagas av den som har tvångsintagits på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller frivilligt ingått på sådan anstalt och förbundit sig att kvarstanna där sex månader. Detta gäller böter som avser *före intagningen* begånget fylleri eller förargelseväckande beteende men inte tillika annat brott. Har böter — för fylleri eller annat brott — ådömts före intagningen, får de enligt 11 § samma lag inte förvandlas. Har böterna ådömts efter intagningen men före utskrivningen får de inte förvandlas utan att anstaltens styrelse påkallar det. Vidare föreskrivs i 5 § att, om böter enligt lagen inte kan förvandlas och deras uttagande skulle vara till synnerligt men för den bötfälde eller någon som är beroende av honom för sin försörjning, rätten under vissa omständigheter kan förordna att böterna inte får uttagas.

5.2. Ur förarbetena

Trafikmålskommittén

I betänkandet SOU 1963: 27 (s. 75 och 85) behandlar trafikmålskommittén möjligheterna att tillämpa ordningsföreläggande på fylleriförseelser.

Kommittén framhåller, att det föreligger ett stort behov att förenkla handläggningen av dessa förseelser. Det har i praktiken visat sig, att det inte finns praktiska möjligheter att utfärda strafföreläggande i anslutning till sådan förseelse och omhändertagande med anledning därav. Sådant föreläggande kan utfärdas först vid senare tidpunkt, och ofta sker det först efter en eller flera månader. Vid fylleriförseelser har det emellertid visat sig, att godkännande av strafföreläggande erhålls bara i begränsad omfattning. Den misstänkte brukar därför ofta lämnas tillfälle att vid polisförhör i anledning av fylleriförseelsen utfärda fullmakt för någon att erkänna förseelsen, varvid till ombud utses exempelvis icke lagfaren tjänsteman vid domstol. I viss utsträckning förekommer att när fullmakt föreligger stämning till rätten sker utan att strafföreläggande prövas. Det förekommer emellertid också att man som första åtgärd utfärdar strafföreläggande. Kommer inte godkännande in, stäms den misstänkte till rätten. När fullmakt har lämnats, delges stämningen med ombudet som skriftligen erkänner förseelsen. Den huvudförhandling som sedan följer är av ytterst summarisk karaktär.

Det använda fullmaktsförfarandet innebär enligt kommittén vissa praktiska fördelar. Mot förfarandet kan emellertid riktas erinringar från rätts-

säkerhetssynpunkt. Erkännandet genom ombud har den nackdelen att den misstänkte inte vet vilken påföljd han underkastar sig. Han får inte något meddelande om domen och kan därför inte överklaga. Om ordningsföreläggande i stället används, skulle detta ha den fördelen, att man för den misstänkte direkt anger straffets storlek, så att han får veta konsekvenserna av ett godkännande.

Handläggning av fylleriförseelser genom ordningsföreläggande måste enligt kommittén innebära en straffmätning efter schablon. Detta utgör främst i storstäderna, inte någon större skillnad i förhållande till den praxis som nu tillämpas. Kommittén anser det inte innebära någon olägenhet att tillämpa ett enhetsstraff vid fylleriförseelser. Gällande praxis ger vid handen, att det i allmänhet inte anses föreligga behov av förhöjt straff vid återfall i en ordningsförseelse. I Stockholm och Göteborg tillämpar exempelvis varken rådhusrätterna eller åklagarna numera straffskärpning vid återfall i fylleri. Efter redovisning av vissa andra överväganden i frågan uttalar kommittén sammanfattningsvis, att den omständigheten att en ordningsförseelse utgör återfall i allmänhet inte bör påverka straffets höjd.

Vid fylleriförseelser blir det jämförelsevis ofta aktuellt med åtalsprövning enligt 57 § nykterhetsvårdslagen. Därför måste ofta uppgifter från kontrollstyrelsen inhämtas innan slutlig ställning kan tas till frågan om åtal. Om sådan prövning skall äga rum, bör enligt kommittén hinder för ordningsföreläggande anses föreligga. Det är emellertid i praktiken svårt för polismannen att i omedelbart samband med förseelsen konstatera, om sådant hinder föreligger. Risken är därför stor för att ordningsföreläggande utfärdas trots berörda hinder.

På grund härav anser kommittén, att det slutliga avgörandet inte bör ligga i polismannens hand, utan föreslår att *ordningsföreläggande för fylleri skall underställas åklagaren*. Ett av polisman utfärdat föreläggande blir i detta fall att anse endast som ett förslag. Kommittén förordar därför med tanke särskilt på fyllerierna att Kungl. Maj:t skall äga förordna, att ordningsföreläggande, som har godkänts, skall underställas åklagares prövning i vissa fall.

Även när det uppkommer fråga om *förverkande eller annan särskild rättsverkan* bör enligt kommittén visst utrymme finnas att använda ordningsföreläggande. Kommittén anser sålunda, att vid fylleri förverkande enligt lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. bör kunna tas upp i ett ordningsföreläggande. När Kungl. Maj:t skall ta ställning till i vilken utsträckning ordningsföreläggande skall underställas åklagare för eventuell fastställelse, bör enligt kommittén övervägas också frågor om förverkande och andra särskilda rättsverkningar. I de fall då en förseelse är obligatoriskt förenad med särskild rättsverkan anser kommittén åklagarprövning inte behövas. Sådan prövning bör däremot ske, när rättsverkan ej är obligatorisk.

Remissyttrandena

Kommitténs förslag godtas i en del remissyttrandena. Sålunda anser *Stockholms rådhusrätt*, att fördelarna med användning av ordningsföreläggande vid fylleriförseelser uppväger nackdelarna, varför rådhusrätten inte vill motsätta sig förslaget. Uttalanden av denna innebörd gör även *domstolskommittén*. *Poliskammaren* och *polismästaren i Stockholm* säger att ordningsföreläggande torde medföra avsevärda arbetsvinster vid fylleriförseelserna i Stockholm. Positiva synpunkter på förslaget anförs också av bl. a. *länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län*.

Ett stort antal av remissinstanserna avstyrker förslaget. Skälen är emellertid växlande.

Åsikten att fylleriförseelsernas natur kan göra det olämpligt med beivran genom ordningsföreläggande kommer fram i ett par yttrandena. Sålunda framhåller *hovrätten för Västra Sverige* och *länsstyrelsen i Norrbottens län*, att det är föga tilltalande att godkännande ges av personer som kan vara spritpåverkade eller i bakrus.

Ett vanligare skäl för avstyrkande är att samhällets åtgärder mot fyllerister f. n. är under utredning. Synpunkter av denna innebörd anförs av *JK*, *RA*, *Svea hovrätt*, *hovrätten för Västra Sverige*, *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, *specialstraffrättsutredningen*, *polisberedningen* och *Föreningen Sveriges polismästare*.

Flertalet avstyrkanden motiveras med att underställningsförfarande ej är lämpligt (i fråga om fylleri eller över huvud taget). Synpunkter av den innebörden anförs av bl. a. *JK*, *RA*, *hovrätten för Västra Sverige*, *länsstyrelserna i Västmanlands, Örebro och Norrbottens län*, *polisberedningen*, *specialstraffrättsutredningen* och *Föreningen Sveriges landsfogdar*. — Med hänsyn till att det föreslagna underställningsförfarandet huvudsakligen motiverats av den särskilda åtalsprövningen enligt 57 § nykterhetsvårdslagen, är att nämna att översyn av den där gjorda regleringen förordas av *Göteborgs rådhusrätt*, *länsstyrelsen i Kristianstads län* och *poliskammaren i Luleå*.

Kommitténs uppfattning att straffskärpning för återfall i fylleri eller beträffande andra förseelser inte skall förekomma inom ordningsbotssystemets ram godtas allmänt (se prop. 1966: 100 s. 71).

Förslaget att förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan skall få upptas i ordningsföreläggande har kritiserats från flera håll. Exempelvis anför *specialstraffrättsutredningen* att, bortsett från vanliga fall av förverkande av spritdrycker som påträffas hos berusade personer, konfiskationsfrågor lätt kan bli så komplicerade att de inte alls är ägnade för att behandlas summariskt av polisman. Utredningen, som av andra skäl har avstyrkt att fylleriförseelser handläggs genom ordningsföreläggande, anser att bestämmelsen om särskild rättverkan bör utgå. Visar sig ett starkt praktiskt behov av att låta ordningsföreläggande omfatta viss ord-

ningsförseelse med särskild rättsverkan, kan det övervägas att avskaffa den särskilda rättsverkan vid denna förseelse. Liknande synpunkter uttalar *hovrätten för Västra Sverige. Föreningen Sveriges häradsövdingar* anser att ordningsföreläggande inte bör utfärdas, om den aktuella rättsverkan — förverkande, dubbel avgift m. m. — inte är obligatoriskt förbunden med förseelsen. Inte heller enligt *JK:s* mening bör frågor om icke-obligatoriska rättsverkningar handläggas genom ordningsföreläggande. *Svea hovrätt* anser uttrycket »rättsverkan» vara för vidsträckt eller i vart fall oklart. Det bör preciseras vad som skall få föreläggas på detta sätt utöver ordningsboten.

Prop. 1966: 100

I 1966 års proposition behandlades frågor som hänger samman med kommitténs förslag om ordningsbotssystemets tillämpning på fylleriförseelser.

Kommitténs förslag till lösning av problemet med den särskilda åtalsprövningen enligt 57 § nykterhetsvårdslagen — att utfärdat föreläggande för fylleri skulle *underställas åklagares prövning* — ansåg jag inte vara en framkomlig väg. Ett sådant underställningsförfarande befanns stå i strid med de grundläggande tankegångarna för ordningsbotssystemet, nämligen att vinna en omedelbar och snabb repression på ordningsförseelserna (s. 84). Jag framhöll emellertid som möjligt, att problemet organisatoriskt kunde lösas, om man vid polisdistrikten snabbt kunde få upplysning från centralt register, huruvida sådant förhållande som anges i 57 § nykterhetsvårdslagen föreligger. I så fall skulle ordningsföreläggande kunna komma till användning beträffande fylleri, när det har konstaterats att särskild åtalsprövning inte kommer i fråga. Jag erinrade i det sammanhanget också om den pågående fylleristrafutredningen. Frågan om möjligheten och behovet av att tillämpa ordningsföreläggande på fylleriförseelser ansåg jag därför böra övervägas först i senare sammanhang (s. 87).

I frågan om *förverkande och annan sådan särskild rättsverkan* bör kunna åläggas genom ordningsföreläggande ansåg jag den från remissinstanserna framförda kritiken vägande. Jag uttalade därför att, åtminstone till en början, frågor om förverkande och annan särskild rättsverkan borde hållas utanför systemet (s. 84).

Konsekvenserna av att man inom ordningsbotssystemet normalt inte kan beakta *återfall* ansåg jag kunna accepteras utan större betänkligheter. Detta innebär dock inte, att återfallssituationer aldrig bör beaktas när det gäller ordningsförseelser. Blir det känt för polismännen att en person gång på gång sätter sig över gällande bestämmelser, bör detta vid ny förseelse föranleda rapport i och för åtal (s. 82).

Det kan tilläggas, att i propositionen (s. 130—131) också behandlades frågan på vad sätt föreskrifterna om särskild åtalsprövning enligt 57 § nykterhetsvårdslagen och enligt vissa andra författningar borde beaktas inom ordningsbotssystemets ram när det gäller andra förseelser än fylleri.

5.3. Frågans fortsatta behandling inom justitiedepartementet

Frågan om att använda ordningsbotssystemet vid fylleriförseelser har nu ytterligare beretts inom justitiedepartementet. Som jag nämnde inledningsvis har det därvid befunnits möjligt att lösa den frågan med annan lagteknisk lösning än trafikmålskommittén förordade. Förslagen i detta avseende redovisas i det följande.

6. Ordningsbotssystemets tillämpningsområde i övrigt

6.1. Gällande rätt

Enligt 1 § OL äger Kungl. Maj:t förordna, att de följande paragraferna i lagen skall äga tillämpning beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter. Sådant förordnande kan begränsas att avse visst eller vissa polisdistrikt.

Detta bemyndigande för Kungl. Maj:t inbegriper befogenhet att meddela förordnande som avser vissa typer av förseelser.

Som förut har nämnts återfinns förordnandet i 1 § ordningsbotskungörelsen. Det avser ett antal trafikförseelser av mera frekvent natur. Förordnandet har getts den formen, att det anges att OL skall äga tillämpning på överträdelser av vissa angivna författningsrum i trafiklagstiftningen eller av föreskrifter som meddelats med stöd av en del sådana bestämmelser.

En fylligare beskrivning av de förseelser som omfattas av ordningsbotssystemet återfinns i det beslut vari RÅ med stöd av 4 § OL har bestämt ordningsbotens belopp för de olika förseelserna. Såsom förutsattes i prop. 1966: 100 (s. 132 och 134) har RÅ därvid och i samband med fastställandet av formulär till blanketter för ordningsföreläggande angivit de lagrum som är tillämpliga i fråga om de olika förseelserna och de gärningsbeskrivningar som skall användas för de förseelser vilka anges i blanketternas förtryckta text.

När andra förseelser är i fråga än dem som har angivits på blanketterna, skall polismännen själva skriva gärningsbeskrivningarna på blanketten. För att normera dessa har rikspolisstyrelsen upprättat en katalog över samtliga gärningsbeskrivningar som får användas för de förseelser på vilka ordningsbotssystemet är tillämpligt. I rikspolisstyrelsens katalog finns också för varje förseelse ett kodnummer, som används vid den maskinella s. k. uppföljningen inom ordningsbotssystemet.

6.2. Ur förarbetena

Trafikmålskommittén uttalar i betänkandet SOU 1963: 27, att dess överväganden beträffande ordningsbotssystemet i huvudsak har begränsats till trafikförseelser och fylleri. Kommittén anser dock, att systemet skulle kunna användas också vid andra mindre förseelser, t. ex. förseelser mot allmänna ordningsstadgan och bestämmelserna om mått och vikt, förargelseväckande beteende samt enklare tullmål.

Att ordningsföreläggande skulle kunna tillämpas även på andra förseelser än trafikförseelser lämnades vid *remissbehandlingen* utan erinran i praktiskt taget samtliga yttranden (prop. 1966: 100 s. 76).

I *prop. 1966: 100* uttalade jag, att det då var mest angeläget att den nya lagen vann tillämpning på sådana trafikförseelser som har hög frekvens (s. 86). Jag framhöll vidare, att det genom begränsning av tillämpningsområdet kunde uppnås både att för stora krav inte ställdes på dem som skulle handha förfarandet i inledningsskedet och att därmed också utbildningen i början kunde bli enklare (s. 125). Emellertid betonade jag, att kommande erfarenheter kunde göra det befogat att utsträcka det nya institutets användning till åtskilliga andra typer inom penningbottsområdet.

Slulligen vill jag erinra om mina uttalanden om att lokalt begränsade förordnanden om lagens tillämpning var avsedda att användas endast i inledningsskedet (s. 86 och 125).

6.3. Rikspolisstyrelsens förslag

I rikspolisstyrelsens redogörelse (bilaga 3) föreslås, att med hänsyn till de goda erfarenheterna och de arbetslättnader som ordningsbotssystemet medför tillämpningsområdet för systemet skall vidgas avsevärt. Därvid förordas bl. a. dels att många ytterligare förseelser inom penningbottsområdet förs in under systemet, dels att i straffskalorna för ett flertal förseelser nuvarande dagsbottsstraff ersätts med penningböter så att ordningsbotssystemet kan göras tillämpligt även beträffande dessa förseelser. För att få fram ytterligare förseelser som är lämpliga att ta med i systemet föreslås en systematisk genomgång av specialstraffrätten.

Flertalet av rikspolisstyrelsens förslag är f. n. under remissbehandling. Med hänsyn härtill tar jag nu upp endast några av de framförda förslagen, nämligen frågan om en systematisk genomgång av specialstraffrätten och ett par smärre frågor om viss rättelsemöjlighet inom ordningsbotssystemet och om möjlighet att använda ordningsföreläggande efter det att parkeringsanmärkning har blivit utfärdad.

6.4. Överväganden inom justitiedepartementet

Inom justitiedepartementet har tagits upp fråga, om inte regleringen av hur ordningsbotssystemets tillämpningsområde skall bestämmas bör revideras. Resultatet av övervägandena redovisas i det följande.

7. Övriga frågor

I prop. 1966: 100 behandlades hur det nya ordningsbotssystemet skall anses förhålla sig till vad som enligt RB gäller om upptagande av fråga om ansvar för brott (s. 126 och 129—131). I trafikmålskommitténs förslag behandlades denna fråga inte närmare. Detta förhållande torde vara förklaringen till att det vid remissbehandlingen av kommitténs förslag blev en högst splittrad opinion i frågan hur det nya institutet systematiskt skulle inordnas i lagstiftningen. Flertalet av dem som yttrade sig i frågan ansåg, att bestämmelserna om ordningsbot och parkeringsbot borde arbetas samman till ett institut i en särskild författning. Några ansåg, att dessa två system såsom skilda institut i allt fall borde regleras i samma författning. En del av dessa ansåg därvid, att båda förfarandena borde regleras i RB. Ett par andra remissinstanser ville däremot att endast ordningsbotssystemet skulle regleras i RB. Ytterligare andra hävdade, att bestämmelserna om strafföreläggande borde brytas ut ur RB, så att alla summariska förfaranden kunde sammanföras i en särskild lag. Slutligen fanns det ett par instanser som ansåg det lämpligast att reglera ordningsbotssystemet i en särskild lag, avseende endast det institutet.

I prop. 1966: 100 ansåg jag mig inte ha anledning gå in på de stridiga meningarna i den systematiska frågan. Redan den allmänna uppläggningspropositionen att ordningsbotssystemet först skulle prövas vid försöksverksamhet i vissa polisdistrikt gjorde det självklart, att bestämmelserna inte kunde tas in i RB och inte heller sammanföras med det redan fast etablerade parkeringsbotssystemet. Bestämmelserna togs därför upp i en särskild lag, vars fortsatta öde fick bli beroende av försöksverksamhetens utfall.

När avsikten nu är att ordningsbotssystemet efter de goda erfarenheterna under försöksverksamheten skall göras permanent och bli tillämpligt i hela landet, finns det anledning att beakta den systematiska frågan. Som nyss har nämnts blev ordningsbotssystemet i sin slutliga utformning nära anknutet till RB och dess regler om strafföreläggande. Det är därför skäl att nu ta upp till prövning, huruvida inte bestämmelserna om dessa båda institut bör samordnas även systematiskt. Däremot saknas skäl att pröva det under remissbehandlingen av trafikmålskommitténs förslag framförda uppslaget att sammanföra bestämmelserna om ordningsbot och parkeringsbot.

Dessa båda system, som var för sig fungerar utmärkt, är i viktiga avseenden väsensskilda.

De viktigaste skillnaderna mellan reglerna om strafföreläggande och om ordningsföreläggande kan i huvudsak sammanfattas och förklaras på följande sätt.

I institutens natur ligger att handläggningen ombesörjs av skilda kategorier tjänstemän, nämligen åklagare i fråga om strafföreläggande och polisman i fråga om ordningsföreläggande. De olika kvalifikationerna hos handläggarna har givit anledning till vissa skillnader. Åklagarna har kunnat ges tämligen fri prövningsrätt, när det gäller att utnyttja strafföreläggande på ett stort tillämpningsområde och därvid göra straffmätning efter egen bedömning (48 kap. 1 § första stycket första och andra punkterna). Polismännens möjligheter att utnyttja ordningsföreläggande har däremot begränsats till bestämda brottstyper och de är därvid bundna av strafftaxor som har fastställts av RÅ (1 och 4 §§ OL).

Handläggningsreglerna för dem som utfärdar föreläggandena skiljer sig åt i vissa detalj-avseenden. Dessa frågor skall närmare behandlas i specialmotiveringen i det följande. I nu förevarande sammanhang kan det vara tillräckligt att peka på de skillnader som finns när det gäller sammanträffande av brott (48 kap. 1 § första stycket fjärde punkten RB resp. 2 § andra stycket OL) och frågan om delgivning av föreläggande behöver ske (48 kap. 3 § andra stycket RB resp. 6 § andra stycket OL).

Ytterligare bör framhållas, att ordningsbotssystemet i OL och därtill anslutande administrativa bestämmelser från början har utformats med tanke på att s. k. uppföljning skall ske maskinellt. Sålunda förekommer maskinell kontroll att godkännande sker, varvid betalning av förelagda böter har kunnat godtas som form för godkännande, och vidare sker framställning av underrättelser av skilda slag och av saköreslängd maskinellt. Maskinen producerar dessutom de indrivningshandlingar som utmätningmännen behöver när indrivning av ordningsbot skall ske. När strafföreläggandeinstitutet utformades under 1940-talet, kunde detta självfallet ej ske med likartade målsättningar.

I sistnämnt hänseende är emellertid att nämna, att frågan om omläggning av arbetsrutinerna vid strafföreläggande har blivit aktuell under pågående arbete med att utnyttja automatisk databehandling inom rättsväsendet. Både samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet (riksdagsber. 1968: Ju 59) och departementets arbetsgrupp för bötesmål (jfr prop. 1968: 1 bil. 4 s. 39) har haft anledning att ta upp denna fråga, och överväganden pågår under samråd mellan dem. Då dessa överväganden hänger nära samman med det allmänna arbetet att utnyttja ADB inom rättsväsendet (jfr prop. 1968: 1 bil. 4 s. 1, 25, 28 och 30), finns det anledning att något beröra detta.

Samarbetsorganet undersöker möjligheterna att samordna informations-

behandlingen inom rättsväsendet genom successiv uppbyggnad av ett på ADB-teknik baserat informationssystem för rättsväsendet (RI). Samordningen gäller rutiner inom både administrationen och den verksamhet som avser bekämpande och beivrande av brott. Organet kartlade under våren 1967 bl. a. myndigheternas behov av information om brott och om dem som har ådömts brottspåföljder. Den 22 maj 1967 lades en skiss fram till ett delsystem för den process som börjar med brottsanmälan hos polisen och karakteriseras av handlingar som därefter produceras i olika faser av förfarandet inom rättsväsendet — hos polisen, åklagarna, domstolarna och kriminalvården. Senare under 1967 godkände samarbetsorganet ett på grundval av denna skiss utarbetat, preliminärt systemförslag som underlag för det fortsatta utredningsarbetet. Enligt förslaget skall systemet i princip täcka behovet av information om brott och påföljder på och mellan alla nivåer inom olika grenar av rättsväsendet. RI förutsätts också kunna ge statistiska centralbyrån och andra myndigheter med anknytning till rättsväsendet de uppgifter som de behöver. En grundläggande tanke bakom förslaget är, att uppgifter om samma primärdata i princip bara lämnas en gång till RI. Uppgifterna bör helst kunna tas direkt från en kopia av den originalhandling som återger innehållet i beslutet. Härigenom förenklas uppgiftslämnandet, och uppgifterna i RI blir mera tillförlitliga. Huvuddragen av systemet anges av samarbetsorganet på följande sätt i dess den 29 juni 1967 publicerade sammanfattningen om RI:

Polismyndigheterna lämnar kopior av brottsanmälningarna till systemet. Uppgifterna bildar underlag för maskinell brottsspaning. Under brottsutredningens gång kompletteras dessa spaningsdata. Senast när målet överlämnas till åklagaren lämnas uppgifter till systemet om den som skäligen misstänks för brottet. Utöver persondata behöver en sådan uppgift bara innehålla ett identifikationsbegrepp, som ger maskinen möjlighet att koppla ihop persondata med redan lagrade data om brottet. Data som läggs till senare under processens gång kopplas på samma sätt. Sådana data levereras av åklagaren vid beslut i åtalsfrågan, av domstolen efter dom och av kriminalvården, om personen tas in på anstalt och senare vid olika tillfällen under såväl anstaltsvistelse som frivård.

I gengäld svarar RI för distribution till olika myndigheter av uppgifterna och för sammanställningar för olika ändamål, såsom för de centrala polisregistren, kriminalregistren, arbetsbalansförteckningar, annan arbetsstatistik och rättsstatistik. Systemet beräknas också kunna svara för maskinell utskrift av bl. a. registerutdrag och lagakrafibevis.

Planeringen för RI och övergången till ADB avses enligt samarbetsorganet skola ske i etapper. Etapp I av systemet föreslås omfatta en omläggning av det allmänna kriminalregistret för ADB och en teknisk samordning av rutinerna för kriminalregistret och de centrala polisregistren. Efter omläggningen skall rikspolisstyrelsen svara för kriminalregistret. Uppgiftslämnandet från domstolar, åklagare och andra myndigheter till registren skall samtidigt förenklas. Kopia av dom eller av annat beslut som skall registreras

skall användas som meddelande till registren i stället för uppgifter enligt de nu gällande, särskilda formulären. Kriminalregistret beräknas kunna vara omlagt för ADB den 1 januari 1969 och ansvaret för registret kunna läggas på rikspolisstyrelsen någon gång under första halvåret 1969.

I fråga om kommande etapper av RI har samarbetsorganet gjort följande huvudsakliga bedömning. Rutinerna för ordningsbot och strafföreläggande anpassas för ADB. Därigenom kommer uppgifter om den alldeles övervägande delen av all brottslighet att behandlas maskinellt. Via RI lämnas därefter maskinellt framställda meddelanden om brott och påföljder till andra brottsregister än de centrala polisregistren och allmänna kriminalregistret. Detta skede får betraktas som ett övergångsskede. Skedet blir av varierande längd för olika typer av brottsregister. Man räknar dock med att alla sådana register skall läggas om för ADB och samordnas med de centrala polisregistren utan att förlora karaktären av fristående register. Maskinellt framställda meddelanden kommer att under detta övergångsskede kunna lämnas till kontrollstyrelsens straffregister, körkortsregistren, tullverkets register och andra sådana register. Även underrättelser till en del andra myndigheter, t. ex. saköreslängd och viss rättsstatistik, väntas kunna framställas på maskinell väg. Det nu sagda innebär bl. a. att domstolarnas uppgiftslämnande kan minskas i motsvarande mån.

Jag vill tillägga, att ADB-teknik redan har tagits i bruk inom ordningsbotssystemet.

Arbetsrutinerna inom strafföreläggandeinstitutet kan avsevärt underlättas genom ADB-teknik. Även om strafförelägganderutinerna ännu inte har fastlagts i detalj, står vissa huvudlinjer klara redan nu. Lagbestämmelserna bör utformas med beaktande därav. Det är fråga endast om mindre jämkningar, varför betänkligheter inte möter att pröva frågan, trots att detaljöverväganden i fråga om arbetsrutinerna återstår. Jag vill erinra om att situationen var alldeles densamma när lagstiftningen om ordningsbot antogs (jfr prop. 1966: 100 s. 84).

Handläggningsgången när ADB utnyttjas vid strafföreläggandeförfarandet kan enligt de undersökningar som har skett inom bötesgruppen och samarbetsorganet gestaltas enligt två något skilda metoder. Den ena — som nära anknyter till vad som gäller för ordningsbotssystemets rutiner — innebär i korthet följande. Åklagaren utfärdar och sänder föreläggandet till den misstänkte på samma sätt som f. n. En kopia av föreläggandet sänds av åklagaren till den centrala registerenheten (t. v. rikspolisstyrelsen, där datamaskin finns), som mikrofilm kopian. Behövs nytt exemplar av föreläggandet för formlig delgivning med den misstänkte, framställs det som mikrofilmkopia. Innehållet i föreläggandet utom gärningsbeskrivningen databelhandlas. Därefter kan maskinellt ske kontroll att godkännande sker inom föreskriven tid, bokföring av influtna belopp samt framställning av underrättelser till skilda myndigheter och av saköreslängd. Vidare framkom-

mer automatiskt besked när godkännande har uteblivit, vilket kan föranleda att påminnelse skall sändas till den misstänkte eller att ärendet skall återgå till åklagaren för prövning av fråga om åtal.

Den andra metoden innebär, att datatekniken tas i anspråk redan i ett tidigare skede under handläggningen och används också för att lagra gärningsbeskrivningen. Åklagaren skall i så fall utfärda ett originalföreläggande, avsett och anpassat för att utgöra underlag för databehandling. I den centrala dataanläggningen framställs sedan expeditionsexemplar av föreläggandet, som därifrån sänds till den misstänkte med en av maskinen iordningställd försändelse. I övrigt utförs maskinellt samma arbetsmoment som enligt den nyss berörda alternativa metoden. En skillnad är dock att fotokopiering av föreläggande i och för delgivning inte behövs, eftersom nytt expeditionsexemplar kan framställas av datamaskin.

Om den ena eller den andra av dessa metoder skall komma till användning blir beroende av de fortsatta undersökningarna, framför allt i fråga om kostnaderna. De bestämmelser som behövs för att reglera förfarandet med den ena eller andra metoden kan i huvudsak meddelas i administrativ ordning. Vid utformningen av lagbestämmelser i ämnet bör eftersträvas att dessa inte utan vägande skäl utformas så, att de hindrar ifrågavarande rationalisering av arbetsrutinerna. Några mer ingripande förändringar i jämförelse med gällande rätt blir inte behövliga. Vad som behöver tillgodoses är främst följande.

Enligt 48 kap. 3 § RB gäller nu att »föreläggandet» — dvs. en av åklaren undertecknad originalhandling — skall tillställas den misstänkte. Vidare skall dennes godkännande enligt samma paragraf tecknas på »föreläggandet». Det behov av lagändring som föranleds av utnyttjandet av datateknik avser att i stället för ett originalföreläggande den misstänkte skall kunna tillställas annan handling av motsvarande innehåll, t. ex. framställt av datamaskin eller som fotokopia. Vidare behövs bestämmelser av innebörd att godkännande skall kunna tecknas även på annan handling än originalföreläggandet.

Några detaljspörsmål i övrigt, som står i visst samband med ADB-rutinerna, kommer att behandlas i specialmotiveringen. De har inte någon betydelse för själva principerna för strafföreläggandeinstitutets utformning.

8. Departementschefen

8.1. Allmänna synpunkter

Inledningsvis erinrade jag om att jag i 1966 års proposition förklarade mig ha för avsikt att även i fortsättningen ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om fortsatt rationalisering inom rättsvården. Den därefter fortgående ökningen av arbetsbelastningen på de rättsvårdande organen har gjort sådana rationaliseringar än mer angelägna. I synnerhet vill jag fästa upp-

märksamheten vid det oroande förhållandet att målbalansen vid underätterna har ökat avsevärt, vilket framgår av den statistik jag har redovisat i det föregående. Det bör därför övervägas ytterligare åtgärder för att avlasta domstolarna och åstadkomma att domstolsförfarandet i större utsträckning koncentreras till de mer invecklade och betydelsefulla målen. Även i övrigt bör inom rättsväsendets område vidtas åtgärder som syftar till att det för handläggningsuppgifter av mer rutinbetonad karaktär inte skall tas i anspråk mer kvalificerad personal än uppgiftens art kräver.

Det är min uppfattning att ytterligare reformer i sådan riktning kan ske utan avkall på rättssäkerheten. Jag vill i det sammanhanget erinra om de allmänna uttalanden jag gjorde i prop. 1966: 100 (s. 37—39) om den hänsyn som måste tas till rättssäkerhetssynpunkter. Beträffande en central rättssäkerhetssynpunkt — nämligen att man självfallet strävar efter materiellt riktiga avgöranden — framhöll jag sålunda, att allmän enighet råder om att domstolsförfarandet ger de starkaste garantierna i sådant avseende. Eftersom det ordinära domstolsförfarandet emellertid blir alltför betungande för den misstänkte och medför onödiga kostnader för det allmänna om det tillämpas också för obetydliga och erkända förseelser, har möjligheterna till förenklade förfaranden undan för undan vidgats. Jag framhöll också att, sett i ett vidare perspektiv, rättssäkerheten i samhället gagnas bäst genom en ordning där domstolsförfarandet i dess mest kvalificerade former väsentligen koncentreras till de särskilt invecklade och betydelsefulla målen. Stor hänsyn måste också tas till det viktiga rättssäkerhetsintresset att brottmålen blir avgjorda skyndsamt. När det gäller brott av mindre allvarlig beskaffenhet, uttalade jag att det inte kan anses rimligt att samhället anordnar ingående och dyrbara utrednings- och prövningsförfaranden, om den misstänkte själv inte gör anspråk härpå utan är villig att i summarisk ordning erkänna vad som läggs honom till last. Jag betonade slutligen, att en mera summarisk handläggning utan medverkan av domstol dock bör komma i fråga endast när den misstänkte inte har någon erinran däremot.

Dessa synpunkter äger alltjämt full giltighet. De bör därför vara vägledande vid de överväganden som nu skall göras i fråga om ytterligare straffprocessuella förenklingar.

Det tidigare reformarbetet i förenklande riktning har, som jag framhöll i den nyss berörda propositionen (s. 38), karakteriserats av att man försiktigt har provat sig fram med begränsade reformer och noga har beaktat erfarenheterna av varje ändring. Innan jag går närmare in på frågan om ytterligare förenklingar, vill jag därför erinra om att erfarenheterna av 1966 års reformer är mycket goda. Jag vill i det avseendet hänvisa till det avsnitt i det föregående (2. 2.) där dessa erfarenheter redovisas och till bilaga 3.

De åtgärder som jag nu främst anser påkallade syftar som nämnts till att domstolsförfarandet i större utsträckning förbehålls de mer invecklade och betydelsefulla målen. Det förhåller sig otvivelaktigt så, att domstolarna allt-

jämt belastas av ett mycket stort antal enkla mål som, sakligt sett, alls inte är av den beskaffenheten att det är motiverat att domstolsresurserna tas i anspråk för deras handläggning. Jag kommer därför att föreslå att betydande kategorier av sådana mål — mellan 30 000 och 40 000 av underrätternas omkring 120 000 brottmål — flyttas bort från domstolarna genom sådana lagändringar att handläggningen kan ske genom strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot.

Förenklingar av nu antydd innebörd motiveras inte endast av önskemål att hushålla med domstolsväsendets resurser. De tillgodoser också samhällsintresset att få en snabbare repression av berörda brott. Indirekt kan ändringarna även bidra till att de mål och ärenden som också i fortsättningen ankommer på domstolarna blir handlagda snabbare genom att domstolarna får i viss mån ökat utrymme för arbetet med dem.

Att domstolarna avlastas mål behöver inte leda till att de myndigheter som i stället får ansvara för målens slutliga handläggning kommer att få ökad belastning. Förfarandet med strafföreläggande innebär inte något merarbete för åklagarmyndigheten, jämfört med vad som åligger den i de mål som går till domstol. I stället medför det den lättnaden att åklagaren slipper inställelsen vid rätten. Ordningsbotssystemet innebär, förutom att domstol och/eller åklagare avlastas allt arbete med berörda brott, fördelar också för polismännen, framför allt genom att tidsödande rapportskrivning bortfaller. En vidgning av ordningsbotssystemets tillämpningsområde medför däremot ökad belastning för den sektion inom rikspolisstyrelsen som — med hjälp av ADB-system — svarar för den s. k. uppföljningen av ordningsbottsärendena (jfr bilaga 3). Jag har emellertid redan föreslagit en kraftig förstärkning av denna enhet (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 27 och 30). I vad mån den vidgning av ordningsbotssystemets tillämpningsområde som föreslås i det följande kommer att kräva ytterligare någon förstärkning av denna sektion får bedömas, när erfarenheter har vunnits av systemets tillämpning i hela landet.

Jag vill i det sammanhanget också erinra om att inom justitiedepartementet pågår utredning om rationalisering av arbetsrutinerna för strafföreläggande. Därvid eftersträvas att handläggningen skall utformas så, att datatekniken även i dessa fall skall kunna utnyttjas för central uppföljning och eventuellt också för andra handläggningsmoment. Avsikten är att de nya arbetsrutinerna så långt som möjligt skall samordnas med rutinerna inom rättsväsendets informationssystem, vars första etapp genomförs under 1969. Det är ännu för tidigt att i detalj ange hur de framtida rutinerna för strafföreläggande kommer att gestalta sig. Emellertid kan redan nu förutses, att den avsedda anpassningen till ADB-system förutsätter vissa smärre jämkningar i bestämmelserna om strafföreläggande. Jag återkommer till dessa i det följande.

En viktig processekonomisk synpunkt är att den enskilde bör besparas

kostnader och besvär som inte står i proportion till sakens beskaffenhet. I den mån ett från allmänna synpunkter godtagbart straffprocessuellt förfarande kan anordnas utan att den misstänkte — om han inte själv vill det — behöver inställa sig inför domstol, är detta uppenbarligen en väsentlig fördel för honom.

I den offentliga debatten har framförts viss kritik mot att den sist berörda synpunkten inte är tillgodosedd, när det gäller de under senare år allt vanligare butikssnatterierna. Det har sagts att nuvarande handläggningsformer för sådana fall — med obligatoriskt domstolsförfarande — inte bara är för omständliga och dyrbara för samhället utan också kan vara onödigt påfrestande för den misstänkte, något som i vissa fall har medfört tragiska konsekvenser.

Jag har funnit denna kritik beaktansvärd och anser, att det snabbt — genom vidgat tillämpningsområde för strafföreläggande — bör öppnas möjlighet till enklare former för handläggning av snatterimålen. Emellertid är jag medveten om att en sådan åtgärd inte löser alla de problem som är förenade med butikssnatterierna. Dessa hänger inte enbart eller ens i första hand samman med formerna för beivrandet. Viktigare är självfallet hur man med kriminalpolitiska eller andra medel skall kunna minska frekvensen av sådana brott. Dessa frågor är av sådan art att de bör utredas särskilt. Jag avser därför att i dag begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en sakkunnig för att utreda dessa frågor. Avsikten är att den sakkunnige dessutom skall ytterligare utreda frågan om lämpligaste formerna för handläggning av andra grupper mindre allvarliga brottmål, t. ex. sådana med medgivna skadestånd. Att man, som jag närmare kommer att utveckla i det följande, avgjort kan godta strafföreläggandeinstitutet som handläggningsform för en ganska stor grupp mål utöver dem som nu faller under institutet utesluter inte, att det kan vara möjligt att hitta ännu lämpligare handläggningsformer för dessa och närliggande målgrupper. Det förhållandet att utredningsarbete angående dessa frågor skall sättas i gång anser jag dock, såsom redan har framgått, inte böra tas till anledning att avslå från att nu vidta sådana åtgärder som snabbt kan leda till önskvärda förändringar. Domstolarnas ökande balanser och de i många fall förekommande dröjsmålen med slutlig prövning av grövre brottmål gör det angeläget att domstolarna snarast avlastas arbetsuppgifter, som är av mer rutinbetonad karaktär och som kan påräknas bli handlagda på ett fullt godtagbart sätt av andra myndigheter.

8.2. Vidgat tillämpningsområde för strafföreläggande

Som framgår av vad jag förut har sagt är det angeläget att domstolarna avlastas enklare mål, så att de får större utrymme för uppgifter av mer kvalificerad natur. I första hand finns det därför anledning att pröva, om inte vissa grupper av brott, som nu på grund av straffskalorna måste prövas av domstol, kan föras över till handläggning genom strafföreläggande. Jag åsyrfar därvid mål om brott för vilka stadgas, förutom böter, fängelse men vilka vanligen föranleder endast bötesstraff. Av förut redovisat statistiskt material framgår, att domstolarna f. n. handlägger ett betydande antal mål om sådana brott, vilka i stor utsträckning är erkända och inte har givit anledning till skadeståndstalan. Jag begränsar resonemanget i det följande till brott för vilka stadgas böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt nu gällande bestämmelser i 48 kap. 1 § RB får strafföreläggande användas endast beträffande brott, för vilket inte är stadgat svårare straff än böter och inte heller normerade böter. Sedan 1950-talets början har vid flera tillfällen väckts fråga om att utsträcka institutets tillämpningsområde till brott som har fängelse i straffskalan men som i det enskilda fallet föranleder endast böter. Som jag förut har nämnt (under 3. 2.) har förslag i den riktningen avvisats av riksdagen vid ett par tillfällen, senast 1958. Därvid var man i och för sig inte negativ mot att användningsområdet för strafföreläggande vidgades. Detta ansågs emellertid i första hand böra ske genom att det tillskapades särskilda brottstyper med endast böter i straffskalan för sådana gärningar som lämpar sig för handläggning genom strafföreläggande. Liknande synpunkter har kommit till synes i andra sammanhang enligt vad jag har anfört i det föregående.

En ändring, som ligger i linje med vad riksdagen sålunda har uttalat, genomfördes 1966 i och med att fängelse då togs bort ur straffskalan för vårdslöshet i trafik. Med den ändringen torde man ha kommit åt den kvantitativt mest betydelsefulla gruppen av enkla erkända mål som belastade domstolarna och som enligt vad man redan på 1950-talet hade klart för sig oftast inte var av den karaktären att domstolsresurserna behövde tas i anspråk för dem.

I fråga om andra förseelser för vilka strafföreläggande borde kunna lämpa sig synes det, när tillämpningsområdet tidigare har varit under diskussion, inte ha anförts närmare exempel på brott som borde komma i fråga. I stället har allmänt förts fram synpunkten att en genomgång av specialstraffrätten lämpligen borde ske för omprövning av straffstadgandena och straffskalorna från nu ifrågavarande processuella förenklingssynpunkter.

För att få fram vilka brottstyper som är av särskilt intresse i detta sammanhang har inom justitiedepartementet gjorts vissa undersökningar beträffande frekvensen av olika brott, om vilka man erfarenhetsmässigt vet

att de förekommer vid domstolarna i stort antal och i regel föranleder endast böter fastän fängelse ingår i straffskalan. Resultatet har redovisats i det föregående (under 2.3. punkt II). Även om det material som har stått till buds vid undersökningen inte tillåter några mer preciserade slutsatser, har det visat sig att de brott som ur frekvenssynpunkt främst har intresse i detta sammanhang är följande:

snatteri,

egenmäktigt förfarande,

bedrägligt beteende,

våldsamt motstånd,

förseelse mot 80 § uppbördsförordningen,

förseelse mot 80 eller 81 § rusdrycksförsäljningsförordningen, när fråga ej är om grovt brott, samt

olovlig jakt och olaga jakt, när fråga ej är om grovt brott.

Brott av nu nämnd art torde utgöra en mycket väsentlig del av de mål som är erkända och synnerligen enkla att bedöma och som nu vid domstolarna föranleder endast böter. Det är därför framför allt beträffande dessa brott som man från praktiska synpunkter har anledning att överväga åtgärder som gör strafföreläggandeförfarandet tillämpligt. Därvid bör först behandlas om det bör komma i fråga att antingen jämka straffskalorna eller ändra gärningsbeskrivningarna så att brott av lindrigare svårhetsgrad bryts ut till särskilda brottstyper med endast böter i straffskalan.

Vad angår straffskalorna vill jag först påpeka, att man kan hysa vissa betänkligheter mot att från enbart eller huvudsakligen processuella förenklingssynpunkter ompröva dem. Bakom dem ligger i regel mångsidiga överväganden även om de inte alltid kan utläsas ur motiv. Exempelvis brukar det i princip eftersträvas att genom straffskalan ge ett uttryck för lagsliftarens värdering av brottets allmänna svårhetsgrad, och man kan i viss mån säga att straffskalan ger ett besked om samhällets inställning till olika typer av brott. Det är därvid fråga om överväganden av kriminalpolitisk och straffrättslig natur. I straffrättsligt hänseende kommer också in frågor om vilken preskriptionstid som bör gälla för brottet och vidare i vad mån straffskalan bör ha sådan höjd att villkorlig dom och skyddstillsyn skall kunna komma i fråga. Ytterligare kommer in i bilden frågan om återfalls-skärpning enligt 26 kap. 3 § BrB, såvitt gäller gärningar som straffbeläggs i BrB. I processuellt hänseende har man att ta hänsyn inte endast till förenklingssynpunkter utan också till frågan om straffet bör ha sådan stränghet att processuella tvångsmedel kan komma i fråga, t. ex. husrannsakan enligt 28 kap. RB.

En omprövning av straffskalorna av processuella förenklingshänsyn skulle kunna leda till att sådana hänsyn tillmäts alltför stor vikt på bekostnad av andra. När det gäller just de gärningar som här främst är av intresse tillkommer ytterligare en omständighet. Samtliga berörda straffbestäm-

melser har nämligen varit under omprövning någon gång under de senaste 15 åren, dvs. efter det att riksdagen först rekommenderade översyn av straffbestämmelserna för vissa brott. Förarbetena visar att man vid de olika lagstiftningstillfällena inte har försummat att beakta de processrättsliga konsekvenserna av straffskalornas utformning. Andra synpunkter än önskemålen om processuella förenklingar har emellertid fått föllä utslaget. Det sagda motiverar, att man inte nu åter tar upp straffskalorna till omprövning från processuell synpunkt.

Utöver möjligheten att ändra bara själva straffskalan finns möjligheten att genom ändrade brottsbeskrivningar bryta ut brott av lindrigare svårhetsgrad till särskilda brottstyper med lindrigare straffskalor. Det bör emellertid inte komma i fråga att i detta sammanhang göra mer ingripande ändringar, eftersom de aktuella brottsbeskrivningarna ganska nyligen har varit under prövning. Och att finna ett eller flera nya rekvisit som inom något av de aktuella straffbudens nuvarande tillämpningsområden skulle skilja agnarna från vetet är en synnerligen svår uppgift. I stort sett torde återstå möjligheten att indela det straffbelagda förfarandet i olika svårhetsgrader. Men därvid möter komplikationen att beträffande flertalet av de berörda brotten redan gäller en sådan gradindelning. Att införa ytterligare graderingsnyanser beträffande dem synes inte tillrådligt. Det är egentligen bara beträffande förseelser mot 80 § uppbördsförordningen som en gradindelning skulle kunna komma i fråga. Eftersom man emellertid därmed inte skulle vinna den vidare rationalisering som bör eftersträvas, anser jag mig inte ha anledning att nu gå in på prövning av den frågan.

På grund av det anförda anser jag det inte vara en framkomlig väg att genom ändring i straffskalor eller brottsbeskrivningar försöka avgränsa någon väsentlig del av de många mål som nu, sakligt sett i onödan, belastar domstolarna.

Emellertid finns det anledning att erinra om att vi i lagstiftningen nyligen har mött ett i allt väsentligt parallellt problem, som löstes enligt andra linjer än de förut berörda. Det gällde då att i 20 kap. 7 § RB göra en tillfredsställande avgränsning av det område, inom vilket åklagare skall ha befogenhet att ej åtala för brott. Eftersom jag i det föregående (under 3.3.) har redogjort för vad som förekom i det sammanhanget, räcker det här med att i korthet återge den ståndpunkt som intogs då. Det fastslogs, att det inte är någon framkomlig väg att i brottsbalken och inom specialstraffrätten genomgående utforma särskilda straffskalor för brott, som endast förskyller böter (prop. 1962: 10 C s. 152). Vidare betonades att sådana ringa fall, som bör kunna föranleda beslut att ej åtala för brott, kan förekomma inte bara när enbart böter ingår i straffskalan utan även när jämte böter är stadgat fängelse. För att undgå de slumpmässiga konsekvenserna av straffskalornas tekniska utformning men ändå få bestämmelsen tillämplig på de fall som borde falla därunder, uppställdes endast kravet, att det skall vara

uppenbart att i händelse av lagföring annan påföljd än böter inte skulle ådömas. Under bestämmelsen inbegreps alltså även brott, vilkas straffskalor innehåller såväl böter som fängelse (prop. 1964: 10 s. 131—132).

Enligt min mening bör man beträffande straffföreläggandets tillämpningsområde kunna anlägga samma synsätt som vid 1964 års ändring av 20 kap. 7 § 1 RB. Man bör alltså fästa avgörande vikt vid vilket straff som bör följa på brottet i det särskilda fallet, inte på straffskalan såsom sådan. Garantier att det förenklade förfarandet kommer till användning bara för brott som verkligen lämpar sig för sådant förfarande får skapas på annat sätt än genom avgränsningar med straffskalornas hjälp. I fråga om tillämpningen av 20 kap. 7 § 1 RB har Kungl. Maj:t meddelat vissa föreskrifter för att säkerställa en lämplig tillämpning. Sådana föreskrifter är självfallet av särskilt värde i ett inledningsskede, när en ny ordning börjar tillämpas. Sålunda har föreskrivits att bara vissa särskilt kvalificerade åklagare får utnyttja vederbörande institut (21, 33 och 40 §§ åklagarinstruktionen). Vidare gäller att länsåklagare och överåklagare skall verka för en riktig och enhetlig tillämpning av bestämmelserna och att även RÅ skall ägna särskild uppmärksamhet åt tillämpningen (4, 19 och 29 §§ i samma instruktion). För straffföreläggande inom ett något vidgat tillämpningsområde kan ges föreskrifter av liknande innehåll. Redan nu gäller i fråga om tillsyn samma föreskrifter som nyss har nämnts. Det kan också meddelas bestämmelser som medför att endast tillräckligt kvalificerade åklagare handhar straffföreläggandefall av mer krävande art. Till den frågan återkommer jag i det följande.

Till den hittills gjorda jämförelsen mellan beslut att ej åtala för brott och att meddela straffföreläggande bör fogas den anmärkningen, att en skillnad föreligger i fråga om möjligheten att ändra åklagarens beslut. Beslut att ej åtala för brott hindrar inte att beslut om åtal meddelas senare, om det första beslutet befinnes felaktigt eller olämpligt. Om däremot straffföreläggande utfärdas och blir godkänt, kan ändring inte åstadkommas annat än när grund föreligger för besvär enligt 59 kap. eller för resning enligt 58 kap. RB. Denna skillnad anser jag dock inte kunna få sådan betydelse i praktiken att man av den anledningen kan vara förhindrad att nu göra i princip samma bedömning som vid 1964 års reform.

På grund av det anförda förordar jag, att det nu öppnas viss möjlighet att använda straffföreläggande även vid brott, för vilket stadgas böter eller fängelse i högst sex månader men vilket inte förskyller högre straff än sådant som kan utkrävas genom straffföreläggande. Man bör vid en sådan reform gå fram med viss försiktighet och hålla kontroll över vilka nya brottstyper som förs in under institutets användningsområde. Jag anser därför att man efter den modell som användes vid ordningsbotssystemets införande bör bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela förordnande om att straffföreläggande får användas vid vissa brott, i vilkas straffskalor ingår

förutom böter fängelse i högst sex månader. Om erfarenheterna blir goda kan sedan kretsen av de i sådant förordnande angivna brotten vidgas eller, om erfarenheterna ger anledning därtill, inskränkas. Vid Kungl. Maj:ts urval av de brottstyper som i första hand bör komma i fråga bör beaktas om brottet till sin art är sådant att det är lämpligt för handläggning genom strafföreläggande. Vidare bör vid urvalet särskilt eftersträvas att få med brott som är av frekvent natur, så att en arbetslätnad av betydelse uppstår för domstolarna. De brott som jag förut har framhållit särskilt synes i första hand böra omfattas av förordnandet.

I anslutning till att strafföreläggandets tillämpningsområde vidgas på nu angivet sätt bör en viss höjning ske av det antal dagsböter som får åläggas genom strafföreläggande. Detta motiveras framför allt av att inom systemets ram kommer att rymmas även brott av något allvarligare art, typiskt sett, än vad som hittills har varit fallet. Jag anser att man utan betänkligheter bör kunna höja gränsen till 50 dagsböter och, när det gäller gemensamt straff för flera brott, 60 dagsböter.

Om vissa nya brott förs in under strafföreläggandets tillämpningsområde, kan det synas ligga nära till hands att efter mönster av 20 kap. 7 § 1 RB uppställa som villkor att det skall vara *uppenbart* att brottet (eller brotten) i det särskilda fallet inte förskyller högre straff än 50 dagsböter (resp. 60 dagsböter vid flera brott). Emellertid låter sig detta inte göra. Om en åklagare vid sin bedömning av straffmättningsfrågan stannar för att det lämpliga straffet för ett brott är just 50 dagsböter, kan det knappast hävdas att det är uppenbart att ett högre straff skulle vara alldeles uteslutet vid lagföring vid domstol eller hos annan åklagare. I straffmätningens natur ligger att när man har stannat för visst straff det egentligen aldrig kan sägas att det är uppenbart att straffet inte skulle kunna sättas en aning högre — eller lägre. Gränsen för det nya tillämpningsområdet bör alltså för dagsbotsbelagt brott bestämmas genom att det anges att brottet får förskylla högst 50 dagsböter eller, jämte annat brott, högst 60 dagsböter som gemensamt straff. Beträffande straffmättningsfrågan vill jag vidare framhålla, att mål rörande sådana brott som avses här har förekommit i stort antal vid underrätterna. Åklagarna har alltså ledning för straffmätningen genom sin erfarenhet av de många underrättsavgörandena. Det kan påräknas att åklagarna anknyter till underrätternas straffmättningspraxis. I fråga om jaktbrott, för vilka nyligen har införts fängelse i straffskalan förutom böter, bör dock låga bötesstraff, som har utdömts före lagändringen, i regel inte anses vägläggande.

Bestämmelser om vilka åklagare som skall få utfärda strafföreläggande för nu ifrågavarande brott kan meddelas av Kungl. Maj:t. Lämpligen synes bestämmelserna böra ges det innehållet att behörighet att utfärda sådant föreläggande tillkommer chefsåklagare och dessutom åklagare som förordnas därtill av RÅ. Villkor för sådant förordnande bör vara viss tids

tjänstgöring, varvid bör krävas minst 5 år, tingsmeriteringstid inräknad. Beträffande kravet på sådan minsta tjänstgöringstid vill jag erinra om att tingsnotarier enligt domsagostadgan inte har behörighet att handlägga mål av nu ifrågavarande natur. Normalt får juristerna på domarbanan handlägga dessa mål först när de kommer ut i underrätterna som tingssekreterare eller fiskalskompetenta biträden. De har vid den tidpunkten i regel varit verksamma inom domstolsväsendet i omkring 5 år.

Som jag sade förut gäller redan nu att överordnade åklagare skall ha tillsyn över tillämpningen av bestämmelserna om strafföreläggande. Sådan tillsyn bör i särskilt stor omfattning bedrivas under inledningsskedet om tillämpningsområdet vidgas på det sätt som här har föreslagits. Bestämmelser härom kan meddelas av RÅ.

Om erfarenheterna av den här förordade reformen blir goda, kan det komma i fråga att vidga kretsen av brott som anges i Kungl. Maj:ts förordnande. Därvid är framför allt av intresse att få kännedom om vilka brottstyper som, utöver de förut nämnda, förekommer ofta i domstolsmål, vilka är erkända och inte innehåller skadeståndsyrkande. Det bör lämpligen ankomma på RÅ att genom rundfrågor till åklagarna försöka få fram material i sådant hänseende. Detta bör dock ske först sedan man har vunnit erfarenheter av de nu ifrågavarande ändringarna.

8.3. Godkännande av strafföreläggande av ombud eller genom betalning

Av min redogörelse i det föregående (2.3. punkt I) framgår att en stor mängd brottmål nu handläggs av domstol, trots att målen rör erkända brott som faller inom strafföreläggandets tillämpningsområde. Orsakerna till att strafföreläggande inte används i dessa fall är att det har visat sig att vissa kategorier misstänkta — särskilt vid vissa brottstyper såsom fylleri och (försök till) ringa varusmuggling — inte brukar godkänna och återställa strafförelägganden, om sådana utfärdas. Erfarenheterna har lett till att förhållningarna i samband med förhör med sådan misstänkt eller när han i övrigt har personlig kontakt med denne, låter honom underteckna en fullmakt som medför behörighet för ombud att mottaga stämning och erkänna gärningen. Den rättegång som därefter i regel följer försiggår utan någon medverkan av den misstänkte själv och i starkt förenklad form. Antalet mål av denna typ uppgår till inemot 30 000 årligen.

Det torde utan närmare utveckling av skäl stå klart att åtgärder bör vidtas för att lyfta bort dessa mål från domstolarna. Beträffande det övervägande antalet, som gäller fylleri (omkring 25 000/år), kan detta åstadkommas genom att ordningsbotssystemet görs tillämpligt på sådana förseelser. Jag kommer att föreslå detta i närmast följande avsnitt. Samma resultat kan nås i fråga om en annan stor grupp mål, nämligen sådana som gäller ringa varusmuggling och försök till sådant brott (mellan 3 000 och 4 000

mål/år). Jag avser också att i det följande föreslå lagändringar som gör detta möjligt. Emellertid behövs innan åtgärden genomförs i praktiken en organisatorisk utredning om hur tullmål skall inordnas i ordningsbotssystemet. Sådan utredning har hittills inte inletts, därför att försöksverksamhetens utfall har avvaktats. Man måste därför räkna med att dessa mål ännu en tid kommer att behöva handläggas i annan ordning. Genom det nämnda fullmaktsförfarandet inför domstol handläggs också en hel del mindre mål som rör utläningar på tillfälligt besök i landet (jfr RÅ:s cirkulär C 34 punkt 4 b).

I de fall av angiven art, då ordningsbotssystemet inte kan tillämpas, skulle uppenbarligen en betydande förenkling kunna ske, om den fullmakt som utfärdas kunde gälla godkännande av strafföreläggande i stället för erkännande inför domstol. Emellertid anses enligt gällande rätt strafföreläggande inte kunna godkännas genom ombud. Grunden härlill är att strafföreläggandet i och med att det godkänns får samma verkan som en lagakraftvunnen dom. Det har ansetts, att det inte är godtagbart att en misstänkt överlåter på annan att binda den misstänkte vid ett straff, vars storlek han inte kan överblicka när fullmakten ges. Man har i sammanhanget gjort jämförelse med nöjdförklaring, som inte heller kan avges genom ombud.

Enligt min mening kan betänkligheterna mot att godtaga godkännande av strafföreläggande genom ombud vika, om det i lagstiftningen ställs upp tillräckligt stränga krav på vad fullmakten i sådant fall skall innehålla. En betryggande ordning för den misstänkte kan åstadkommas, om man kräver att det inte bara preciseras vilket brott den misstänkte vill erkänna utan också den högsta bötespåföljd — och i förekommande fall den särskilda rättsverkan — som han är villig att underkasta sig. Innehållet skulle sålunda i allt väsentligt vara detsamma som i ett kommande strafföreläggande.

Det kanske kan förefalla som om en sådan ordning skulle ställa alltför stora anspråk på den misstänkte genom att denne själv skulle behöva bedöma vilket straff som är skäligt för förseelsen. Man får emellertid inte bortse från de förhållanden under vilka fullmakter av denna art måste förutsättas komma till. Det blir — liksom när nu förekommande fullmakter utfärdas — i samband med personlig kontakt med polisman eller annan förhørsledare. Förhørsledaren, som enligt sakens natur är den som tar initiativ till fullmaktens tillkomst, kan ge vägledning beträffande fullmaktens utformning och det straff som är vanligt eller rimligt för den förseelse som är i fråga. Det bör erinras om att på det tillämpningsområde som kan bli aktuellt för detta förfarande, främst de ringa varusmugglingsfallen, det förekommer en starkt schabloniserad straffmätning. Regelmässigt tillämpas i de ringa varusmugglingsfallen taxor som har fastställts av generaltullstyrelsen i samråd med RÅ.

Jag kan gärna medge, att det nu skisserade förfarandet inte är alldeles

tillfredsställande. Samtidigt bör dock kraftigt betonas, att det utgör en klar förbättring i jämförelse med nuvarande ordning, som innebär att den misstänkte avstår från att öva något som helst inflytande över den påföljd som kan komma att åläggas honom.

Jag föreslår sålunda, att bestämmelser införs om att strafföreläggande skall kunna godkännas genom ombud, om fullmakt av förut angivet innehåll föreligger. Det bör understrykas att förfarandet måste förutsättas få mycket begränsad tillämpning, om ringa varusmuggling och försök till sådant brott sedermera förs in under ordningsbotssystemet.

Frågan vilka som bör anlitas som ombud anser jag inte vara en lagstiftningsfråga utan en praktisk fråga som får lösas på det lokala planet. Har man hittills kunnat finna godtagbara ombud för det stora antal mål där det förut beskrivna fullmaktsförfarandet i rättegångsmål har använts, torde detta kunna ske också med ett framtida fullmaktsförfarande av avsevärt mera begränsad räckvidd.

Ett samband föreligger mellan frågan om ombuds godkännande av strafföreläggande och frågan om sådant föreläggandes godkännande enbart genom betalning av det förelagda bötesbeloppet. F. n. kan strafföreläggande inte godkännas enbart genom betalning. Så är däremot fallet inom ordningsbotssystemet. Trafikmålskommittén föreslog, att samma ordning skulle gälla för strafföreläggande. I prop. 1966: 100 uttalade jag dock att man, innan detta förslag prövades, borde avvakta erfarenheterna av den praktiska tillämpningen av denna form för godkännande vid ordningsföreläggande. Jag framhöll, att frågan hade samband också med det vidare spörsmålet, om strafföreläggande borde kunna godkännas av befullmäktigat ombud för den misstänkte.

Om godkännande genom ombud godtas vid strafföreläggande, såsom här har föreslagits, bör prövas om man vid strafföreläggande bör kunna acceptera även godkännande genom betalning.

Trafikmålskommitténs förslag att strafföreläggande skall kunna godkännas genom betalning fick vid remissbehandlingen ett övervägande positivt mottagande. För den enskilde torde det framstå som naturligt att kunna godkänna ett föreläggande enbart genom betalning. För det allmänna skulle en sådan reform medföra en viss förenkling och undvikande av onödigt merarbete i synnerhet om, som är avsett, kontroll och bokföring beträffande betalningar sker maskinellt. Också de erfarenheter som har gjorts i fråga om godkännande genom betalning inom förfarandet med ordningsbot (redovisade under 4.4.) talar för att betalning bör kunna godtas som godkännande även vid strafföreläggande.

Jag föreslår därför, att möjlighet införs att godkänna strafföreläggande enbart genom betalning.

Enligt trafikmålskommitténs förslag skall godkännande av strafföre-

läggande genom betalning inte gälla i andra fall än dem där föreläggandet upptar bara bötespåföljd. Innehåller strafföreläggande också föreläggande om förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, bör enligt kommittéförslaget krävas skriftligt godkännande liksom hittills. Denna begränsning har allmänt godtagits under remissbehandlingen. För egen del anser jag det riktigt att inte tillskriva det faktiska handlandet — betalningen — en vidare innebörd än att det är ett uttryck för den misstänktes vilja att godkänna förelagt straff till det belopp som han betalar in. Det synes inte böra komma i fråga att man skulle anse betalning innefatta också ett godkännande av förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, som ligger vid sidan av det bötesstraff som den misstänkte visar sig vilja fullgöra. Jag biträder därför förslaget, att godkännande genom betalning skall få ske bara när strafföreläggande ej avser annat än böter.

Jag vill tillägga att avsikten är att ordningen med godkännande genom betalning inte skall tillämpas förrän arbetsrutinerna för strafföreläggandeförfarandet har anpassats för utnyttjande av ADB-teknik för den s. k. uppföljningen (jfr avsnitt 7).

8.4. Tillämpning av ordningsbotssystemet vid fylleri

Jag har i det föregående framhållit, att domstolarna f. n. handlägger omkring 25 000 erkända mål/år om fylleri och att det är uppenbart att åtgärder bör vidtas för att lyfta bort dessa mål från domstolarna. I första hand bör prövas, om det kan öppnas möjlighet att beivra dessa förseelser genom ordningsföreläggande.

När förslag i den riktningen lades fram av trafikmålskommittén, förekom bara enstaka invändningar av den innebörden att det på grund av fylleriförseelsernas natur kunde vara olämpligt att beivra dem genom ordningsföreläggande. Det var två remissinstanser, som ansåg det föga tilltalande att godkännande kunde komma att ges av personer som var spritpåverkade eller i bakrus. Med anledning därav vill jag först framhålla, att det självfallet inte kommer i fråga att ordningsföreläggande skulle godkännas förrän i samband med att den misstänkte frigets efter omhändertagandet. Detta blir m. a. o. i det skede vari han, med den ordning som nu tillämpas på många håll, får tillfälle att utfärda den fullmakt varigenom han i realiteten skiljer sig från brottmålsförfarandet. Ytterligare vill jag betona, att det är en självklar grundsats att ordningsbot inte får föreläggas en misstänkt för godkännande, om det kan befaras att han inte inser innebörden av en sådan handling. Att en omhändertagen skulle vara i så dåligt skick, när han frigets, torde f. ö. inte förekomma. Den nu berörda invändningen anser jag därför inte vägande.

En annan invändning under remissbehandlingen gick ut på att en ny form för beivrande av fylleri inte bör införas nu när frågorna om fylleri-

straffets eventuella avskaffande utreds inom fylleristrafutredningen. Emellertid får man räkna med att ganska avsevärd tid måste förflyta innan en sådan reform kan genomföras, särskilt med hänsyn till de organisatoriska åtgärder som måste föregå genomförandet. Enligt min mening bör det pågående utredningsarbetet inte föranleda att man avstår från att skyndsamt förenkla formen för beivrandet, om detta är möjligt.

Trafikmålskommittén föreslog ett underställningsförfarande. Ett sådant ansåg kommittén behövt för att man skulle få till stånd sådan särskild åtalsprövning som föreskrivs i 57 § nykterhetsvårdslagen. Underställning ansågs behövt också med tanke på att förverkande av spritdrycker ganska ofta kommer i fråga i fyllerifallen. Häremot framfördes invändningar under remissbehandlingen. I prop. 1966:100 ansåg jag invändningarna mot underställningsförfarandet så vägande att något förslag av den innebörden inte lades fram.

Frågan är då om man på annat sätt kan uppnå att prövning av sådan innebörd som avses i 57 § nykterhetsvårdslagen kommer till stånd. Som jag nämnde i prop. 1966:100 (s. 130) är kravet på sådan åtalsprövning visserligen inte bokstavligen tillämpligt på ordningsföreläggande, eftersom detta institut är formellt fristående från åtalsinstitutet. Emellertid ansågs sakliga skäl ändå tala för att förekomsten av bestämmelser om åtalsprövning beaktades vid bedömningen huruvida ordningsföreläggande bör utfärdas.

Det egentliga syftet med 57 § nykterhetsvårdslagen är att den som redan är föremål för nykterhetsvård inte därutöver skall belastas med straff för ett mindre allvarligt brott, vars verkställighet kanske kan komma att inverka menligt på vårdresultatet. Det centrala är alltså att den intagne vid behov skyddas mot straffverkställigheten. Att bestämmelsen utformats så, att inte ens åtal i förekommande fall skall äga rum, är främst en praktisk anordning. Ett åtal kan ju sägas inte tjäna något praktiskt ändamål i sådana fall, när lagstiftningens syfte är att straff inte skall verkställas.

Nu är emellertid vid ordningsföreläggande problemet det, att man när föreläggande utfärdas i regel inte vet om den misstänkte är intagen på sådant sätt som avses i 57 § nykterhetsvårdslagen. Jag anser att man av praktiska skäl väl kan acceptera att föreläggande ändå utfärdas. Det viktiga är att straffet inte verkställs, om det senare visar sig att förseelsen på grund av sådana omständigheter som avses i 57 § nykterhetsvårdslagen ej bort beivras. Detta kan åstadkommas genom att — om det visar sig att den som har ålagts ordningsbot är intagen på sätt som avses i 57 § — åklagares prövning anställs i efterhand och får gå ut på en prövning om böterna skall uttagas eller ej. Jag vill erinra om att en motsvarande ordning redan gäller för vissa fall enligt 5 § bötesverkställighetslagen, i vilka fall det dock är domstol som har rätt att förordna att böter inte skall uttagas.

Med den här ifrågasatta ordningen blir det den olikheten jämfört med nu-

läget att den misstänkte blir att anse som sakfälld för brottet. Anteckning därom kommer alltså att inflyta i kontrollstyrelsens straffregister och i körkortsregister. Att så sker är ju emellertid ingalunda oberättigat. Detta är alltså inte något skäl mot sådan ändring som här har diskuterats.

På grund av det anförda föreslår jag, att det görs ett tillägg till 57 § nykterhetsvårdslagen, varigenom åklagare ges befogenhet att förordna att ordningsbot för fylleri eller för fylleri jämte annat brott inte skall uttagas, när omständigheterna är sådana som avses i paragrafen i dess nuvarande lydelse. En erinran om denna bestämmelse torde böra tas in i 4 § bötesverkställighetslagen.

Teoretiskt sett skulle man kunna hävda, att den nya bestämmelsen i nykterhetsvårdslagen borde gälla även när andra brott än fylleri har beivrats genom ordningsföreläggande. Det vore emellertid helt opraktiskt att tänka sig att man i samtliga ordningsbotsfall skulle undersöka i kontrollstyrelsens register om den misstänkte är intagen för nykterhetsvård. Det är också främst i fyllerifallen som det föreligger en beaktansvärd sannolikhet för att sådan intagning kan vara för handen. Jag vill nämna att, om en intagen ålagts ordningsbot för annan förseelse, det i ömmande fall finns möjlighet få befrielse från straffet enligt 5 § bötesverkställighetslagen.

Rent praktiskt kan ordningsföreläggandeförfarandet vid fylleri ordnas på det sättet, att polisen — om på lokalt eller centralt plan får bedömas senare — sänder ett exemplar av föreläggandet till kontrollstyrelsens straffregister med begäran om uppgift rörande eventuell inskrivning på vårdanstalt. Uppgiften lämnas av styrelsen genom anteckning på föreläggandet som återsänds till polisen. Är vederbörande intagen på sätt som anges i 57 §, åligger det polisen att vidarebefordra föreläggandet till åklagaren, som därefter har att pröva om böterna skall tas ut. Beslutas att detta ej skall ske och har böterna redan hunnit erläggas, skall de självfallet återbetalas omgående. Erforderliga bestämmelser om dessa praktiska frågor kan meddelas av Kungl. Maj:t.

En inskränkning bör gälla beträffande polismans rätt att utfärda ordningsföreläggande för fylleri. Enligt min mening kan det nämligen av flera skäl inte vara lämpligt att ansvarsfrågan avgörs genom ordningsföreläggande när ungdomar gör sig skyldiga till fylleri. Jag anser därför att sådant föreläggande inte bör utfärdas när den misstänkte är under 18 år. Den särreglering som fordras i detta hänseende kan ske genom bestämmelser av Kungl. Maj:t.

Vid fylleriförseelse inträffar det förhållandevis ofta att den misstänkte har sprit eller andra berusningsmedel, som tas i beslag och som i dom eller strafföreläggande skall förklaras förverkat. För att möjlighet till ordningsföreläggande vid fylleri inte skall bli en halvmesyr krävs således, att även förverkande skall kunna åläggas i föreläggandet. Enligt nu gällande be-

stämmelser om ordningsföreläggande är detta inte möjligt. En ändring i detta avseende bör därför övervägas. En vidgning av tillämpningsområdet för ordningsföreläggande kan vidare komma att omfatta andra förseelser än fylleri, där förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan kan komma i fråga. I prop. 1966: 100 nämnde jag mål om ringa varusmuggling som exempel. Andra exempel är förseelse mot 16 § allmänna ordningsstadgan eller mot förordningen om skatt för hundar.

Eftersom förverkandefrågorna i fall av nu nämnd art regelmässigt är enkla att bedöma, anser jag att det inte behöver möta betänkligheter att anförtro åt polismännen att ta upp även sådana frågor vid ordningsbotsförfarandet. Jag förordar därför att lagreglerna om ordningsbotssystemet utformas så, att detta blir möjligt. Lagregleringen i ämnet kan lämpligen utformas på samma sätt som redan gäller för strafföreläggandets del (jfr prop. 1964: 10 s. 151).

Emellertid är det angeläget, att ganska snäva gränser gäller i fråga om polismans befogenhet att ta upp frågor om förverkande och annan sådan särskild rättsverkan. Bestämmelser härom kan meddelas av Kungl. Maj:t. För att ge en bild av hur begränsningen enligt min mening bör gestaltas vill jag anföra följande. Det bör ges föreskrifter om dels vid vilka brott fråga om förverkande får tas upp, dels en värdegräns, som säkerställer att mera dyrbar egendom ej kan förklaras förverkad i denna ordning. Sålunda bör övervägas, att i fråga om fylleri och förseelse mot 16 § allmänna ordningsstadgan sätta gränsen vid högst 100 kronors värde. Vid ringa varusmuggling och försök därtill kan möjligen komma att behövas en något högre gräns för att en framtida användning av ordningsbotssystemet på detta område skall bli av verkligt praktiskt värde. Den frågan blir dock beroende av i vad mån personal med tillräckliga kvalifikationer kommer att stå till förfogande för handläggningen. Detta får övervägas i senare sammanhang.

I det föregående har jag föreslagit, att godkännande genom betalning skall kunna förekomma vid strafföreläggande men endast när föreläggandet avser bara böter och alltså ej gäller förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan. Bestämmelserna om godkännande av ordningsföreläggande genom betalning bör ges samma innebörd.

Handläggningstekniskt är det önskvärt att, när förverkande är i fråga, ordningsbotsförfarandet slutförs genom skriftligt godkännande vid det tillfälle då polisman har direkt kontakt med den misstänkte. Därmed undviks risken att den misstänkte annars i ett senare skede betalar ordningsboten utan att sända in skriftligt godkännande. Detta kan tillgodoses genom anvisningar av rikspolisstyrelsen. Vid utfärdandet av sådana anvisningar torde också böra övervägas, om det inte i fyllerifallen allmänt bör gälla som handläggningsnorm, att ordningsbotsförfarande används bara när det kan slutföras omedelbart. Erfarenheterna från strafföreläggandets

tillämpning tyder ju på att det ofta är meningslöst att tillstålla den missfäntkte föreläggande för senare ställningstagande till frågan om godkännande.

De här föreslagna ändringarna föranleder vissa jämkningar i lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Jag behandlar dessa i specialmotiveringen.

8.5. Ordningsbotssystemets tillämpningsområde i övrigt

F. n. bestämmer Kungl. Maj:t genom förordnande enligt 1 § OL vilka förseelsetyper inom penningbottsområdet som får beivras genom ordningsföreläggande. Förordnandet har meddelats i 1 § ordningsbottskungörelsen och avser ett antal trafikförseelser av mera frekvent natur.

Av vad jag tidigare har anfört (under 6.2.) framgår, att remissinstanserna under förarbetena till OL var positiva till att ordningsbotssystemet används även på andra förseelser än trafikförseelser. Detta är även min uppfattning. De goda erfarenheterna av systemet och de arbetsbesparingar det har visat sig medföra motiverar också att det används i vidsträckt omfattning.

Att tillämpningsområdet hittills har begränsats till ett ganska måttligt antal förseelsetyper har varit motiverat av att försöksverksamheten inte borde bedrivas i alltför stor skala. Ett ytterligare skäl har varit att för stora krav inte skulle ställas på dem som skulle ha hand om förfarandet i inledningsskedet och att utbildningen i början kunde bli enklare. Det sist anförda skälet torde ännu en tid ha giltighet, eftersom ordningsbotssystemet den 1 juli 1968 skall införas även i polisdistrikt, där det hittills ej har varit tillämpligt. Det torde därför vara en fördel, om tillämpningsområdet är tämligen begränsat ännu under något halvår efter nämnda dag. Det kan dock vara lämpligt med viss vidgning redan tidigare, så att fylleri och därmed förenade förseelser mot 16 kap. 16 § BrB (förargelseväckande beteende) liksom förseelserna mot 16 § allmänna ordningsstadgan går in under systemet. Tidpunkten för en sådan vidgning blir dock beroende av när erforderliga organisatoriska förberedelser — blankettryckning, omprogrammering av dataanläggningen m. m. — har hunnit genomföras.

På längre sikt bör emellertid tillämpningsområdet kunna vidgas avsevärt. Bedömningen vilka förseelser som bör föras in under systemet kan inte anses vara av den principiella natur att den behöver förbehållas Kungl. Maj:t. När det skall fastställas vilka ytterligare förseelsetyper som bör komma i fråga blir det huvudsakligen fråga om rent praktiska överväganden. Jag anser, att det kan anförtros åt RÅ att bestämma detta i samråd med rikspolisstyrelsen. Det är tillräckligt att Kungl. Maj:t bemyndigas att föreskriva begränsningar för användningen. Sådana begränsningar bör främst komma i fråga, när det gäller att ange övre gränsen för ordnings-

botsbelopps storlek och för värdet av egendom som får förklaras förverkad. Vidare bör anges i vad mån andra särskilda rättsverkningar än förverkande skall kunna tas upp. Vad som väl främst kan komma i fråga längre fram är åläggande att utge dubbel hundskatt på grund av underlåten anmälnings-skyldighet beträffande innehav av hund. Exempel på andra begränsningar av åsyftad art är att, som redan har nämnts, det bör föreskrivas, att fråga om förverkande inte får tas upp annat än vid vissa angivna brott och att ordningsföreläggande för fylleri inte får förekomma beträffande den som ej har fyllt 18 år.

På grund av det anförda föreslår jag, att lagbestämmelserna om ordningsbotssystemet ges det innehållet att systemet blir tillämpligt beträffande brott, för vilket inte stadgas annat straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter och *för vilket ordningsbot har fastställts*. Dessutom bör föreskrivas, att RÅ:s urval av de brott för vilka ordningsbot skall bestämmas skall ske i samråd med rikspolisstyrelsen. Kungl. Maj:t bör förbehållas att meddela föreskrifter om det högsta belopp, till vilket ordningsbot får bestämmas, och om andra begränsningar för användningen av föreläggande av ordningsbot.

RÅ:s beslut torde för att få önskvärd spridning och för att bli lättillgängligt böra tas in i SFS. Jag återkommer i specialmotiveringen till vissa frågor som gäller dessa beslut.

Rikspolisstyrelsen har föreslagit, att för vissa förseelser, som nu är belagda med dagsböter, straffet ändras så, att endast penningböter följer och ordningsbotsförfarande därmed blir möjligt att tillämpa på förseelserna. Dessa förslag kommer att prövas senare. Styrelsen föreslår dessutom, att det sker en systematisk genomgång av specialstraffrätten för att få fram ytterligare förseelser som är lämpliga att ta med i ordningsbotssystemet. Jag anser det inte behövt att anordna särskild utredning för detta. Ändamålet kan tillgodoses genom att rikspolisstyrelsen och RÅ gör rundfrågor för att få uppslag beträffande brott som det är lämpligt att föra in under ordningsbotssystemet. Uppkommer därvid fråga om sådana brott som nu är belagda med dagsböter men som lämpar sig för ordningsföreläggande, kan framställning om ändring i straffskalan göras till Kungl. Maj:t för prövning i vederbörlig ordning.

3.6. Övriga frågor

Som jag har nämnt i det föregående (under 7.) var det under remissbehandlingen av trafikmålskommitténs förslag många olika meningar om hur bestämmelserna om ordningsbotsförfarandet systematiskt skulle inordnas i lagstiftningen. Eftersom förfarandet i sin slutliga utformning nära anknyter till strafföreläggandeförfarandet och egentligen inte är annat än en specialform av strafföreläggande, är det enligt min mening naturligt att bestämmelserna om ordningsbot arbetas in i 48 kap. RB. Då försöksverk-

samheten nu är i slutskedet, får tiden anses mogen att pröva denna fråga. Jag föreslår alltså att den systematiska frågan löses på det sätt jag nu har angivit.

När bestämmelserna om de båda instituten nu arbetas samman, bör samtidigt bestämmelserna om strafföreläggande utformas så, att de anpassas för arbetsrutiner vid vilka ADB-teknik kan utnyttjas. Hur dessa rutiner i stort kan tänkas gestaltade har jag redogjort för i det föregående. De jämkningar i bestämmelserna som behövs behandlar jag i specialmotiveeringen. Även en mindre jämkning i parkeringsbotslagen behandlas där.

I specialmotiveeringen tar jag också upp några lagändringar som inte har omedelbart samband med de hittills behandlade frågorna. Jag hänvisar till vad som anförs under 5 kap. 6 och 8 §§ RB, 36 kap. 12 § RB och 9 § bötesverkställighetslagen.

9. Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård,
- 3) lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot.

I fråga om det under 2 nämnda förslaget har jag samrått med chefen för socialdepartementet.

10. De särskilda bestämmelserna

10.1. Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

5 KAP.

6 och 8 §§.

Med anledning av en skrivelse från Hörselfrämjandets riksförbund till justitiedepartementet kommer att ske viss översyn av gällande administrativa bestämmelser om anlåtande av tolk för den som är döv eller stum. I samband därmed bör tas upp fråga om en terminologisk jämkning i 5 kap. RB.

Enligt 6 § tredje stycket får tolk anlitas att biträda rätten, när den som skall höras är döv eller stum. Enligt femte stycket samma paragraf ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om anlitan- de av tolk i så- dant fall. I 8 § sägs att ersättning till tolk för den som är döv eller stum utgår enligt särskilda bestämmelser. I kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 645) om tolk för döva och stumma har meddelats bestämmelser om anlitan- de av och ersättning till sådan tolk.

De regler som jag nu har nämnt bör kunna tillämpas, förutom när den som skall höras helt saknar hörsel eller talförmåga, även när denne har ett mindre svårt lyte men ändå på grund av hörsel- eller talrubbing inte kan höras utan tolk. Reglerna torde i praxis tolkas på detta sätt. Orden »döv eller stum» leder emellertid tanken närmast till den som helt saknar hör- sel eller talförmåga. Uttrycket »allvarligt hörsel- eller talskadad» torde bättre täcka de åsyftade kategorierna. 6 och 8 §§ i förslaget har avfattats i enlighet härmed.

7 KAP.

9 §.

I detta kapitel 6 § föreskrivs f. n. följande.

Föreligger för allmän åklagare beträffande visst brott omständighet, som skulle utgöra jäv mot domare, må han ej taga befattning med förundersök- ning eller åtal för brottet. Jäv må ej grundas å åtgärd, som åklagaren vid- tagit å tjänstens vägnar, eller gärning, som förövats mot honom i eller för hans tjänst.

Ehuru åklagare är jävig, äge han vidtaga åtgärd, som ej utan fara kan uppskjutas.

Fråga om jäv mot åklagare prövas av hans närmaste förman; jäv mot riksåklagaren prövas av honom.

Enligt 9 § andra stycket skall vad som i 6 § är föreskrivet om åklagare äga motsvarande tillämpning beträffande polismyndighet. I lagen den 29 maj 1964 (nr 317) om vad som avses med polismyndighet och därtill anslu- tande bestämmelser regleras vem som fullgör på polismyndighet ankom- mande uppgifter. Huvudregeln är att med polismyndighet avses polischefen i orten. Enligt 7 kap. 9 § RB avses i balken med polismyndighet också läns- polischefen.

I lagstiftningen finns inte några allmänna jävsbestämmelser för polisman som inte är polismyndighet. Frågan härom torde få övervägas vid framtida lagstiftning om förvaltningsförfarandet. Frågan om jäv beträffande polis- man som ombesörjer handläggning enligt RB torde emellertid böra lösas genom bestämmelse i RB. Sådan bestämmelse har därför tagits in i föreva- rande paragraf. Bestämmelsen innebär, att vad som gäller beträffande polis- myndighet skall gälla också beträffande polisman som har att vidta åtgärd

eller meddela beslut enligt RB. Beträffande denne skall dock fråga om jäv alltid prövas av polismyndighet, oavsett om denna är polismannens »näraste förman» (jfr 6 § tredje stycket).

36 KAP.

12 §.

Innan vittne avger sin berättelse skall han enligt 36 kap. 11 § med handen på bibeln avlägga ed av den lydelse som anges i paragrafen. Om vittnet säger sig på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hysa betänklighet mot att avlägga vittnesed, kan rätten enligt 12 § första stycket, om betänkligheten kan antagas vara allvarligt grundad, medge vittnet att i stället avge vittnesförsäkran, vars lydelse återfinns i paragrafen. Vidare kan vittne enligt 12 § tredje stycket få avlägga vittnesförsäkran, om båda parterna samtycer och rätten finner det kunna tillåtas. Den som lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen döms för mened, oavsett om vittnesmålet har lämnats under ed eller försäkran.

Genom *riksdagens skrivelse 1966: 130* har väckts fråga om ändring av 12 §. Riksdagsärendet föränleddes av motionerna 1966: I: 562 och 1966: II: 695. I dessa hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till lagändring, varigenom edgång ersätts med försäkran.

I 1LU 1966: 20, som bifölls av riksdagen, fann sig utskottet inte kunna tillstyrka så långt gående ändring. Som nu gäller måste dock enligt utskottet finnas möjlighet att byta ut ed mot försäkran, om vittnet på grund av sin övertygelse hyser betänklighet mot att avlägga ed. Utskottet framhöll, att gällande bestämmelse härom synes kunna medföra onödigt meningsutbyte mellan rätten och vittnet samt anförde vidare bl. a. följande.

Skyldigheten för vittnet att närmare motivera sin önskan kan leda till att vittnet underlåter att utnyttja möjligheten att få avlägga försäkran. Det kan ej bortses från att ett vittne kan finna det obehagligt eller svårt att klargöra anledningen till sina betänkligheter. Enligt utskottets mening bör därför ändring ske beträffande villkoren för utbyte av ed. Stadgandet i 36 kap. 12 § rättegångsbalken torde böra utformas så att vittne som på grund av sin övertygelse säger sig hysa betänklighet mot att avlägga vittnesed skall utan annan motivering få utbyta eden mot försäkran på heder och samvete. I samband med en sådan lagändring lär möjligheten att med parternas och rättens samtycke få avlägga försäkran i stället för ed kunna utgå.

Enligt min mening bör den av riksdagen väckta frågan nu prövas.

Som riksdagen har anfört ger gällande bestämmelser om eds utbytande mot försäkran ett visst utrymme för onödigt meningsutbyte mellan rätten och vittnet. Eftersom en ändring i detta hänseende är önskvärd, har paragrafen i förslaget avfattats så att det klart framgår att rätten utan vidare undersökning skall godta vittnets ståndpunkt, att han på grund av sin åskåd-

ning i religiöst hänseende inte vill avlägga ed. Det använda uttryckssättet bör anses omfatta även den situationen att vittnet på grund av negativ inställning till religionen inte vill avlägga ed (jfr Gärde m. fl. Nya RB s. 504—505).

Med anledning av denna ändring bör paragrafens tredje stycke utgå.

48 KAP.

Rubriken

Som jag redan har sagt i den allmänna motiveringen är det lämpligt att i 48 kap. föra samman bestämmelserna om strafföreläggande och om föreläggande av ordningsbot. Kapitlet har omarbetats i enlighet härmed. Bestämmelserna har därvid disponerats i tre huvudavdelningar. Den första, som har fått rubriken Allmänna bestämmelser, innehåller en bestämmelse om att fråga om ansvar för brott får tas upp genom de institut som här är i fråga (1 §) och vidare bestämmelser om institutens närmare innebörd (2 §) samt slutligen en allmän processuell bestämmelse om s. k. lis pendens och rättskraft (3 §). I nästa avdelning av kapitlet (4—12 §§) har sammanförts de närmare bestämmelserna om strafföreläggande. I den tredje huvudavdelningen finns motsvarande bestämmelser beträffande föreläggande av ordningsbot (13—20 §§).

Allmänna bestämmelser

1 §.

Det har ansetts lämpligt att inleda kapitlet med en bestämmelse som anger att fråga om ansvar för brott, som hör under allmänt åtal, under de villkor som föreskrivs i kapitlet får upptagas av åklagare genom strafföreläggande och av polisman genom föreläggande av ordningsbot (jfr 2 § första stycket OL). För att klargöra hur de berörda instituten förhåller sig till åtal har vidare angivits, att förelägganden av nämnd art träder i stället för åtal. Därvid gäller dock den begränsningen att instituten ersätter åtal endast i de fall då lis pendens föreligger och sedan föreläggandet har godkänts och därmed fått verkan av lagakraftvunnen dom.

I paragrafens andra stycke har tagits in en bestämmelse om att närmare föreskrifter för tillämpningen av kapitlet meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Denna bestämmelse motsvarar den som nu finns i 11 § OL.

2 §.

I paragrafens första stycke beskrivs innebörden av de institut som här är i fråga. I nära anslutning till vad som nu gäller enligt 2 § första stycket

andra punkten OL anges sålunda, att föreläggande enligt kapitlet innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid föreläggs ett bötesstraff. Det anges vidare att detta vid strafföreläggande fastställs efter vad åklagaren anser brottet förskylla (jfr 48 kap. 1 § RB) och att det vid föreläggande av ordningsbot fastställs efter vad som har bestämts enligt 14 §.

I paragrafens andra stycke föreskrivs att om brott är förenat med egenoms förverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, denna också skall föreläggas den misstänkte till godkännande. Föreskriften överensstämmer med vad som nu gäller enligt 48 kap. 1 § första stycket tredje punkten RB. För ordningsföreläggandeinstitutet är däremot denna föreskrift en nyhet. Som jag redan har framhållit i det föregående är avsikten att förverkande skall komma in fråga endast i mycket begränsad omfattning inom ramen för ordningsbotssystemet. Föreskrifter härom torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

3 §.

I paragrafens första stycke anges att när föreläggande enligt kapitlet har utfärdats till godkännande inom viss tid, fråga om ansvar för brottet ej får tas upp på nytt förrän denna tid utgått. Bestämmelsen ansluter till vad som nu gäller enligt 8 § första stycket OL (jfr även 45 kap. 1 § tredje stycket RB). För strafföreläggande finns f. n. inte någon uttrycklig lispensregel av nu angiven art. Att denna grundsats dock gäller även vid strafföreläggande framgår indirekt av 48 kap. 3 § andra stycket RB. Av denna bestämmelse följer att åtal kommer in fråga först sedan fristen för godkännande har gått ut utan att föreläggandet har återställts, försett med godkännande. Grundsatsen kan sägas komma till synes också i 1 § i samma kapitel i och med att där anges att när strafföreläggande utfärdas detta sker i stället för att åtal väcks.

I paragrafens andra stycke anges att om föreläggande har godkänts det gäller som dom vilken har vunnit laga kraft. Bestämmelsen överensstämmer med 9 § OL och i sak också med 48 kap. 4 § RB.

Om strafföreläggande

4 §.

I paragrafen regleras strafföreläggandets tillämpningsområde. Detta omfattar brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter och ej heller normerade böter och vilket, om dagsböter stadgas, befinner sig förskylla högst 50 dagsböter eller, jämte annat brott, högst 60 dagsböter som gemensamt straff. I sak innebär det ingen skillnad jämfört med vad som nu gäller enligt 48 kap. 1 § RB, fränsett den förut berörda höjningen av gränsen för högsta dagsbotsstraff.

I paragrafens andra stycke har tagits in den förut behandlade bestäm-

melsen om att Kungl. Maj:t kan förordna att bestämmelserna om strafföreläggande får tillämpas även beträffande brott, för vilket stadgas böter eller fängelse i högst sex månader men vilket i övrigt är sådant som anges i första stycket. Som har nämnts i den allmänna motiveringen är avsikten att Kungl. Maj:t skall meddela förordnande beträffande vissa angivna brott.

Jag vill erinra om att, när dagsbotsbelagt brott och penningbotsbelagt brott föreligger till bedömning samtidigt, det gemensamma straffet skall vara dagsböter (25 kap. 5 § BrB).

Avsikten är, som jag redan har framhållit, att det i samband med förordnande enligt andra stycket skall meddelas föreskrifter om vilka åklagare som skall ha behörighet att utfärda strafföreläggande för brott som avses i paragrafens andra stycke.

5 §.

I paragrafen har tagits upp vissa förhållanden, som medför att strafföreläggande inte får utfärdas.

Sålunda anges till en början att strafföreläggande inte får utfärdas, om förutsättningar för allmänt åtal inte föreligger. F. n. anges inledningsvis i 48 kap. 1 § RB, nämligen att åklagare får utfärda strafföreläggande under förutsättning att allmänt åtal skall äga rum för brottet. Strafföreläggandet får alltså enligt gällande rätt användas endast när åklagaren annars haft att väcka åtal för brottet enligt de regler som gäller för åtalsplikten, dvs. när åklagaren finner sig ha tillräckliga skäl för åtal. Med den formulering som har valts i den föreslagna lagtexten åsyftas inte någon skillnad i förhållande till gällande rätt. Däri ligger vidare att om särskilt villkor är föreskrivet för åtal detta måste vara uppfyllt innan strafföreläggande får utfärdas. Om särskild åtalsprövning är föreskriven, skall sådan föregå utfärdandet av strafföreläggandet.

I paragrafen har vidare reglerats förfarandet vid sammanträffande av brott. Enligt nuvarande 48 kap. 1 § första stycket sista punkten RB gäller, att när fråga är om flera brott strafföreläggande ej får utfärdas, om det inte sker gemensamt för alla brotten. Att gemensamt straff skall åläggas följer av 1 kap. 6 § BrB.

För att den nämnda bestämmelsen i RB skall kunna tillämpas i praktiken, anser sig åklagarna skyldiga att före utfärdande av strafföreläggande undersöka i åklagarmyndighetens register om den misstänkte också är misstänkt för annat brott. På en del håll begränsas undersökningarna till register över bötesmål, medan på andra håll även register över svårare brott undersöks.

Enligt ett uttalande av JO skall vid prövning om gemensamt strafföreläggande får och skall utfärdas, hänsyn tas till brott som är *kända för åklagarmyndigheten*, när det är aktuellt att utfärda föreläggande (JO:s ämbetsberättelse 1967 s. 152). Enligt ett rättsfall (SvJT 1960 rf. s. 49) behövs hänsyn inte tas till andra brott än dem som åklagaren har till *prövning*, när strafföreläggande skall utfärdas.

Den föreslagna bestämmelsen i detta ämne har givits den innebörden att strafföreläggande inte får utfärdas, om däri ej tas upp alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligger till bedömning. Förslaget skiljer sig alltså från vad som nu anses gälla genom att av lagregeln framgår, att hänsyn behöver tas bara till de brott som är kända för den handläggande åklagaren själv. Anledningen härtill är att det är ett intresse att de handläggande inte skall belastas med alltför mycket arbete med undersökningar i register av olika slag för att få klarhet i om samma person är misstänkt också för andra brott. Sådana undersökningar torde böra begränsas till fall där mera kännbar påföljd är i fråga. I vad mån undersökning skall göras för att utröna förekomsten av ytterligare brott är ett ämne som kan regleras genom bestämmelser av Kungl. Maj:t.

Jag vill i detta sammanhang understryka att de summariska handläggningsformer som här är i fråga inte bör belastas med sådana handläggningsmoment som gör dem tungarbetade. Man torde utan större betänkligheter kunna acceptera att det någon gång kan hända att en person kan komma att åläggas straff vid skilda tillfällen och genom skilda förfaranden, trots att det i och för sig varit teoretiskt tänkbart att en gemensam prövning av brottsligheten skulle ha kunnat komma till stånd. Det kan nämnas, att ett framtida ADB-system i och för sig erbjuder möjligheter att praktiskt taget fullkomligt gardera sig mot sådana enstaka fall. Från dataregistret skulle kunna lämnas upplysning till åklagaren huruvida den misstänkte är utsatt för misstanke om brott t. o. m. såvitt gäller alla åklagardistrikt i landet. Men priset härför blir att det i strafföreläggandeärendena årligen skulle lämnas kanske en kvarts miljon frågor till och lika många svar från den centrala dataanläggningen. Detta skulle göra förfarandet alltför omständligt och bör därför enligt min mening inte övervägas.

I bestämmelsen anges vidare, att strafföreläggande inte får utfärdas om målsägande förklarar, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller om målsägande begärt, att åtal skall väckas. Föreskriften överensstämmer med vad som nu gäller enligt 48 kap. 1 § andra stycket RB.

Ytterligare föreskrivs att strafföreläggande inte får utfärdas om brottet bör föranleda ämbetsstraff. Detta gäller redan f. n., fastän särskild föreskrift därom inte har meddelats i RB (jfr RÅ:s cirkulär nr 59). Eftersom en liknande föreskrift f. n. gäller beträffande ordningsföreläggande (3 § första stycket andra punkten OL) och sistnämnda föreskrift bör gälla även enligt den nya lagstiftningen, har det ansetts lämpligt att även beträffande strafföreläggande ha en uttrycklig regel i ämnet. Om överensstämmelse mellan reglerna för de båda instituten inte gällde i detta avseende, skulle det möjligen kunna ge anledning till missförstånd. Slutligen har i paragrafen tagits in en erinran om att särskilda bestämmelser gäller i fråga om villkor för

användning av strafföreläggande i militärt brottmål (se 84 § andra stycket militära rättegångslagen).

6 §.

I bestämmelsen anges att strafföreläggande skall avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren. Vidare anges vilka uppgifter föreläggandet skall innehålla. Bestämmelsen överensstämmer i sak med vad som nu gäller enligt 48 kap. 2 § RB. Ordalagen har jämkats något för att uppnå överensstämmelse med vad som gäller beträffande ordningsföreläggande. Föreskriften att det eller de lagrum som är tillämpliga skall anges i föreläggandet har tagits upp under en särskild punkt i paragrafen för att underlätta den hänvisning till bestämmelsen som görs i 17 § i förslaget.

7 §.

F. n. gäller enligt 48 kap. 3 § andra stycket RB att, om föreläggande ej godkänns omedelbart, det för den misstänkte skall tillkännages att han inom viss av åklagaren utsatt tid, högst två veckor från delgivningsdagen, har att till åklagaren återställa föreläggandet, försett med godkännande vid påföljd att åtal eljest kan äga rum. Den här föreslagna bestämmelsen innehåller i stort sett samma reglering i sak. Avfattningen har dock gjorts något annorlunda, delvis med beaktande av vad som gäller också för ordningsföreläggande.

De uppgifter som, utöver vad som följer av 6 § i förslaget, bör bringas till den misstänktes kännedom får aktualitet endast i det fallet att den misstänkte i senare sammanhang än vid utfärdandet av föreläggandet skall ta ställning till frågan om godkännande av föreläggandet. Detta är vid straffföreläggande det ojämförligt vanligaste fallet.

De uppgifter som den misstänkte i sådant fall skall ha del av är till att börja med uppgift om den myndighet till vilken skriftligt godkännande av föreläggande skall sändas. F. n. anges i lagtexterna beträffande både straffföreläggande och ordningsföreläggande att det godkända föreläggandet skall »återställas» försett med godkännande. Redan nu är detta uttryck oegentligt beträffande ordningsföreläggande, eftersom detta när det har godkänts senare än vid utfärdandet inte återställs till polismannen eller polismyndigheten utan sänds till rikspolisstyrelsen. Även beträffande straffföreläggande har man att i framtiden räkna med att detta inte skall återställas till den som har utfärdat det, dvs. åklagaren, utan sändas till ett centralt organ. Vem som skall mottaga godkännande regleras med stöd av 9 och 11 §§ i förslaget. I den föreslagna 7 § har föreskrivits, att den misstänkte skall få upplysning om sättet för godkännande. Därin ligger att upplysningen skall avse både den myndighet som mottar godkännande och de åtgärder som ankommer på den misstänkte.

Ytterligare skall den misstänkte få upplysning om den tid inom vilken god-

kännande skall ske. Det föreligger inte något behov av att i lagtexten ange längden av denna tid. Det gäller här en handlägningsfråga som kan överlämnas till de tillämpande att bedöma.

Den misstänkte skall slutligen ha upplysning om att åtal kan äga rum, om godkännande inte sker inom förelagd tid. Detta gäller även f. n. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att, som jag kommer att beröra närmare under 9 §, reglerna om skriftligt godkännande förändras något enligt förslaget. Medan f. n. godkännandet anses ske den dag den misstänkte skriver under och daterar det, innebär förslaget att godkännande skall anses föreligga först den dag då föreläggandet i godkänt skick kommer vederbörande myndighet till handa. Jag vill i detta sammanhang erinra om att detta spörsmål var föremål för lagrådets uppmärksamhet vid 1966 års reformer (prop. 1966:100 s. 156). Även med den nya utformning av godkännandebestämmelserna som här har valts synes lagrådets synpunkter bli tillgodosedda.

För strafföreläggandets del gäller f. n. att tillkännagivandet av sådana uppgifter som nu har berörts i och för sig inte behöver ske på visst sätt. Formellt är det ingenting som hindrar, att tillkännagivandet sker muntligen i samband med delgivning. I praktiken har tillkännagivandet dock skett genom tryck på den blankett som används för strafföreläggande. Beträffande ordningsföreläggande gäller däremot enligt 6 § andra stycket andra punkten OL att anteckning om de nu berörda uppgifterna ovillkorligen skall finnas på själva föreläggandet.

Enligt den föreslagna bestämmelsen skall de berörda upplysningarna finnas i själva föreläggandet eller ges den misstänkte på annat sätt. Med nuvarande handlägningsrutiner torde anledning saknas att lämna berörda uppgifter på annat sätt än genom anteckning på själva föreläggandet. Att ändringen dock bör vidtas sammanhänger med pågående förberedelser för att använda ADB-teknik vid arbetsrutinerna även inom strafföreläggandets ram. Med tanke på hur dessa rutiner kommer att utformas (jfr under avsnitt 7) bör lagstiftningen anpassas så, att det blir möjligt att låta det av åklagaren utformade och undertecknade originalföreläggandet utgöra underlag för ett på mekanisk väg framställt expeditionsexemplar av föreläggandet (det skriftliga besked som berörs i 8 § andra stycket). Med en sådan rutin blir det onödigt att belasta den handling, som åklagaren utfärdar, med närmare uppgifter i de hänseenden som anges i 7 § i förslaget. Det är tillräckligt om dessa uppgifter kommer till i det exemplar som expedieras till den misstänkte. Tiden för godkännande torde komma att fastställas schablonmässigt i en sådan rutin.

Att ett sådant besked som är avsett att tillställas den misstänkte är en maskinell produkt utan underskrift av åklagaren synes inte behöva väcka betänkligheter. Självfallet måste databehandlingen tekniskt ordnas så, att betryggande garantier finns för korrektheten i sådant besked.

8 §.

Enligt paragrafens första stycke skall strafföreläggande lämnas eller sändas till den misstänkte. Detta överensstämmer med gällande ordning. Enligt 48 kap. 3 § RB gäller nu dessutom att strafföreläggande, som ej godkänns omedelbart, skall delges den misstänkte på det sätt som föreskrivs om stämning i brottmål. Något behov av att i lag ha en sådan regel föreligger emellertid inte. Om formlig delgivning av ett föreläggande bör ske eller inte, är en praktisk fråga som kan bedömas av de tillämpande myndigheterna. Att delgivning bör ske när praktiska skäl talar härför kan närmare regleras i bestämmelser som utfärdas av Kungl. Maj:t.

Enligt den föreslagna paragrafens andra stycke skall i stället för föreläggandet ett skriftligt besked, som återger föreläggandets innehåll och innehåller erforderliga upplysningar i övrigt, kunna lämnas eller sändas till den misstänkte. Förutsättningen härför är att Kungl. Maj:t meddelar särskilt förordnande därom. Bakgrunden till denna bestämmelse är de nya arbetsrutiner som är under utarbetande och som har berörts under 7 §.

9 §.

F. n. gäller beträffande strafföreläggande att skriftligt godkännande sker genom att den misstänkte på föreläggandet undertecknar förklaring, att han erkänner gärningen och underkastar sig det förelagda bötesstraffet. Det finns inte någon uttrycklig föreskrift om att det skriftliga godkännandet är utan verkan, om det inte återställs till vederbörande myndighet, men det anses ligga i sakens natur att krav på återställande ändå gäller (jfr prop. 1966: 100 s. 135). Enligt praxis anses likväl, när godkänt föreläggande har återställts, att verkan av godkännandet har inträtt redan den dag då den misstänkte undertecknade godkännandet (jfr nämnda prop. s. 156 under 5 § och RÅ:s cirkulär C 24 s. 3—4).

Jag anser det otillfredsställande att enligt gällande rätt den situationen föreligger att, när ett godkänt föreläggande kommer in viss dag, man med ledning av datum för godkännandet konstaterar att en lagakraftvunnen dom i själva verket har förelegat sedan några dagar tillbaka, kanske t. o. m. sedan några veckor tillbaka. Har den misstänkte glömt att datera godkännandet, är det oklart när lagakraftvunnet avgörande skall anses föreligga. I klarhetens intresse bör emellertid hos myndigheten stå klart vilken dag sådant avgörande skall anses föreligga, och det bör inte komma i fråga att ett sådant konstaterande görs retroaktivt. När förslaget till OL lades fram, ansåg jag att, eftersom detta system skulle provas endast på försök, man i det avseende som nu är i fråga tills vidare borde anknyta till gällande ordning för strafföreläggandeinstitutet. När nu båda instituten ses över, bör saken emellertid läggas till rätta.

På grund av det anförda har i den föreslagna bestämmelsen i 9 § första stycket tagits in — förutom vad som nu gäller i fråga om formen för skrift-

ligt godkännande — ett uttryckligt krav att vederbörlig mottagare också skall tillställas den ifrågavarande förklaringen.

Med den föreslagna ordningen kan det bli en viss risk att preskription föreligger i några fall då enligt gällande ordning preskription inte anses ha inträtt. Enligt gällande rätt anses ansvarsfrågan vara avgjord i rätt tid, om godkännandet är dagtecknat före preskriptionstidens utgång, även om det är inkommet först därefter. Med den föreslagna ordningen blir däremot resultatet i ett sådant fall att preskription skall anses ha inträtt. Den praktiska betydelsen av denna ändring torde dock vara obetydlig.

I paragrafens första stycke anges vidare, att närmare bestämmelser om vem som skall mottaga förklaring om godkännande meddelas av Kungl. Maj:t. När godkännande sker i direkt anslutning till utfärdandet, blir det självfallet till utfärdaren som det godkända föreläggandet skall lämnas. Beträffande övriga fall bör det med nuvarande ordning bli åklagarmyndigheten när det gäller strafföreläggande och rikspolisstyrelsen när det gäller ordningsföreläggande. På längre sikt har man att även beträffande strafföreläggande räkna med att godkännandet skall sändas till ett centralt organ, där dataanläggning finns.

Första stycket skiljer sig från nuvarande bestämmelser i samma ämne genom att det inte anges att godkännandet skall tecknas på själva föreläggandet. I den mån nuvarande rutiner för strafföreläggande tillämpas är det dock avsett, att godkännandet liksom nu skall skrivas på själva föreläggandet. Man bör dock räkna med att andra möjligheter behöver stå till buds längre fram. Sålunda vill jag erinra om vad jag har sagt om att man i framtida rutiner för strafföreläggande bör ha möjlighet att tillställa den misstänkte ett besked som är framställt med datamaskin i stället för originalföreläggandet. Godkännandet bör då kunna tecknas på detta besked.

Emellertid föreligger redan med gällande ordning ett visst behov att kunna godta ett godkännande som har tecknats på annan handling än själva föreläggandet. Sålunda har det visat sig att i ordningsbotssystemet det är ett inte ovanligt fall att en misstänkt har slarvat bort föreläggandet men ändå vill erkänna gärningen. Han får, när erkännandet uteblir, från rikspolisstyrelsen en påminnelse om föreläggandet och det uteblivna godkännandet. I och för sig kan han då, om han har pengar tillgängliga, ordna godkännandet genom att betala ordningsboten, men det förekommer att den misstänkte inte har pengar för tillfället. I sådana fall har det åtskilliga gånger förekommit, att han har meddelat detta på den påminnelseblankett som han har erhållit från rikspolisstyrelsen och att han därvid har förklarat att han godkänner föreläggandet. Det nuvarande kravet på att godkännande skall tecknas på föreläggandet gör det emellertid omöjligt att godta ett sådant godkännande. Eftersom också betalning har uteblivit, har man varit nödsakad att då väcka åtal vid domstol eller att — med viss upprepning av

den förekomna handläggningen — utfärda strafföreläggande. Det är önskvärt, att sådan opraktisk omgång inte skall behöva förekomma.

Med hänsyn till det anförda har som ett andra stycke i den föreslagna 9 § tagits in föreskrift att, när godkännande tecknas på annan handling än föreläggandet, godkännandet är gällande, om det klart framgår vilket föreläggande som avses med godkännandet. I det krav på klarhet som uppställs ligger att det skall framgå för den handläggande att även den misstänkte måste ha haft fullt klart för sig vilken gärning som är i fråga.

10 §.

I paragrafen har tagits in föreskrifter om möjlighet att låta ombud för den misstänkte godkänna strafföreläggande skriftligen. Föreskriften har det innehåll som redan har angivits i den allmänna motiveringen. En särskild detaljfråga bör dock beröras något. I bestämmelsen anges att fullmakten skall innehålla bl. a. uppgift om den högsta bötespåföljd som den misstänkte är villig att underkasta sig. När straffet är böter omedelbart i penningar, erbjuder denna föreskrift inga problem. I det fall då straffet är dagsböter innebär bestämmelsen att i fullmakten skall anges både dagsbotsantal och dagsbotsbelopp. I praktiken torde det inte bli några svårigheter att åstadkomma att anteckningarna i detta avseende får tillräcklig tydlighet. Dels torde detta kunna ordnas genom att fullmaktsblanketter utformas och får sådant innehåll att det klart framgår att i dagsbotsfallen båda de nämnda uppgifterna skall anges. Vidare är att märka att — i likhet med de fullmakter som nu förekommer — nya fullmakter får påräknas komma till under medverkan av vederbörande förhørsledare. Denne kommer alltså att kunna stå till tjänst med sådana upplysningar att anteckningarna i nu berört hänseende kan bli fullständiga.

Om ADB-rutiner kommer till användning vid utfärdande av strafföreläggande, måste tillses att föreläggandet kommer att sändas till ombudet i de fall då ombud har ställts. För att detta skall bli möjligt fordras, att det föreläggande som utskrivs av åklagaren innehåller uppgift om ombudets namn och adress. Erforderliga föreskrifter härom kan meddelas av Kungl. Maj:t.

RB:s bestämmelser om rättegångsombud och försvarare bör anses gälla även nu ifrågasvarande ombud. Det är dock endast vissa av dem som torde kunna få praktisk betydelse.

11 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att betalning av böter som har tagits upp i strafföreläggande anses som godkännande. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen, till vilken jag vill hänvisa.

12 §.

Vid strafföreläggande förekommer inte så sällan att föreläggandet godkänns och återkommer först efter den tid som har utsatts av åklagaren för godkännande. Åklagaren anses då inte skyldig att godta det för sent inkomna godkännandet utan kan pröva om han skall väcka åtal eller inte (jfr prop. 1966: 100 s. 156 nederst). Sker godkännandet först efter det att stämning har delgivits, torde i praxis godkännandet i regel inte godtas, utan brottmålet vid domstolen får fortsätta.

För ordningsbotssystemets del har i 8 § andra stycket OL tagits in en uttrycklig bestämmelse om att godkännande som sker efter delgivning av stämning är utan verkan. Motsvarande bör gälla i fråga om strafföreläggande. En bestämmelse av sådan innebörd har därför tagits in i 12 §.

Om föreläggande av ordningsbot

13 §.

Paragrafens första stycke anger ordningsföreläggandets tillämpningsområde. Liksom nu omfattas brott, för vilket ej stadgas annat straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter. Avfattningen i den delen skiljer sig något från 1 § OL. I denna föreskrivs, att lagen kan göras tillämplig beträffande brott, för vilket ej stadgas *svårare* straff än böter omedelbart i penningar. Mot denna formulering kan invändas att det inte är givet att dagsbotsstraff alltid är svårare än böter omedelbart i penningar. Sålunda kan erinras om att enligt 15 § bötesverkställighetslagen ett ringa dagsbotsstraff kan föranleda ett kortvarigt förvandlingsstraff (t. ex. motsvaras 5 dagsböter av fängelse 10 dagar), medan ett straff på böter omedelbart i penningar kan medföra långvarigt förvandlingsstraff (t. ex. motsvaras ett bötesstraff på 500 kronor av fängelse 40 dagar). Med hänsyn till det anförda har i den föreslagna paragrafen valts formuleringen att för brottet ej stadgas *annat* straff än böter omedelbart i penningar.

I den nya paragrafen anges vidare, att bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot är tillämpliga under förutsättning att för brottet har bestämts ordningsbot. Som har berörts i den allmänna motiveringen bör tillämpningsområdet beslutas genom att det bestäms ordningsbotsbelopp för brott, varå systemet avses bli tillämpligt. Något förordnande av Kungl. Maj:t kommer inte vidare i fråga på det sätt som nu gäller.

Enligt paragrafens andra stycke gäller att bestämmelserna om ordningsföreläggande inte är tillämpliga, om särskilt villkor är stadgat för allmänt åtal. Denna bestämmelse överensstämmer med vad som nu föreskrivs i 1 § andra stycket OL. I den sistnämnda bestämmelsen anges också, att ordningsbotssystemet inte får tillämpas, om brottet ej hör under allmänt åtal. Denna begränsning av tillämpningsområdet framgår av 1 § i den föreslagna lagtexten.

14 §.

Paragrafens första stycke innehåller bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter om det högsta belopp, till vilket ordningsbot får bestämmas. Motsvarande gäller redan f. n. (jfr prop. 1966: 100 s. 133 och 4 § ordningsbotskungörelsen). Det har syntts lämpligt att ha en uttrycklig bestämmelse i detta ämne i den nya lagtexten. I samma stycke anges vidare, att Kungl. Maj:t kan föreskriva andra begränsningar för användningen av föreläggande av ordningsbot. Exempel på sådana har jag angivit i den allmänna motiveringen.

Enligt paragrafens andra stycke skall RÅ för olika brott bestämma de belopp som skall upptas såsom ordningsbot och bestämma grunder för beräkning av gemensam ordningsbot för flera brott. Vidare kan RÅ, om särskilda skäl föreligger, uppdraga åt statsåklagare att i fråga om vissa brott bestämma beloppet för ordningsbot. Bestämmelserna i denna del överensstämmer helt med vad som nu gäller enligt 4 § OL. Jag vill dock erinra om att bestämmandet av ordningsbot enligt förslaget får en ny innebörd såtillvida att därmed också fastställs tillämpningsområdet för ordningsbotssystemet.

I tredje stycket har angivits, att RÅ vid urvalet av de brott för vilka ordningsbot skall bestämmas skall samråda med rikspolisstyrelsen.

Jag vill erinra om att jag i anslutning till prop. 1966: 100 (s. 132) uttalade, att det torde kunna förutsättas att RÅ vid bestämmandet av ordningsbotsbeloppen samråder med företrädare för polisen och även beaktar domstolarnas straffmättningspraxis. Innan ordningsbotsbeloppen bestämdes år 1966 inhämtade RÅ domarföreningarnas synpunkter på ett då upprättat förslag till ordningsbotstaxa. Det synes lämpligt att denna ordning tillämpas också när det i framtiden blir aktuellt att bestämma ordningsbot för ytterligare brott.

Jag vill vidare framhålla, att det är angeläget att det blir viss stabilitet i tillämpningsområdet för förfarandet. Det synes lämpligt att frågor om ändringar av tillämpningsområdet om möjligt inte tas upp till prövning oftare än ungefär en gång årligen. Då det kan förutsättas att RÅ självmant beaktar detta, behövs inga föreskrifter i det ämnet.

Vid bestämmande av ordningsbot har RÅ att ta sikte på vad som kan anses vara normalfallet inom varje förseelsetyp. Anser polismannen att ett konkret fall klart avviker från normalfallet, skall han inte utfärda ordningsföreläggande. I prop. 1966: 100 anförde jag vissa synpunkter i detta ämne (s. 82, 86—87 och 130). Jag har velat erinra härom, eftersom jag i den allmänna motiveringen har förutsatt, att ordningsbotssystemet skulle vidgas att avse också förargelseväckande beteende enligt 16 kap. 16 § BrB. Men det är få brott som kan variera så mycket som förargelseväckande beteende. Man har svårt att ge några hållpunkter för bedömningen vad som utmärker normalfallet vid detta brott. Det förefaller därför lämpligt att begränsa användningen av ordningsföreläggande vid detta brott till de fall då det samtidigt är

fråga om fylleri. Detta tillgodoser det praktiska syftet att ordningsföreläggande i så stor utsträckning som möjligt skall användas vid fylleri. Dessutom torde det bli något naturligare att föreställa sig hur ett normalfall av förargelseväckande beteende kan anses te sig om det förekommer i samband med fylleri. Då det kan förutsättas att RÅ beaktar de nu anförda synpunkterna, torde det inte vara behövligt att Kungl. Maj:t meddelar föreskrifter därom med stöd av 14 § första stycket.

Jag vill i anslutning till det sagda framhålla, att den ganska generösa praxis som har utvecklats beträffande bedömningen huruvida straffbart förargelseväckande beteende föreligger inte bör ändras. Det bör åligga polisbefälet att ha tillsyn över att detta inte blir fallet.

15 §.

I paragrafen anges dels vissa fall när föreläggande av ordningsbot inte får utfärdas, dels vissa fall när sådant föreläggande ej bör utfärdas. Bestämmelsen överensstämmer i allt väsentligt med vad som f. n. gäller enligt 2 § andra stycket och 3 § OL. Beträffande sammanträffande av brott innebär gällande ordning att, när vid ett och samma tillfälle är fråga om flera brott, föreläggande får utfärdas endast om det omfattar alla brotten och upptar gemensam ordningsbot för dem. I förslaget har den bestämmelse vilken svarar häremot (andra om-satsen) formulerats på samma sätt som den föreslagna bestämmelsen beträffande strafföreläggande i samma ämne. Därigenom får man i detta avseende överensstämmelse mellan lagreglerna för de båda instituten, vilket är önskvärt. Någon saklig förändring för ordningsföreläggandets del blir det inte (jfr prop. 1966: 100 s. 127). Att gemensam ordningsbot skall åläggas följer av 1 kap. 6 § BrB och behöver därför inte anges i RB.

16 §.

Paragrafens första stycke, som anger att föreläggande av ordningsbot skall avfattas skriftligen och undertecknas av polismannen, överensstämmer med vad som nu gäller enligt 5 § första punkten OL.

I andra och tredje styckena föreskrivs att föreläggande av ordningsbot bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid den misstänkte skall erhålla tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet. Vidare anges att föreläggandet dock kan få tillställas den misstänkte under vissa förutsättningar för att han senare skall få ta ställning till frågan om godkännande. Föreskrifterna överensstämmer med vad som nu gäller enligt 6 § första stycket och andra stycket första punkten OL.

17 §.

I bestämmelsen anges att 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt 7, 9 och 11 §§ äger motsvarande tillämpning i fråga om föreläggande av ordningsbot. Genom hänvisningen kommer för ordningsföreläggandets del att gälla i stort

sett samma bestämmelser som nu (jfr 5 § andra punkten, 6 § andra stycket andra punkten och 7 § OL). Att förslaget dock innebär vissa skillnader i jämförelse med gällande rätt framgår av vad som har anförts under de paragrafer som nämns i 17 §:s hänvisning och av bilaga 2.

18 §.

Enligt 3 § andra stycket i förslaget — som motsvarar nuvarande ordning — gäller godkänt föreläggande som dom vilken har vunnit laga kraft. I ett avseende kan dock vad som gäller om lagakraftvunnen brottmålsdom inte anses tillämpligt, inte ens analogiskt. Enligt 30 kap. 13 § RB kan brottmålsdom under vissa förutsättningar rättas genom beslut av den domstol som har meddelat domen. Före rättelse skall *parterna* få tillfälle att yttra sig. Eftersom det förutsätts ett tvåpartsförfarande och dessutom beslut av en från parterna fristående, handläggande myndighet, kan samma ordning inte tänkas inom ordningsbotssystemets ram.

Emellertid har under försöksverksamheten med ordningsbotsförfarandet visat sig föreligga behov av viss begränsad rättelsemöjlighet i fråga om godkända förelägganden. Av rikspolisstyrelsens redogörelse (bilaga 3 under punkterna II och IV) framgår, att det har förekommit att fel har gjorts vid polismans utskrift av föreläggande och att detta, sedan föreläggandet har hunnit godkännas, har upptäckts vid samma tillfälle. I viss utsträckning har polismännen då inte beaktat, att det i och med godkännandet föreligger en lagakraftvunnen dom som i princip inte kan rubbas. De har i stället makulerat föreläggandet och utfärdat ett nytt och korrekt sådant, vilket också har godkänts av den misstänkte. Självfallet har detta förfarande varit felaktigt, eftersom redan det första föreläggandet har fått verkan av lagakraftvunnen dom. Rikspolisstyrelsen har i redogörelsen framhållit, att besvär förfarande har måst förekomma i berörda fall men att sådant skulle undvikas i betydande utsträckning, om en rättelsemöjlighet införs.

Enligt min mening måste man akta sig för att göra ordningsbotssystemets rättsliga konturer diffusa. Det måste inpräntas hos varje handläggande polisman, att det är en grundläggande princip för förfarandet att frågor om straffansvar blir definitivt avgjorda, när förfarandet leder till godkännande. Emellertid anser jag, att man utan egentliga betänkligheter kan införa en strikt begränsad rättelsemöjlighet. En sådan förekommer ju för domstolarnas del, och något liknande bör kunna accepteras inom ordningsbotssystemets ram, även om utformningen inte kan följa domstolsmålens mönster.

Den situation som jag åsyftar är att ett fel upptäcks *i omedelbart samband* med att föreläggandet har utfärdats och godkänts. Låt oss anta att polismannen då i den misstänktes närvaro upptäcker ett uppenbart fel i föreläggandet, t. ex. — för att ta ett fall som har förekommit i praktiken några gånger — att han har räknat ut boten fel vid sammanträffande av flera brott. Det är förstäeligt om både polismannen och den misstänkte i ett sådant fall,

när felet genast upptäcks, anser det naturliga vara att utfärda resp. godkänna ett nytt och riktigt föreläggande. Det kan dessutom framhållas, att man här i praktiken rör sig med sekunder, varunder rättsläget — om man vill vara strikt formell — hinner förändras på ett avgörande sätt. Å ena sidan kan situationen vara den att vid fel av nyss nämnd art den misstänkte har hunnit skriva under godkännandeförklaringen men själv upptäcker felet i föreläggandet och därför stryker över sin namnteckning medan han ännu har föreläggandet i sin hand. Man lär då få anse, att föreläggandet inte har godkänts. Å andra sidan kan det inträffa att den misstänkte hinner lämna tillbaka föreläggandet med påtecknat godkännande. I sådant fall torde f. n. lagakraftvunnen dom få anses föreligga och alltså besvärprocess bli nödvändig, även om polismannen genast upptäcker felet.

Jag anser, att man bör betrakta den nu berörda frågan åtminstone delvis från praktiska synpunkter. Ett omedelbart tillrättaläggande, varom både polismannen och den misstänkte är ense, bör kunna godtas. Med hänsyn härtill har i 18 § föreskrivits att, om polisman i omedelbart samband med att ordningsföreläggande har utfärdats och godkänts, finner att föreläggandet innehåller uppenbar oriktighet, polismannen får bereda den misstänkte tillfälle att stryka över godkännandet. Nytt föreläggande kan därefter utfärdas, om det felaktiga återkallas.

Emellertid kan man inte stanna vid detta. Ett rättelseinstitut av berörd art bör inte ställa den misstänkte i sämre läge än han har, om föreläggandet undanröjs besvärsvägen. Och därvid gäller enligt 59 kap. 5 § andra stycket RB att, om föreläggande undanröjs efter besvär, den misstänkte inte därefter kan dömas till eller föreläggas svårare straff än det som har upptagits i det ursprungliga föreläggandet. Denna bestämmelse innebär alltså den förmånen för den tilltalade att, om han har ålagts ett för lågt bötesstraff, detta blir gällande oavsett att fel är begånget av utfärdaren. Eftersom denna grundsats gäller i besvärprocessen, bör den gälla också för ett rättelseinstitut av den innebörd som nyss har angivits. Den föreslagna bestämmelsen har utformats i enlighet härmed.

Endast oriktigheter av verklig betydelse bör föranleda rättelse i den form som avses i paragrafen. Det skulle i och för sig kunna övervägas att i paragrafen uppställa krav att oriktigheten skall vara av den beskaffenheten att föreläggandet med stöd av 59 kap. 5 § RB kan undanröjas. Emellertid har jag ansett att det inte kan komma i fråga att på polisman lägga en prövning av den beskaffenheten. Bestämmelsen har därför inte tagit upp annat krav än att föreläggandet skall innehålla uppenbar oriktighet. Självfallet bör inte smärre felaktigheter utan saklig betydelse föranleda rättelse i den ordning som avses i paragrafen. T. ex. bör felstavning av den misstänktes namn eller oriktighet i fråga om hans adress kunna rättas till genom att polismannen gör en kompletterande anmärkning därom på föreläggandet.

19 §.

I överensstämmelse med vad som nu gäller enligt 8 § andra stycket OL föreskrivs i denna paragraf att, om föreläggande av ordningsbot godkänns efter delgivning av stämning, godkännandet är utan verkan (jfr även 12 § ovan).

F. n. gäller vidare enligt samma lagrum i OL att godkännande är utan verkan också om det sker efter delgivning av strafföreläggande. Det synes emellertid opraktiskt att ovillkorligt upprätthålla en så sträng regel. Det kan förekomma att, sedan ordningsföreläggande har utfärdats men ej godkänts, åklagare får hand om ärendet och anser sig böra försöka med strafföreläggande. Om det sedan kommer in ett försenat godkännande av ordningsföreläggandet, är det opraktiskt att strafföreläggandeförfarandet — som kanske går ut på samma bötesbelopp — skall behöva fortsättas. Med hänsyn härtill har paragrafen utformats så, att om godkännande av ordningsföreläggande sker sedan strafföreläggande har lämnats eller sänts till den misstänkte åklagaren får rätt att pröva om det gjorda godkännandet av ordningsföreläggandet skall godtas eller inte.

20 §.

Bestämmelsen innehåller bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna att föreläggande av ordningsbot får utfärdas även av åklagare och tulltjänsteman. Bakgrunden härtill är att i de största städerna skall finnas böteskontor för utredning och handläggning av smärre brottmål (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 40). Dessa böteskontor skall utgöra delar av polisorganisationen, men till kontoren skall dessutom knytas åklagare, vilka bl. a. skall utfärda strafförelägganden. Det synes lämpligt att sådana åklagare skall kunna ges behörighet att också utfärda ordningsföreläggande.

Förslaget att tulltjänsteman skall kunna ges behörighet att utfärda ordningsföreläggande är att betrakta som en förberedelse för kommande vidgning av ordningsbotssystemet. Det synes praktiskt att redan nu vidta den lagändring som behövs för detta ändamål.

59 KAP.

9 §.

I denna nya paragraf har tagits in föreskrifter motsvarande dem som nu gäller enligt 10 § OL.

Övergångsbestämmelser

De nya bestämmelserna i RB föreslås träda i kraft den 1 juli 1968. Undantag görs dock beträffande godkännande av strafföreläggande genom betalning enligt 48 kap. 11 § i förslaget. Organisatoriska förutsättningar för att

genomföra en sådan ordning föreligger inte förrän de nya arbetsrutinerna med central uppföljning tas i bruk vilket beräknas ske under 1969. 48 kap. 11 §, såvitt den gäller strafföreläggande, bör därför träda i kraft först den dag Kungl. Maj:t förordnar. Det bör anmärkas att 48 kap. 11 § på grund av hänvisningen i 17 § samma kapitel avser också ordningsföreläggande, och för detta förfarandes del skall den bli tillämplig redan från och med den 1 juli 1968.

Förordnande enligt 48 kap. 8 § andra stycket kommer i fråga först när de nya rutinerna skall börja användas. Det behövs inte någon särskild ikraftträdandebestämmelse beträffande den paragrafen.

10.2. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 57 § nykterhetsvårdslagen

Förslaget har behandlats i den allmänna motiveringen (8.4.), till vilken jag får hänvisa.

10.3. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 och 9 §§ bötesverkställighetslagen

4 §.

Som ett andra stycke i paragrafen har tagits in en erinran om den befogenhet som åklagare föreslås få enligt 57 § nykterhetsvårdslagen, nämligen att förordna att böter inte skall tas ut.

9 §.

Denna paragrafs första stycke innehåller f. n. föreskrifter om att böter under viss gräns inte får förvandlas (s. k. småböter). Förvandling får sålunda inte ske, om böterna har bestämts till högst fem dagsböter eller 50 kronor omedelbart i penningar (första punkten). Böter som gemensamt straff får inte förvandlas, om de ej överstiger tio dagsböter eller 100 kronor omedelbart i penningar (andra punkten). När flera bötesstraff sammanträffar, skall vad som sålunda har föreskrivits gälla de särskilda straffen (tredje punkten).

Enligt paragrafens andra stycke skall emellertid även småböter förvandlas i vissa fall, bl. a. om betalning har uteblivit på grund av den bötfälldes tredska eller uppenbar vårdslöshet från hans sida.

Grunden för att man i princip har undantagit småböter från förvandling är att man har ansett det som en misshushållning med statens maktmedel och en alltför kraftig reaktion att förvandla dessa böter till frihetsstraff.

När gränsen ursprungligen drogs för böters förvandlingsbarhet — vilken gräns då blev fem dagsböter resp. 25 kronor — utgick man från äldre kon-

kurrensregler, enligt vilka i allmänhet särskilt bötesstraff ålades för varje förseelse, även när samtidig lagföring förekom. Någon motsvarighet till den nuvarande andra punkten fanns inte från början. Den lades till vid 1938 års reform av reglerna om sammanträffande av brott och motiverades med följande resonemang. Flera förseelser hade enligt den tidigare ordningen föranlett flera bötesstraff som var för sig kunde ligga under gränsen för förvandlingsbarhet. Med den nya ordningen skulle förseelserna emellertid föranleda gemensamt straff, varvid böterna kunde nå över denna gräns. För att undvika minskning av paragrafens räckvidd sattes gränsen för förvandlingsbarhet vid gemensamt straff dubbelt så högt som gränsen för böter vid enkelt brott.

Mot den nuvarande ordningen kan riktas den kritiken att det sakligt sett är svårt att förstå varför den som samlar på sig ett flertal låga bötesstraff skall — på grund av 9 § första stycket tredje punkten — privilegieras i förvandlingshänseende. Saken kommer att få ökad betydelse när ordningsbotssystemet blir tillämpligt i hela landet. Då detta system gör det möjligt med beivran i omedelbar anslutning till förseelsen, kommer t. ex. en person som upprepade gånger gör sig skyldig till trafikförseelse i allmänhet att få ett ordningsbotsstraff vid varje tillfälle. För att förvandlingslagen skall fylla sitt syfte — att skapa ett påtryckningsmedel för att böter skall betalas — bör nuvarande reglering i 9 § första stycket tredje punkten ändras så, att man vid bedömningen om flera sammanträffande bötesstraff är förvandlingsbara tar hänsyn till storleken av de *sammanlagda* straffen. Ingår bland dessa både dagsböter och penningböter behövs det en särskild beräkningsgrund för att man skall kunna bedöma om böterna sammanlagt överstiger gränsen för förvandlingsbarhet. En sådan beräkningsgrund finns redan i 15 § tredje stycket enligt vilken varje påbörjat tiotal kronor av penningbotsstraff anses lika med en dagsbot. Samma beräkningsgrund bör användas, när det gäller att konstatera om sammanträffande dagsbotsstraff och penningbotsstraff sammanlagt når sådan höjd att straffen blir förvandlingsbara. De nu anförda synpunkterna har varit vägledande vid utformningen av den föreslagna bestämmelsen.

Det har funnits anledning att i detta sammanhang se över också den reglering som finns i de nuvarande första och andra punkterna av paragrafens första stycke. Grunden för 1938 års ändring av 9 § var, som har framgått, att man ville undvika att förseelser, som enligt äldre rätt ledde till ej förvandlingsbara bötesstraff, skulle dras in under det förvandlingsbara området till följd av den nya lagstiftningen om gemensamt straff. Man måste i dagens läge ställa sig tveksam till om detta motiv numera kan anses bärkraftigt. Vad som bör anses avgörande för om förvandlingsshotet bör inträda som påtryckningsmedel synes vara storleken såsom sådan av de straff som den bötfälde har ådragit sig och det förhållandet att han därefter inte har fullgjort sin betalningsskyldighet. Förvandlingsreglernas än-

damål är att framtvinga betalning av i vederbörlig ordning fastställda bötesstraff. Hur det gick till när bötesstraffet fastställdes är inte ett förhållande som bör präglade dessa regler.

Med hänsyn till det anförda anser jag att samma gräns för förvandlingsbarheten bör gälla, vare sig böterna har ålagts för ett eller för flera brott. Lämpligen kan gränsen sättas vid den nivå som nu gäller för gemensamt bötesstraff. Man synes inte ha anledning till några farhågor att denna höjning av gränsen för förvandlingsbarhet vid bötesstraff för enkelt brott skall leda till minskad benägenhet till betalning. Jag vill därvid framhålla, att 9 § andra stycket erbjuder tillräckliga garantier för att förvandlingshotet skall kunna användas som påtryckningsmedel i fall där så är motiverat.

Om den berörda gränsen sålunda görs generell, uppnås dessutom den förenklingen att man kan slopa kravet på att i saköreslängd skall antecknas om böter har ådömts som gemensamt straff (1 § 2 mom. andra stycket förordningen den 14 december 1917, nr 915, angående indrivning och redovisning av böter). Detta medför vidare att de rättstillämpande myndigheterna inte i samma utsträckning som nu behöver fördjupa sig i de ibland svåra frågorna om viss brottslighet utgör ett eller flera brott. I åtskilliga fall kommer det att bli obehövt att lösa sådana frågor. De kommer dock att kvarstå i vissa fall, t. ex. när det är aktuellt att överskrida bötesmaximum för enkelt brott med stöd av 25 kap. 5 § andra stycket BrB.

Den föreslagna bestämmelsen i 9 § har utformats i enlighet med de nu anförda synpunkterna.

10.4. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om förverkande av alkoholhaltiga drycker

I 1 § ifrågavarande lag föreskrivs att alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel som tas i beslag från bl. a. den som har gjort sig skyldig till fylleri skall vara förverkade, om inte särskilda skäl finns däremot. Enligt 2 § skall beträffande beslag av sådan egendom gälla vad som i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål (dvs. i huvudsak 27 kap. RB), dock med vissa särskilt angivna avvikelser. De avvikelser som har angivits avser bl. a. förfarandet med beslagtagna egendom. Sålunda föreskrivs *under 1 i 2 §* att beslagtagna egendom får förstöras om dess värde är ringa eller dess förstörande i övrigt måste anses försvarligt. I annat fall får egendomen säljas, rusdrycker och öl dock bara till det partihandelsbolag som nämns i rusdrycksförsäljningsförordningen resp. till öltillverkare. Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. *Under 3 i 2 §* föreskrivs att åklagaren — om åtal inte väcks — skall pröva huruvida beslagtagna egendom skall vara förverkad. Mot förordnande i det avseendet kan den från vilken beslaget har skett inom viss

tid anmäla missnöje, om inte förverkandet har förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande. Beträffande egendom som är förverkad föreskrivs i 3 § att den, i den mån det inte har skett förut, skall förstöras eller säljas, varvid samma regler skall tillämpas som gäller för beslagtagna egendom.

Nu nämnda bestämmelser bör i vissa avseenden ändras, om det enligt vad som har föreslagits i det föregående blir möjligt att förelägga förverkande av beslagtagna egendom i föreläggande av ordningsbot.

När föreläggande av ordningsbot är i fråga, förekommer i regel inte förundersökning (jfr 23 kap. 22 § RB). I allmänhet har inte heller åklagare anledning att ta befattning med det brott som föreläggandet avser.

Det framstår mot bakgrunden av detta som mindre lämpligt att befogenheten att besluta att beslagtagna egendom skall förstöras eller säljas är förbehållen undersökningsledaren eller åklagaren även i sådana fall då förverkande av egendomen föreläggs i samband med föreläggande av ordningsbot eller i andra fall när förundersökning inte förekommer. Det bör då i stället i första hand ankomma på polismyndigheten att meddela beslut. Föreskrift om detta har tagits in i ett tillägg till bestämmelserna under 1 i 2 § i ifrågavarande lag.

Genom hänvisningen i 3 § i lagen kommer föreskriften i nämnda tillägg att bli tillämplig också när det gäller förverkad egendom. Polismyndigheten får sålunda befogenhet att meddela beslut om förstörande eller försäljning av egendom, som är förverkad till följd av att föreläggande om förverkande har förelagts och godkänts i samband med föreläggande av ordningsbot.

Har egendom tagits i beslag och tas föreläggande om förverkande av egendomen därefter in i föreläggande av ordningsbot, bör anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten vilken — i enlighet med vad som nyss har anförts — skall pröva om egendomen skall förstöras eller säljas. Föreskrift om detta föreslås bli införd i 2 § i ifrågavarande lag som en ny punkt, som betecknas 4. I de fall då anmälan skall ske enligt denna föreskrift behövs alltså inte någon anmälan enligt reglerna i 27 kap. 4 § tredje stycket RB.

Syftet med de f. n. under 3 i 2 § upptagna bestämmelserna är att öppna möjlighet för åklagaren att förklara beslagtagna alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel förverkade, även om åtal inte väcks och fråga om ansvar för det brott som har föranlett beslaget inte heller tas upp genom strafföreläggande (jfr prop. 1958: 80 s. 13). Bestämmelserna ålägger emellertid i sin nuvarande lydelse åklagaren skyldighet att pröva frågan om beslagtagna egendom skall vara förverkad dels då varken åtal väcks eller strafföreläggande utfärdas dels i samband med strafföreläggande. Det nämnda syftet med bestämmelserna torde komma till klarare uttryck, om de i stället utformas så, att åklagaren i dem åläggs berörda prövning endast om förverkandefrågan inte blir avgjord genom att förverkande föreläggs och godkänns i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ord-

ningsbot eller genom att frågan underställs domstol som en följd av att åtal väcks. I förslaget till ändringar i ifrågavarande lag har bestämmelserna därför fått en sådan utformning.

Samtidigt med att ändringar företas i 2 § bör hänvisningarna i 1 § till lagrum i strafflagen ändras till att avse motsvarande lagrum i BrB.

10.5. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § parkeringsbotslagen

I paragrafens första punkt anges f. n. att anmaning att betala parkeringsbot utgör hinder för åtal och för föreläggande av ordningsbot. Eftersom 48 kap. 1 § RB i sin nuvarande lydelse innebär att strafföreläggande inte får utfärdas när allmänt åtal inte kan äga rum, medför nämnda föreskrift att inte heller strafföreläggande kan utfärdas när sådan anmaning har meddelats.

Om anmaning att betala parkeringsbot har meddelats men boten inte betalas inom fastställd tid, bortfaller enligt andra punkten i paragrafen det hinder för åtal och därmed för strafföreläggande som anmaningen utgör. Motsvarande har inte föreskrivits beträffande föreläggande av ordningsbot. Sådant föreläggande kan alltså inte tillgripas, om anmaning att betala parkeringsbot inte har efterkommit. Anledningen till att bestämmelsen har fått denna innebörd är att det vid dess tillkomst förutsattes, att det inte skulle föreligga något praktiskt behov att använda ordningsföreläggande, när parkeringsbotsförfarande har prövats utan framgång (prop. 1966: 100 s. 140).

Av rikspolisstyrelsens redogörelse (bilaga 3) framgår emellertid, att det har visat sig föreligga ett behov av att kunna tillämpa ordningsbotsförfarandet i sådana fall. I redogörelsen sägs, att ett stort antal personer inte betalar parkeringsbot enbart därför att de tillfälligt saknar medel härtill. Det framhålls att det är synnerligen orationellt att polisen i sådana fall nödgas skriva ut rapport som sedan skall diarieföras och registreras samt behandlas av åklagare.

Även jag anser det lämpligt att föreläggande av ordningsbot skall kunna komma i fråga, om anmaning att betala parkeringsbot inte har efterkommit inom föreskriven tid. Både i sådana fall som har nämnts i rikspolisstyrelsens redogörelse och i andra fall, såsom t. ex. när anmaningen av någon anledning inte har kommit bilföraren tillhanda, bör det finnas möjlighet att i stället utfärda ordningsföreläggande. Bestämmelsen har jämkats i enlighet härmed.

Samtidigt har tredje punkten i 4 § jämkats så, att den får samma innebörd som 48 kap. 19 § RB i förslaget.

II. Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets utlåtande inhämtas över förslagen till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård,
- 3) lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot

för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

1) Förslag

till

Lag

om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, *dels* att 5 kap. 6 och 8 §§, 7 kap. 9 §, 36 kap. 12 § samt 48 kap. rättegångsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i 59 kap. samma balk skall införas en ny paragraf, 9 §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 KAP.

6 §.

Är part, ————— biträda rätten.

Finnes vid ————— tolks erhållande.

Är den som skall höras *döv eller stum*, må ock tolk anlitas att biträda rätten.

Är den som skall höras *allvarligt hörsel- eller talskadad*, må ock tolk anlitas att biträda rätten.

Ej må ————— anses förringad.

Om anställande av allmän tolk så ock om anlitage av tolk, då den som skall höras är *döv eller stum*, meddelas bestämmelser av Konungen.

Om anställande av allmän tolk så ock om anlitage av tolk, då den som skall höras är *allvarligt hörsel- eller talskadad*, meddelas bestämmelser av Konungen.

8 §.

Till allmän tolk så ock till tolk för den som är *döv eller stum* utgår ersättning enligt vad därom är särskilt stadgat. Annan tolk äge av allmänna medel åtnjuta arvode samt gottgörelse för kostnad och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt; i brottmål, vari åklagare för talan, skall ersättningen gäldas av statsverket.

Till allmän tolk så ock till tolk för den som är *allvarligt hörsel- eller talskadad* utgår ersättning enligt vad därom är särskilt stadgat. Annan tolk äge av allmänna medel åtnjuta arvode samt gottgörelse för kostnad och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt; i brottmål, vari åklagare för talan, skall ersättningen gäldas av statsverket.

7 KAP.

9 §.

Med polismyndighet ————— jämväl länspolischefen.

Vad i 6 § är stadgat om allmän åklagare äge motsvarande tillämpning beträffande polismyndighet.

Vad i 6 § är stadgat om allmän åklagare äge motsvarande tillämpning beträffande polismyndighet.

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 9 § se 1964: 330, av 48 kap. 1 § se 1966: 249, av 48 kap. 2 och 3 §§ se 1964: 166 samt av 48 kap. 4 § se 1954: 432.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Detsamma gäller beträffande polis-
man, som har att vidtaga åtgärd el-
ler meddela beslut enligt denna balk,
varvid dock fråga om jäv prövas av
polismyndigheten.

36 KAP.

12 §.

Säger sig vittne på grund av sin
åskådning i religiöst hänseende *hysa*
betänklighet mot att avlägga vittnes-
ed, *må rätten, om betänkligheten*
kan antagas vara allvarligt grundad,
medgiva vittnet att i stället avgiva
denna försäkran:

»Jag N. N. ————— eller förändra.»

Vittne må ock i stället för ed av-
lägga försäkran, om båda parterna
samtycka därtill och rätten finner
det kunna tillåtas.

Tillhör ej ————— avlägga försäkran.

Säger sig vittne på grund av sin
åskådning i religiöst hänseende *icke*
vilja avlägga vittnesed, *skall vitt-*
net i stället avgiva denna försäkran:

48 KAP.

Om strafföreläggande.

Om strafföreläggande och föreläggande
av ordningsbot.

Allmänna bestämmelser

1 §.¹

Skall allmänt åtal äga rum för
brott, för vilket stadgas allenast bö-
ter, dock ej normerade böter, äge
åklagaren, i stället för att väcka åtal,
till godkännande förelägga den miss-
tänkte det straff åklagaren anser
brottet förskylla. Ej må strafföre-
läggande avse dagsböter utöver fyr-
tio. Är brottet förenat med egen-
doms förverkande eller annan sådan
särskild rättsverkan, skall ock den-
na föreläggas den misstänkte till
godkännande. Är fråga om flera
brott, må föreläggande ej givas, med
mindre det sker gemensamt för alla
brotten.

Strafföreläggande må ej utfärdas,

Fråga om ansvar för brott, som
hör under allmänt åtal, får under de
villkor som föreskrivas i detta kapi-
tel upptagas av åklagare genom
strafföreläggande och av polisman
genom föreläggande av ordningsbot.
Föreläggande som nu nämnts träder
i stället för åtal i den utsträckning
som framgår av 3 §.

Närmare föreskrifter för tillämp-
ningen av detta kapitel meddelas av
Konungen eller myndighet som
Konungen bestämmer.

¹ Bestämmelser i avseenden som f. n. regleras i 48 kap. 1 § återfinns i 2, 4 och 5 §§ i lagför-
slaget.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

om målsägande förklarat, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas.

2 §.

Föreläggande enligt detta kapitel innebär att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid förelägges ett bötesstraff, fastställt vid strafföreläggande efter vad åklagaren anser brottet förskylla och vid föreläggande av ordningsbot efter vad som bestämts enligt 14 §.

Är brott förenat med egendomsförverkande eller annan sådan särskild rättsverkan, skall också denna föreläggas den misstänkte till godkännande.

3 §.

Har föreläggande enligt detta kapitel utfärdats till godkännande inom viss tid, får fråga om ansvar för brottet ej upptagas på nytt förrän denna tid utgått.

Har föreläggande godkänts, gäller det som dom vilken har vunnit laga kraft.

4 §.

Strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, gälla som dom, vilken vunnit laga kraft.

Om strafföreläggande

4 §.

Strafföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter och ej heller normerade böter och vilket, om dagsböter stadgas, finnes förskylla högst femtio dagsböter eller, jämte annat brott högst sextio dagsböter som gemensamt straff.

Konungen äger förordna, att strafföreläggande får utfärdas även beträffande brott, för vilket stadgas böter eller fängelse i högst sex månader men vilket i övrigt är sådant som anges i första stycket.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Straffföreläggande får icke utfärdas,

om förutsättningar för allmänt åtal ej föreligga,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligga till bedömning,

om målsägande förklarat, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärl, att åtal skall väckas, eller

om brottet bör föranleda ämbetsstraff.

I fråga om villkor för användning av straffföreläggande i militärt brottmål gälla särskilda bestämmelser.

2 §.

Straffföreläggande skall avfattas skriftligen. I föreläggandet skall åklagaren uppge:

1. den misstänkte;

2. den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som erfordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som äro tillämpliga; samt

3. det straff och den särskilda rättsverkan, som föreläggas den misstänkte.

Föreläggandet skall vara undertecknat av åklagaren.

3 § andra stycket.

Godkännes ej föreläggandet omedelbart, skall det delgivas den misstänkte på sätt om stämning i brottmål är stadgat med tillkännagivande, att han har att inom viss av åklagaren utsatt tid, högst två veckor, från dagen för delgivningen till åklagaren återställa föreläggandet försett med godkännande vid påföljd att åtal eljest må äga rum.

6 §.

Straffföreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren.

Det skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte,

2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som fordras för att känneteckna det,

3. det eller de lagrum som äro tillämpliga,

4. det straff och den särskilda rättsverkan, som föreläggas den misstänkte.

7 §.

Utfärdas straffföreläggande till godkännande inom viss tid, skall den misstänkte genom anteckning i föreläggandet eller på annat sätt givas

upplysning om sättet för godkännande och senaste tidpunkt härför,

upplysning att åtal kan äga rum, om godkännande ej sker inom föreskriven tid.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §.

Straffföreläggande lämnas eller sändes till den misstänkte.

Konungen äger förordna att i stället för föreläggandet får lämnas eller sändas skriftligt besked, som återger föreläggandets innehåll och innehåller sådana upplysningar som anges i 7 §.

3 § första stycket.

Godkännande av straffföreläggande skall göras skriftligen å föreläggandet och skall innehålla, att den misstänkte erkänner gärningen och att han underkastar sig det straff och den särskilda rättsverkan, som upptagits i föreläggandet.

9 §.

Straffföreläggande godkännes genom att den misstänkte undertecknar och tillställer vederbörlig mottagare förklaring, att han erkänner gärningen och underkastar sig det straff och den särskilda rättsverkan som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall mottaga sådan förklaring meddelas av Konungen.

Tecknas godkännande på annan handling än föreläggandet, är det gällande endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses med godkännandet.

10 §.

Skriftligt godkännande av straffföreläggande får i den misstänktes ställe göras av ombud för honom, om till åklagaren inges fullmakt i huvudskrift vilken, utöver vad som följer av 12 kap., innehåller

förklaring att ombudet äger godkänna straffföreläggande på den misstänktes vägnar,

uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående,

uppgift om den högsta bötespåföljd som den misstänkte är villig att underkasta sig,

uppgift om särskild rättsverkan som är i fråga och som den misstänkte är villig att underkasta sig.

Har sådan fullmakt ingivits till åklagaren, får ombudet mottaga handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

Avser strafföreläggande ej annat än böter och betalas böterna till myndighet, som Konungen bestämmer, utan att skriftligt godkännande skett, anses betalningen som godkännande, om det icke framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet.

12 §.

Godkännande, som sker efter delgivning av stämning, är utan verkan.

Om föreläggande av ordningsbot

13 §.

Föreläggande av ordningsbot får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas annat straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter och för vilket ordningsbot bestämts på sätt föreskrives i 14 §.

Bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot äro icke tillämpliga, om särskilt villkor är stadgat för allmänt åtal.

14 §.

Konungen äger meddela föreskrifter om det högsta belopp, till vilket ordningsbot får bestämmas, och om andra begränsningar för användningen av föreläggande av ordningsbot.

I övrigt bestämmer riksåklagaren för olika brott de belopp som skola upptagas såsom ordningsbot. Därvid bestämmas även grunder för beräkning av gemensam ordningsbot för flera brott. Om särskilda skäl föreligga, äger riksåklagaren uppdraga åt statsåklagare att i fråga om vissa brott bestämma beloppet för ordningsbot.

Riksåklagarens urval av de brott, för vilka ordningsbot skall bestämmas, skall ske i samråd med rikspolisstyrelsen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Föreläggande av ordningsbot får icke utfärdas,

om den misstänkte förnekar gärningen,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt polismannens vetskap föreligga till bedömning,

om det föreligger anledning att antaga att talan om enskilt anspråk kommer att föras eller

om det föreligger anledning att antaga att brottet bör föranleda ämbetsstraff eller disciplinstraff för krigsman.

Föreläggande bör ej utfärdas, om det i annat fall kan antagas vara påkallat att åklagare prövar fråga om strafföreläggande eller åtal för brottet.

16 §.

Föreläggande av ordningsbot avfattas skriftligen och undertecknas av polismannen.

Föreläggande bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid den misstänkte skall erhålla tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet.

Om föreläggande utfärdas i den misstänktes frånvaro eller om misstänkt, som är närvarande när föreläggande utfärdas, behöver rådrum, får polismannen tillstålla honom föreläggandet för senare ställningstagande till frågan om godkännande.

17 §.

Bestämmelserna i 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt i 7, 9 och 11 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om föreläggande av ordningsbot.

18 §.

Finner polisman i omedelbart samband med att föreläggande av ordningsbot utfärdats och godkänts, att föreläggandet innehåller uppenbar oriktighet, och avser denna annat än

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

att ordningsbotsbeloppet är för lågt, får polismannen utan hinder av 3 § andra stycket bereda den misstänkte tillfälle att stryka över godkännandet. Sker detta, skall föreläggandet återkallas. Nytt föreläggande får därefter utfärdas.

19 §.

Godkännes föreläggande av ordningsbot efter delgivning av stämning, är godkännandet utan verkan. Sker godkännandet sedan strafföreläggande lämnats eller sänts till den misstänkte, är godkännandet också utan verkan, om icke den åklagare som utfärdat strafföreläggandet förklarar, att godkännandet skall gälla, och återkallar strafföreläggandet.

20 §.

Konungen äger förordna, att föreläggande av ordningsbot får utfärdas även av åklagare och tulltjänsteman.

De bestämmelser i detta kapitel som gälla polisman äga motsvarande tillämpning beträffande den som avses med sådant förordnande.

59 KAP.

9 §.

Bestämmelserna i 5—8 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om besvär över godkänt föreläggande av ordningsbot. I mål om besvär över sådant föreläggande är allmän åklagare motpart till den misstänkte.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968, då lagen den 3 juni 1966 (nr 247) om föreläggande av ordningsbot skall upphöra att gälla. Vad som föreskrives i 48 kap. 11 § skall dock, såvitt gäller strafföreläggande, träda i kraft den dag Konungen förordnar.

---

5) Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683)****om parkeringsbot**

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 9 december 1960 om parkeringsbot¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

4 §.

Om anmaning som avses i 3 § blivit meddelad, skall åtal ej äga rum och föreläggande *av ordningsbot* ej utfärdas. Betalas ej parkeringsbot inom tid, som medgives för betalningen, utgör anmaningen ej hinder för åtal. Sker betalningen efter delgivning av stämning *eller av straffföreläggande*, är den utan verkan.

Om anmaning som avses i 3 § blivit meddelad, skall åtal ej äga rum och föreläggande *enligt 48 kap. rättegångsbalken* ej utfärdas. Betalas ej parkeringsbot inom tid, som medgives för betalningen, utgör anmaningen ej hinder för åtal *eller föreläggande som nyss nämnts*.

Sker betalningen efter delgivning av stämning, är den utan verkan. *Sker betalningen sedan strafföreläggande lämnats eller sänts till den misstänkte är betalningen också utan verkan, om icke den åklagare som utfärdat strafföreläggandet förklarar, att betalningen skall gälla, och återkallar strafföreläggandet.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

¹ Senaste lydelse av 4 § se 1966: 248.

Jämförelse mellan lagen om föreläggande av ordningsbot och föreslagen lydelse av 48 kap. och 59 kap. 9 § rättegångsbalken.

Lagen om föreläggande av ordningsbot

2 § första stycket.

Fråga om ansvar för brott, som *avses i förordnande enligt 1 §*, får upptagas genom föreläggande av ordningsbot. — — —

11 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av *denna lag* meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

2 § första stycket.

— — —. *Sådant föreläggande* innebär att *polisman* till godkännande *förelägger den misstänkte* ett bötesstraff, fastställt *enligt 4 §*.

Rättegångsbalken

48 KAP.

Om strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot

Allmänna bestämmelser

1 §.

Fråga om ansvar för brott, som *hör under allmänt åtal*, får under *de villkor som föreskrivas i detta kapitel* upptagas av *åklagare* genom strafföreläggande och av *polisman* genom föreläggande av ordningsbot. *Föreläggande som nu nämnts träder i stället för åtal i den utsträckning som framgår av 3 §.*

Närmare föreskrifter för tillämpningen av *detta kapitel* meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

2 §.

Föreläggande *enligt detta kapitel* innebär att *den misstänkte* till godkännande *omedelbart eller inom viss tid förelägges* ett bötesstraff, fastställt *vid strafföreläggande efter vad åklagaren anser brottet förskylla och vid föreläggande av ordningsbot efter vad som bestämts enligt 14 §.*

Är brott förenat med *egendomsförverkande eller annan sådan särskild rättsverkan*, skall också *denna föreläggas den misstänkte till godkännande.*

8 § första stycket.

Har viss tid för godkännande angivits i föreläggande, får fråga om ansvar för brottet ej upptagas på nytt förrän denna tid utgått.

9 §.

Har föreläggande godkänts, gäller det som dom vilken har vunnit laga kraft.

3 §.

Har föreläggande enligt detta kapitel utfärdats till godkännande inom viss tid, får fråga om ansvar för brottet ej upptagas på nytt förrän denna tid utgått.

Har föreläggande godkänts, gäller det som dom vilken har vunnit laga kraft.

O m s t r a f f f ö r e l ä g g a n d e

4 §.

Straffföreläggande får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter och ej heller normerade böter och vilket, om dagsböter stadgas, finnes förskylla högst femtio dagsböter eller, jämte annat brott, högst sextio dagsböter som gemensamt straff.

Konungen äger förordna, att straffföreläggande får utfärdas även beträffande brott, för vilket stadgas böter eller fängelse i högst sex månader men vilket i övrigt är sådant som anges i första stycket.

5 §.

Straffföreläggande får icke utfärdas

om förutsättningar för allmänt åtal ej föreligga,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt åklagarens vetskap föreligga till bedömning,

om målsägande förklarat, att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet, eller begärt, att åtal skall väckas, eller

om brottet bör föranleda ämbetsstraff.

I fråga om villkor för användning av straffföreläggande i militärt brottmål gälla särskilda bestämmelser.

5 §.

— — —. Det skall innehålla uppgift om

6 §.

Straffföreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av åklagaren.

Det skall innehålla uppgift om

1. den misstänkte,
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som fordras för att känneteckna det,

3. den ordningsbot som förelägges den misstänkte.

6 § andra stycket.

— — —. Detta skall i sådant fall innehålla anteckning om viss tid, inom vilken föreläggandet skall återställas, försett med godkännande, och upplysning att åtal kan äga rum, om föreläggandet ej godkännes inom förelagd tid.

7 § första stycket.

Föreläggande godkännes genom att den misstänkte på föreläggandet undertecknar förklaring att han erkänner gärningen och underkastar sig den förelagda ordningsboten.

1. den misstänkte,
2. brottet med angivande av tid och plats för dess begående samt övriga omständigheter som fordras för att känneteckna det,

3. det eller de lagrum som äro tillämpliga,

4. det straff och den särskilda rättsverkan, som föreläggas den misstänkte.

7 §.

Utfärdas straffföreläggande till godkännande inom viss tid, skall den misstänkte genom anteckning i föreläggandet eller på annat sätt givas upplysning om sättet för godkännande och senaste tidpunkt härför, upplysning att åtal kan äga rum, om godkännande ej sker inom föreskriven tid.

8 §.

Straffföreläggande lämnas eller sändes till den misstänkte.

Konungen äger förordna att i stället för föreläggandet får lämnas eller sändas skriftligt besked, som återger föreläggandets innehåll och innehåller sådana upplysningar som anges i 7 §.

9 §.

Straffföreläggande godkännes genom att den misstänkte undertecknar och tillställer vederbörlig mottagare förklaring, att han erkänner gärningen och underkastar sig det straff och den särskilda rättsverkan som upptagits i föreläggandet. Närmare bestämmelser om vem som skall mottaga sådan förklaring meddelas av Konungen.

Tecknas godkännande på annan handling än föreläggandet, är det gällande endast om det klart framgår vilket föreläggande som avses med godkännandet.

10 §.

Skriftligt godkännande av straffföreläggande får i den misstänktes

ställe göras av ombud för honom, om till åklagaren inges fullmakt i huvudskrift vilken, utöver vad som följer av 12 kap., innehåller

förklaring att ombudet äger godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid skall anges brottets art samt tid och plats för dess begående,

uppgift om den högsta bötespåföljd som den misstänkte är villig att underkasta sig,

uppgift om särskild rättsverkan som är i fråga och som den misstänkte är villig att underkasta sig.

Har sådan fullmakt ingivits till åklagaren, får ombudet mottaga handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

7 § andra stycket.

Om ordningsboten betalas utan att den misstänkte återställt godkänt föreläggande, anses betalningen som godkännande, om det icke framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet.

11 §.

Avser strafföreläggande ej annat än böter och betalas böterna till myndighet, som Konungen bestämmer, utan att skriftligt godkännande skett, anses betalningen som godkännande, om det icke framgår att den misstänkte ej har avsett att godkänna föreläggandet.

12 §.

Godkännande, som sker efter delgivning av stämning, är utan verkan.

Om föreläggande av ordningsbot

1 §.

Konungen äger förordna, att 2—10 §§ denna lag skola äga tillämpning beträffande brott, för vilket ej stadgas svårare straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter. Förordnande kan begränsas att avse visst eller vissa polisdistrikt.

Om brott ej hör under allmänt åtal eller om särskilt villkor är stadgat för allmänt åtal, får denna lag icke tillämpas.

13 §.

Föreläggande av ordningsbot får utfärdas beträffande brott, för vilket ej stadgas annat straff än böter omedelbart i penningar och ej heller normerade böter och för vilket ordningsbot bestämts på sätt föreskrives i 14 §.

Bestämmelserna om föreläggande av ordningsbot äro icke tillämpliga, om särskilt villkor är stadgat för allmänt åtal.

14 §.

Konungen äger meddela föreskrifter om det högsta belopp, till vilket ordningsbot får bestämmas, och om andra begränsningar för användningen av föreläggande av ordningsbot.

4 §.

Riksåklagaren bestämmer för olika brott de belopp som skola upp- tagas såsom ordningsbot i föreläggande. Därvid bestämmas även grunder för beräkning av gemensam ordningsbot för flera brott.

Om särskilda skäl föreligga, äger riksåklagaren uppdraga åt statsåklagare att i fråga om vissa brott bestämma beloppet för ordningsbot.

I övrigt bestämmer riksåklagaren för olika brott de belopp som skola upp- tagas såsom ordningsbot. Därvid bestämmas även grunder för beräkning av gemensam ordningsbot för flera brott. Om särskilda skäl föreligga, äger riksåklagaren uppdraga åt statsåklagare att i fråga om vissa brott bestämma beloppet för ordningsbot.

Riksåklagarens urval av de brott, för vilka ordningsbot skall bestämmas, skall ske i samråd med rikspolisstyrelsen.

3 § första stycket.

Föreläggande får icke utfärdas, om den misstänkte förnekar gärningen. Detsamma gäller om det föreligger anledning att antaga att brottet bör föranleda ämbetsstraff eller disciplinstraff för krigsman eller att talan om enskilt anspråk kommer att föras.

2 § andra stycket.

Är vid ett och samma tillfälle fråga om flera brott, får föreläggande utfärdas endast om det omfattar alla brotten och upptager gemensam ordningsbot för dem.

3 § andra stycket.

Föreläggande bör ej utfärdas, om det i annat fall kan antagas vara påkallat att åklagare prövar fråga om åtal för brottet.

5 §.

Föreläggande avfattas skriftligen och undertecknas av den polisman som utfärdar det. — — —

15 §.

Föreläggande av ordningsbot får icke utfärdas,

om den misstänkte förnekar gärningen,

om i föreläggandet ej upptagas alla brott av den misstänkte, vilka enligt polismannens vetskap föreligga till bedömning,

om det föreligger anledning att antaga att talan om enskilt anspråk kommer att föras eller

om det föreligger anledning att antaga att brottet bör föranleda ämbetsstraff eller disciplinstraff för krigsman.

Föreläggande bör ej utfärdas, om det i annat fall kan antagas vara påkallat att åklagare prövar fråga om strafföreläggande eller åtal för brottet.

16 §.

Föreläggande av ordningsbot avfattas skriftligen och undertecknas av polismannen.

6 §.

Föreläggande bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid *denne* skall *beredas* tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet.

Om föreläggande utfärdas i den misstänktes frånvaro eller om misstänkt, som är närvarande när föreläggande utfärdas, behöver rådrum, får polismannen tillställa honom föreläggandet. — — —

Föreläggande bör utfärdas i den misstänktes närvaro, varvid *den misstänkte* skall *erhålla* tillfälle att omedelbart godkänna föreläggandet.

Om föreläggande utfärdas i den misstänktes frånvaro eller om misstänkt, som är närvarande när föreläggande utfärdas, behöver rådrum, får polismannen tillställa honom föreläggandet *för senare ställningstagande till frågan om godkännande*.

17 §.

Bestämmelserna i 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt i 7, 9 och 11 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om föreläggande av ordningsbot.

18 §.

Finner polisman i omedelbart samband med att föreläggande av ordningsbot utfärdats och godkänts, att föreläggandet innehåller uppenbar oriktighet, och avser denna annat än att ordningsbotsbeloppet är för lågt, får polismannen utan hinder av 3 § andra stycket bereda den misstänkte tillfälle att stryka över godkännandet. Sker detta, skall föreläggandet återkallas. Nytt föreläggande får därefter utfärdas.

8 § andra stycket.

Godkännande, som sker efter delgivning av stämning eller strafföreläggande, är utan verkan.

19 §.

Godkännes föreläggande av ordningsbot efter delgivning av stämning, är godkännandet utan verkan. Sker godkännandet sedan strafföreläggande lämnats eller sänts till den misstänkte, är godkännandet också utan verkan, om icke den åklagare som utfärdat strafföreläggandet förklarar, att godkännandet skall gälla, och återkallar strafföreläggandet.

20 §.

Konungen äger förordna, att föreläggande av ordningsbot får utfärdas även av åklagare och tulltjänsteman. De bestämmelser i detta kapitel som gälla polisman äga motsvarande tillämpning beträffande den som avses med sådant förordnande.

59 KAP.

10 §.

Bestämmelserna i 59 kap. 5—8 §§ rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning i fråga om besvär över godkänt föreläggande av ordningsbot. I mål om besvär över sådant föreläggande är allmän åklagare motpart till den misstänkte.

9 §.

Bestämmelserna i 5—8 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om besvär över godkänt föreläggande av ordningsbot. I mål om besvär över sådant föreläggande är allmän åklagare motpart till den misstänkte.

Bilaga 3

25.10.1967

Till Kungl. Justitiedepartementet

På anmodan av Kungl. Justitiedepartementet får rikspolisstyrelsen härmed överlämna en redogörelse över den nu pågående försöksverksamheten med ordningsbot och parkeringsbot.

Av infortrade yttranden, som bifogas redogörelsen, framgår att ordningsbotsinstitutet mottagits välvilligt av allmänheten och, liksom systemet med parkeringsbot, befunnits medföra betydande arbetslättnader för polisväsendet. Med hänsyn härtill och då några nackdelar med systemen inte framkommit förordar styrelsen att lagarna om föreläggande av ordningsbot och om parkeringsbot sätts i kraft i hela landet fr. o. m. den 1 juli 1968.

RIKSPOLISSTYRELSEN

Carl G. Persson

/ Ulf Waldau

**Redogörelse över försöksverksamheten med ordningsbot
och parkeringsbot¹**

I. Allmänt

Lagen den 3 juni 1966 (nr 247) om föreläggande av ordningsbot trädde den 1 januari 1967 i kraft i Stockholms polisdistrikt och i polisdistrikten i Västmanlands län samt den 1 maj 1967 i polisdistrikten i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län.

Lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot är vidare enligt parkeringsbotskungörelsen den 16 september 1966 (nr 537/66 och 107/67) tillämplig bl. a. i de polisdistrikt där ordningsbotssystemet prövas.

I ordningsbots- och parkeringsbotskungörelserna har Kungl. Maj:t uppdragit åt rikspolisstyrelsen att handha uppföljningen av ordningsbots- och parkeringsbotsärendena inom ovannämnda försöksområden. Under tiden 1 januari t. o. m. 30 april 1967 handlades dock parkeringsbotsärendena för Stockholm alltjämt vid stadens parkeringskontor, där viss försöksverksamhet med maskinella handläggningsrutiner igångsatts redan hösten 1966. Den 1 maj 1967 överflyttades verksamheten till rikspolisstyrelsen.

För de nya uppgifterna inrättades vid polisbyrå II en särskild sektion,

¹ Vissa bilagor till redogörelsen har här uteslutits, liksom i texten gjorda hänvisningar till dessa bilagor. Övriga bilagor avtrycks under rubriken Tabeller m. m. i slutet av redogörelsen.

De i avsnitt IV i redogörelsen upptagna förslagen är f. n. under remissbehandling med undantag av de förslag som har upptagits i andra och tredje styckena från slutet och som har ansetts kunna prövas utan föregående remissbehandling.

sektionen för ordningsbot m. m. Förberedelserna för verksamheten igångsattes sommaren 1966. Under hösten samma år utbildades den polispersonal i Stockholms polisdistrikt och i polisdistrikten i Västmanlands län som fr. o. m. den 1 januari 1967 skulle handlägga ordningsbots- och parkeringsbotsärenden.

Under våren 1967 utbildades polismännen i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län. Utbildningsverksamheten bedrevs i form av regionala kurser för polismän som uttagits till handledare och vissa andra polismän, främst befäl. Handledarna undervisade därefter övrig personal i sina respektive polisdistrikt. Såväl de regionala som de lokala kurserna omfattade 12 timmar. Vid kurserna behandlades bl. a. lagarna om föreläggande av ordningsbot och om parkeringsbot jämte tillämpningskungörelser, de straff- och processrättsliga frågor som berör ordningsbotssystemet samt nyttkomna bestämmelser i vägtrafikförordningen. Vidare ägnades avsevärd tid åt praktiska övningsuppgifter.

Den 1 januari 1967 startade sektionen sin verksamhet. Personalstyrkan bestod ursprungligen av fem tjänstemän, varav tre stansoperatriser. Denna personalstyrka visade sig snart vara otillräcklig varför sektionen successivt tillförts ytterligare tio tjänstemän. Den främsta anledningen till sektionens ökade personalbehov är en betydande ökning av antalet ärenden. Handläggningen har även visat sig medföra särskilda arbetsuppgifter i oförutsedd omfattning. Dessa arbetsuppgifter hänför sig till största delen till handläggningen av parkeringsbotsärenden. Som exempel kan nämnas att till sektionen inkommer ca 100 telefonsamtal och ett femtiotal brev per dag från allmänheten i samband med utsändande av påminnelser i ärenden där frivillig betalning av boten ej inkommit. Vidare fordrar dubbelbetalningar av parkeringsbot (ca 100 per månad) ett tidsödande undersökningsarbete för identifiering av betalningsavsändare m. m. Av sektionens femton tjänstemän är ca åtta sysselsatta huvudsakligen med handläggningen av parkeringsbotsärenden. — — —

För närvarande sker handläggningen huvudsakligen med hjälp av hålkortsmaskiner. Datamaskin utnyttjas endast för upprättande av sakörelängd och utskrift av indrivningshandlingar (ordningsbot) ävensom för identifiering av ägare till felaktigt uppställda fordon, utskrift av betalningsanmaningar till dessa samt utskrift av förfrågningslistor till länsstyrelsernas bilregister (parkeringsbot). Ett system för fullständigare databehandling av ordningsbotsärenden är under utarbetande och beräknas komma i produktion den 1 januari 1968. Även för parkeringsbotsärendena pågår arbetet med ett datasystem. Detta torde emellertid inte kunna tas i bruk förrän den 1 juli 1968.

II. Erfarenheter av uppföljningsarbetet vid styrelsen

Ikraftträdandet av lagen om föreläggande av ordningsbot sammanföll med vissa ändringar i vägtrafikförordningen, innebärande bl. a. att gående mot rött ljus straffbelades. En stor del av polisens övervakningspersonal togs då i anspråk för tillsyn av efterlevnaden av de nya bestämmelserna. Antalet utfärdade ordningsförelägganden var därför under den första tiden mycket lågt. En bidragande orsak härtill torde även vara polismännens bristande rutin vid ifyllande av de nya blanketterna. Det ringa antalet ärenden utgjorde en stor fördel då tiden härigenom medgav kontinuerlig anpass-

ning av de olika handläggningsrutinerna vid sektionen med hänsyn till vunnna erfarenheter. De handläggningsrutiner som på så sätt arbetats fram fungerar nu fullt tillfredsställande. Då vid styrelsen under tiden 1 januari—30 april 1967 handlagts parkeringsbotsärenden endast från Västmanlands län, utnyttjades de första fyra månaderna till utarbetande av de slutliga handläggningsrutinerna jämväl i fråga om parkeringsbotsärenden.

Under tiden 1 januari—30 september 1967 har till styrelsen inkommit 27 626 ordningsförelägganden. En tablå över dessa ärenden bifogas — — — (tabell A). I enlighet med föreskrifterna i 8 § ordningsbotskungörelsen granskas varje föreläggande. Genom denna granskning erhålls en god bild av hur polismännen klarat uppgiften att »på gatan» rubricera en gärning och för densamma omedelbart utfärda ett föreläggande som kan undanröjas endast genom domstols beslut. Vissa felaktigheter har inte kunnat undvikas. Av bifogade förteckning¹ — — — framgår de ärenden beträffande vilka styrelsen underrättats om att undanröjande ifrågasatts ävensom orsaken härtill. I majoriteten av dessa ärenden har felet upptäckts av polisen, ofta omedelbart efter det föreläggandet godkänts. I många fall har polismännen inte, trots uttryckliga föreskrifter härom, haft klart för sig att ett godkänt föreläggande ej kan makuleras. Då fel uppkommit vid utskriften har man därför makulerat det felaktiga föreläggandet och omedelbart utfärdat ett nytt, som även det godkänts av den misstänkte. Anledningen torde bl. a. vara att bestämmelsen för polismännen ter sig oförklarlig och synnerligen opraktisk.

Vid beaktande av det ringa antalet fall som blivit föremål för undanröjande i förhållande till antalet utfärdade ordningsförelägganden, ca 0,4 %, måste dock sammanfattningsvis sägas att polismännen syns väl klara sina nya uppgifter.

Under tiden 1 januari—30 september 1967 har till styrelsen inkommit ca 115 000 parkeringsanmärkningar. Av den tablå över handläggningen av parkeringsbotsärenden som bifogas som — — — (tabell B) framgår bl. a. att betalningsfrekvensen är anmärkningsvärt hög samt att en avsevärd ökning av antalet ärenden inträtt efter den 1 oktober 1967. Uppföljningen bygger bl. a. på att, vid händelse av att frivillig betalning av boten inte inkommer inom viss tid, ägaren till det felaktigt uppställda fordonet identifieras med hjälp av ett s. k. bilägarband vid Statistiska Centralbyrån. Detta band, till vilket uppgifter erhålls från ett antal försäkringsbolag, upprättas en gång i kvartalet. För närvarande innehåller bandet uppgifter angående ca 75 % av fordonsbeståndet i landet. Beträffande övriga fordon inhämtas ägareuppgifter från länsstyrelsernas bilregister. Bilägarbandet har emeller-

¹ Förteckningen upptar 96 ärenden som har överlämnats till åklagare för ifrågasatt undanröjande. RÅ har på anmodan av justitiedepartementet gjort vissa undersökningar om grunderna och utgången i sådana besvärsmål. I Stockholm och i Västmanlands län undanröjdes genom besvär under de första 10 månaderna 62 resp. 25 ordningsförelägganden. I nästan samtliga fall hade besvären anförts av åklagare, i regel efter underrättelse från polisen enligt 14 § ordningsbotskungörelsen. Det bör anmärkas att 37 besvärsmål från Stockholms åklagardistrikt gällde fel, som egentligen inte låg i ordningssystemets handhavande. Det var fråga om förelägganden som hade utfärdats vid en hastighetskontroll, anordnad på en plats där hastighetsbegränsningen — enligt vad som senare framkom — inte varit utmärkt på föreskrivet sätt. Det kan nämnas att antalet i Stockholm utfärdade och godkända förelägganden under de första 10 månaderna uppgick till omkring 8 750. I Göteborg och i Göteborgs och Bohus län undanröjdes under 5 månader 11 resp. 7 ordningsförelägganden (ytterligare 4 besvärsmål hade anhängiggjorts men var inte avgjorda vid tiden för undersökningen).

tid visat sig innehålla felaktiga uppgifter i en utsträckning som inte kan godtas. Ca 20—25 % av uppgifterna avser personer som försålt det aktuella fordonet långt före förseelsetillfället. Dessa felaktigheter på bilägarbandet har medfört den mängd brev och telefonsamtal som inkommer till styrelsen i samband med utsändande av påminnelser i parkeringsbottsärenden. Styrelsens dataavdelning har nyligen tagit kontakt med Statistiska Centralbyrån för att om möjligt få till stånd en kontinuerlig datering av bandet före varje körningstillfälle. Problemet, som närmast är av ekonomisk och ej av teknisk natur, måste dock lösas snarast. Det är uteslutet att nyttja bandet i dess nuvarande skick under hela den tid som det nu tillämpade systemet för bilregistrering måste kvarstå i avbidan på upprättandet av ett centralt aktuellt bilregister.

Handläggningen i övrigt av parkeringsbottsärendena har inte, trots det stora antalet parkeringsanmärkningar som inflyter dagligen, medfört problem hos styrelsen. Från polisdistrikten har framförts enbart positiva omdömen om systemet.

III. Erfarenheter enligt uppgifter från den lokala polisen

För att erhålla underlag till denna redogörelse har synpunkter på ordningsbotssystemet inhämtats från polismästarna i Stockholm och Göteborg, länspolischeferna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Västmanlands län ävensom från samtliga polismästare i nämnda län. Synpunkterna har redovisats som svar på frågor enligt bifogade frågeformulär (tabell D).

Vid en närmare genomgång av samtliga inkomna svar (fråga för fråga) kan konstateras följande.

1. Polisens förhållande till allmänheten har inte förändrats p. g. a. ordningsbotssystemet. Av vissa polismän befarad försämring har således inte inträtt. I några fall har t. o. m. en förbättring kunnat förmärkas, beroende på att polismännen nu oftare för de misstänkta trafikanterna klargör innebörden av de bestämmelser som dessa brutit mot.

2. Polisman har inte i något känt fall utsatts för obehag sedan han utfärdat ordningsföreläggande. I något enstaka fall har från Stockholms polisdistrikt redovisats att polisman i samband med utfärdande av föreläggande, från kringstående personer, hört »kommentarer» om polisen.

3. Ordningsbotssystemet har väl accepterats av allmänheten. Många trafikanter har t. o. m. uttryckt sin belåtenhet med det förenklade förfarings sättet och att de omedelbart fått uppgift om botens storlek. I de fall invändningar gjorts har dessa huvudsakligen hänfört sig till boten, som ansetts för hög. Vederbörande har sagt sig föredraga domstolsprövning i förhoppning om lägre straff. I några fall har såsom skäl åberopats att vederbörande önskade först rådgöra med jurist. Inga invändningar mot systemet som sådant syns ha framförts.

4. I nästan samtliga distrikt (undantag 4:e och 11:e vakt-distrikten i Stockholm), har ordningsbotssystemet ansetts medföra enbart fördelar. Uttryck som »det råder ingen som helst tvekan om att systemet inneburit en arbetslättnad» (Västerås), »systemet innebär en avsevärd arbetslättnad för ordningspolispersonalen, viss arbetslättnad för utredningspersonalen, men inget nämnvärt annat utnyttjande av biträdespersonalen» (Handen), och »ordningsbotssystemet har otvivelaktigt inneburit avsevärd arbetslättnad, främst

avseende direkt utfärdande av ordningsföreläggande på gatan» (Stockholm, VD 2), återfinns i remissvaren. Var den största arbetslättningen inträtt är beroende av vederbörande distrikts organisation. Såsom en sammanfattning torde kunna sägas att i de distrikt där polispersonal används för utskrift av rapporter och straffförelägganden, personalen kunnat bättre utnyttjas till övervakningstjänst. I polisdistrikt med större tillgång på biträdespersonal har denna genom ordningsbotssystemets tillkomst kunnat ägna mer tid åt att biträda utredningspersonalen, då arbetet med registrering, registerslagning och rapportutskrifter avsevärt minskat.

5. Någon påtaglig förändring av antalet beivrade eller rapporterade förseelser har inte inträtt sedan ordningsbotssystemet trätt i kraft. Viss ökning föreligger visserligen i en del distrikt, men denna torde snarast ha sin grund i den skärpta trafikövervakningen.

6. De flesta distrikten anser att förseelsekatalogen bör utökas till att omfatta så många förseelser som möjligt. Såsom förslag har från många håll framförts bl. a. brott mot bestämmelserna angående registrering och trafikförsäkring å motorfordon, maximilast, bruttovikt och axeltryck, automobilskatt, skyldighet att anmäla innehav av TV och radio samt brott mot allmänna ordningsstadgan och lokala ordningsstadgor.

7. Den största nyttan av systemet har framkommit vid förseelser med hög frekvens såsom hastighetsöverträdelser. I Stockholm framhålls att systemet kan utnyttjas bäst för beivrande av förseelser begångna av fotgängare.

8. De förseelser som upptagits med kryssmarkeringsrutor på blanketterna syns väl utvalda. Anledning saknas att för närvarande utbyta några mot andra som av lokala skäl anses bättre lämpade.

9. Polismännens allmänna inställning till systemet syns positiv. Ett undantag utgör dock personalen vid 4:e vaktområdet i Stockholm där inställningen enligt distriktschefens uppgifter är mycket negativ.

10. Utbildningen anses tillräcklig men bör kompletteras med lokalt anordnade repetitionskurser.

11. Ordningsföreläggande har använts i den utsträckning institutet medgivit.

12. Några förslag till ändringar i själva systemet har inte inkommit.

13. Den till endast befäl knutna behörigheten att utfärda »kontorsföreläggande» anses mycket opraktisk. En uppmjukning av denna bestämmelse i styrelsens arbetsanvisningar skulle underlätta arbetet väsentligt. Bestämmelsen i 4 § lagen om parkeringsbot om förbud att utfärda ordningsföreläggande i fall då anmaning att betala parkeringsbot inte efterkommits bör utgå.

IV. Förslag

Enligt styrelsens uppfattning har erfarenheterna redan nu visat att ordningsbotssystemet med fördel bör kunna tillämpas på ytterligare förseelser inte bara på trafiklagstiftningens område utan även beträffande ett stort antal förseelser inom den övriga specialstraffrätten. Såsom exempel härpå kan nämnas brott mot 63 § utlänningslagen, brott mot 9—11 §§ Kungl. Maj:ts kungörelse den 9 juni 1967 om mottagare för radiosändning eller trådsändning, brott mot 8, 11 och 12 §§ lagen den 11 maj 1934 om mått och vikt, brott mot värnpliktslagen den 30 december 1941 beträffande underlåtenhet att inge anmälan om adressförändring, brott mot 120 § taxerings-

förordningen samt vissa brott mot allmänna ordningsstadgan och lokala ordningsstadgor. Styrelsen förordar därför en systematisk genomgång av specialstraffrätten för utrönande av vilka förseelser som är lämpliga att införas i ordningsbotssystemet. Härvid bör inte ensidigt beaktas att förseelserna skall vara ofta förekommande då, såsom framgår av hit inkomna yttranden, arbetslättningen är betydande i varje enskilt fall som kan beivras genom ordningsbot. Även förseelser med ringa frekvens har således betydelse ur rationaliseringssynpunkt.

Styrelsen anser emellertid att vissa förseelser inom trafiklagstiftningens område snarast möjligt bör infogas i ordningsbotssystemet och att erforderliga lagändringar för möjliggörande av detta bör vidtagas redan nu och oavsett vad som kan framkomma vid en systematisk genomgång av hela specialstraffrätten. De förseelser som i första hand bör komma ifråga är överträdelse av nedannämnda bestämmelser i vägtrafikförordningen.

21 § 1 mom. 5 st. (nu dagsböter)

22 § (nu dagsböter)

23 § 2—4 st. (nu dagsböter)

23 a § 3 st. (nu dagsböter)

24 § 3 mom. 3 och 5 st. (nu dagsböter)

40 § 2 mom. (nu dagsböter)

46 § 1 mom. 3 st. (nu penningböter)

54 § 1 mom. (nu dagsböter)

57 § 1 mom. (nu dagsböter)

57 § 3 mom. (nu dagsböter)

58 § 1 st. (nu penningböter)

Inskränkningen i 1 § c) ordningsbotskungörelsen bör utgå.

Förseelser avseende överskridande av största tillåtna axeltryck, boggietryck och bruttovikt samt maximilast förekommer i mycket stor utsträckning och det nu tillämpade omständliga rapporteringsförfarandet utgör en kraftig belastning för polisen. Då körkortsmyndigheterna betraktar överträdelse av ifrågavarande bestämmelser synnerligen allvarligt och en eventuell indragning av körkortet torde vara den utan jämförelse allvarligaste följden för en yrkeschaufför vid överträdelse av bestämmelserna, bör man kunna bortse från det ekonomiska intresse som i vissa fall ligger bakom överträdelsen. Under sådana omständigheter bör det inte föreligga något hinder mot att tillämpa ordningsbotssystemet på de fall som kan anses ringa, medan dagsböter skulle kunna kvarstå som påföljd för de grova överträdelsena. Exempel på sådan uppdelning av straffpåföljden återfinns i 1 och 2 §§ lagen den 30 juni 1960 om straff för varusmuggling. Om påföljden beräknas med hänsyn till procent överskridande av tillåtna tal kan lätt avgöras vilka fall som är ringa respektive grova.

Såsom tidigare nämnts bör bestämmelsen i 4 § lagen om parkeringsbot om förbud att utfärda ordningsföreläggande i fall då anmaning att betala parkeringsbot inte efterkommit utgå. Ett stort antal personer betalar inte parkeringsboten enbart av den anledningen att de för tillfället saknar medel härtill. Det är synnerligen orationellt att polisen i dessa fall nödgas utskrika rapport med strafföreläggande som sedan skall diarieföras och registreras samt behandlas av åklagare. Ur alla synpunkter vore det därför bättre om det betydligt enklare ordningsbotsförfarandet kunde tillämpas i dessa fall.

Under punkt II ovan har framhållits svårigheten att få polismännen att följa bestämmelsen om att godkänt ordningsföreläggande ej kan makuleras.

Inom ordningsbotssystemet saknas motsvarighet till bestämmelsen i 30 kap. 13 § rättegångsbalken om möjlighet för domstol att meddela beslut om rättelse av dom. Om motsvarande möjlighet att omedelbart rätta ett föreläggande infördes, skulle besvär förfarande kunna undvikas i betydande utsträckning.

Med hänsyn till svårigheterna att vid felaktig uppställning av fordon identifiera den för förseelsen ansvarige personen — föraren —, föreslår styrelsen slutligen att frågan om att ålägga fordonsägare strikt ansvar för förseelser av detta slag upptas till prövning.

V. Sammanfattning

Såsom framgår av styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1968/69 kan, om lagarna om föreläggande av ordningsbot och om parkeringsbot sätts i kraft i hela landet, antalet ärenden som årligen inkommer till styrelsen beräknas öka till ca 200 000 ordningsbotsärenden och ca 600 000 parkeringsbotsärenden. Ärendeökningen utgör dock inte något hinder ur handläggningssynpunkt, under förutsättning att erforderliga medel för personal och maskinutrustning ställs till styrelsens förfogande. Då enligt samstämmiga uttalanden från alla polisdistrikt där försöksverksamhet nu pågår, ordningsbots- och parkeringsbotssystemen medför avsevärda rationaliseringsvinster som kommer inte bara polisväsendet utan även åklagar- och exekutionsväsendena till godo, anser styrelsen att systemen fr. o. m. den 1 juli 1968 bör införas i hela landet.

Tabeller m. m.

A

Tabell över resultatet av under tiden 1.1—30.9. 1967 utfärdade ordningsbotsärenden

Ärenderesultat	Slutligt handlagda ärenden		% av slutl. handlagda 23 339 ärenden		% av 3 608 ärenden i vilka rådrum beviljats	
Skriftligen godkända vid utfärdandet men ej betalda	4 600		19,7			
Skriftligen godkända vid utfärdandet och betalda	15 131	19 731	64,8	84,5		
Skriftligen godkända efter rådrum men ej betalda	279		1,2		7,7	
Skriftligen godkända efter rådrum och betalda	1 059	1 338	4,5	5,7	29,3	37,0
Skriftligen godkända efter påminnelse men ej betalda	126		0,5		3,5	
Skriftligen godkända efter påminnelse och betalda	228	354	1,0	1,5	6,3	9,8
Godkända genom betalning	979		4,2		27,2	
Godkända genom betalning efter påminnelse	571	1 550	2,5	6,7	15,8	43,0
Ej godkända. Överlämnade till polisen för utredning		366		1,6		10,2
Summa	23 339		100		100	

Antal godkända förelägganden 22 973 98,4
 Antal betalda förelägganden 17 968 77,0

Anm

Härtill kommer: Godkända men ej betalda, under handläggning 4 083
 Ej godkända, men med löpande respittid 204 4 287
 Totala antalet under ifrågavarande tid utfärdade förelägganden utgör (23 339 + 4 287) 27 626

B

Tabell över resultatet av under tiden 1.1—30.9. 1967 utfärdade parkeringsanmärkningar

Ärenderesultat m. m.	Stockholm	% av slutl. handlagda ärenden	B, O och U- län	% av slutl. handlagda ärenden
Utfärdade	60 780		49 330	
Betalda	36 550	74,6	37 000	84,9
Under handläggning. Bevakningstiden ännu ej utgått	11 810		6 580	
Återsända till lokala polisen för utredning	12 420	25,4	5 750	15,1
Av RPS slutbehandlade ärenden	48 970		43 580	

Anm 1. Sthlm, Sthlms län och Göteborgs och Bohus län endast under tiden 1.5—30.9. 1967.

Anm 2. Tabellen visar det faktiska läget den 30.9. 1967. Av tabellen framgår inte hur många ärenden som betalats sedan de återsänts till polisen för utredning.

Anm 3. Tillkommer till tabellen ca 5 000 ärenden som återkallats av polisen sedan bevakningskortet insänts till RPS.

Anm 4. Under tiden 1—15 oktober 1967 har till RPS inkommit 31 700 st. parkeringsanmärkningar, varav 11 200 betalats.

C

Tabell över influtna ordningsbots- och parkeringsbotsbelopp

År 1967 månad	Ordningsbot	Parkeringsbot	Parkeringsbot efter anmaning	Summa kronor
Januari	20 775	12 495	10	33 270
Februari	66 480	21 595	10	88 075
Mars	82 500	20 385	1 295	104 180
April	107 810	15 960	2 800	126 570
Maj	¹ 352 920	² 369 715	2 605	725 240
Juni	387 750	592 400	45 500	1 025 650
Juli	339 481	410 488	204 465	954 434
Augusti	292 029	461 263	152 525	905 817
September	397 858	492 550	152 785	1 043 193
	2 047 603	2 396 851	561 975	5 006 429

¹ Påminnelserutinen med betalning över ifrågavarande postgiro ännu ej tillämpad.

² Sthlms län och Göteborgs och Bohus län ingick i systemet fr. o. m. 1.5. 1967.

³ Uppföljningsverksamheten betr. parkeringsbotsärenden i Sthlms stad överflyttades från parkeringskontoret till rikspolisstyrelsen den 1.5. 1967.

D

Frågeformulär

1. Har polisens förhållande till allmänheten förändrats p. g. a. ordningsbotssystemet? I så fall på vad sätt.
2. Har enskilda polismän utsatts för obehag (ex.vis telefontrakasserier) p. g. a. att de utfärdat ordningsföreläggande?
3. Allmänhetens inställning till ordningsbotssystemet. Accepteras ordningsföreläggande i de fall institutet kan användas? Vilka skäl åberopas för avböjande av ordningsföreläggande vid erkända förseelser?
4. Anser Ni att systemet inneburit någon arbetslättnad? I vilken utsträckning har i så fall utrednings- eller biträdespersonal kunnat utnyttjas för andra arbetsuppgifter?
5. Har systemet inneburit någon påtaglig ändring av antalet beivrade eller rapporterade förseelser? Fler eller färre. Motivering.
6. Bör systemet kunna tillämpas på ytterligare förseelsetyper? Vilka? a) Trafikförseelser b) Andra förseelser.
7. I fråga om vilka förseelser anser Ni Er ha största nyttan av systemet?
8. Synpunkter ang. de förseelser som nu upptagits med kryssmarkeringsruta på blanketterna. Bör någon eller några utbytas mot andra mer förekommande förseelser? Vilka?
9. Polismännens allmänna inställning till systemet.
10. Synpunkter på utbildningen. Har den varit tillräcklig eller bör den kompletteras i något avseende?
11. Har ordningsföreläggande använts av polisen i alla de fall institutet kan tillämpas?
12. Förslag till ändringar inkl. eventuella lagändringar.
13. Övriga synpunkter.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 11 mars 1968.

Närvarande:

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	ALEXANDERSON,
regeringsrådet	RINGDÉN,
justitierådet	WESTERLIND.

Enligt lagrådet den 23 februari 1968 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 2 februari 1968, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) lag om ändring i rättegångsbalken, 2) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård, 3) lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff, 4) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. och 5) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av departementsrådet N. Mannerfelt.

Lagförslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

F. d. justitierådet Lind, regeringsrådet Ringdén och justitierådet Westerland lämnade förslaget utan erinran.

Justitierådet Alexanderson:

Bestämmelsen i andra stycket av 48 kap. 3 § har enligt min mening erhållit en alltför vid avfattning. Jämförd med 12 och 19 §§ i samma kapitel synes bestämmelsen nämligen utsäga att varje godkännande, som ej enligt sistnämnda två paragrafer är utan verkan, skall gälla som lagakraftvunnen dom, oavsett huruvida godkännandet skett inom föreskriven tid eller ej. Den avsedda innebörden — varom hänvisas till specialmotiveringen till 12 och 19 §§ — skulle framträda bättre, om andra stycket avfattades

exempelvis sålunda: »Har föreläggande godkänts inom föreskriven tid eller har godkännande som skett efter utgången av nämnda tid ändock blivit godtaget, gäller föreläggandet såsom dom vilken har vunnit laga kraft.»

I övrigt lämnar jag förslaget utan erinran.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 15 mars 1968.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDRVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MÖBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård,
- 3) lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 maj 1958 (nr 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 9 december 1960 (nr 683) om parkeringsbot.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför.

Tre ledamöter av lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. En ledamot, justitierådet Alexanderson, har en erinran i ett avseende, nämligen i fråga om den föreslagna bestämmelsen i 48 kap. 3 § andra stycket RB. Denna har enligt hans mening fått en alltför vid avfattning. Han menar sålunda att bestämmelsen, sammanställd med 12 och 19 §§ samma kapitel, synes utsäga att varje godkännande, som inte enligt de två sistnämnda paragraferna är utan verkan, skall gälla som lagakraftvunnen dom, oavsett huruvida godkännandet har skett inom föreskriven tid eller ej. Han önskar därför ett förtydligande av den förstnämnda bestämmelsen.

Enligt min mening kan skäl anföras för att 48 kap. 3 § andra stycket i det remitterade förslaget bör — liksom motsvarande bestämmelser i gällande lagstiftning — uppfattas så, att det avser endast godkännande som sker inom den tid som har *medgivits* för sådan processhandling. Dit hör självfallet i första hand godkännande som sker inom den i föreläggandet angivna fristen. Emellertid kan denna frist förlängas, liksom andra processuella frister som fastställs av myndighet (jfr 32 kap. 3 § RB, som anses

gälla analogt när annan myndighet än domstol fastställer processuella frister, saml Gärde m. fl. Nya RB s. 723 och 433). Sådan förlängning anses vid strafföreläggande kunna ske även efter det att ett försenat godkännande har kommit in. Medges retroaktivt sådan förlängning av fristen, blir godkänt föreläggande att anse som inkommet i rätt tid och alltså gällande som lagakraftvunnen dom. Sådan förlängning torde i rättstillämpningen i regel medges formlöst och knappast komma till uttryck på annat sätt än att det godkända föreläggandet behandlas som lagakraftvunnen dom. Förlängning torde regelmässigt förekomma, när godkännandet sker innan ny lagföring har hunnit inledas (beträffande undantag i ett helt speciellt fall, se RÅ:s cirkulär C 24 s. 4). Sker godkännandet senare men före delgivning av stämning eller strafföreläggande, lär det dock ofta anses befogat att fullfölja det inledda nya förfarandet och alltså inte godta godkännandet.

Det är emellertid tveksamt, om det kan anses helt tillfredsställande att tolkningen av 48 kap. 3 § andra stycket i förslaget på detta sätt skall betingas av grunderna för 32 kap. Det är onekligen bättre om bestämmelserna i 48 kap. reglerar frågan uttömmande. Detta blir fallet om man — med anknytning till vad justitierådet Alexanderson har anfört inledningsvis — betraktar kapitlets 3 § andra stycket samt 12 och 19 §§ som en helhet och anser ämnet uttömmande reglerat genom dessa bestämmelser. Därvid får den förstnämnda bestämmelsen anses åsyfta även för sent inkomna godkännanden, varvid dock paragrafens räckvidd begränsas genom de undantag som särskilt anges i 12 och 19 §§. Anlägger man detta betraktelsesätt, bör emellertid de sistnämnda paragraferna utformas så, att den avgörande tidpunkten blir den då åklagaren utfärdar stämning eller stämningsansökan resp. då han utfärdar strafföreläggande. Därmed når man i stort sett samma resultat som i nu tillämpad praxis, vars innebörd jag nyss nämnde. I enlighet med det anförda förordar jag, att 48 kap. 12 och 19 §§ jämkas på det sätt jag nu har angivit. Vidare bör 3 § andra stycket anses ha innebörden att för sent inkomna godkännanden blir gällande när annat inte följer av 12 eller 19 §. Jag vill tillägga, att den nu förordade ordningen inte behöver befaras leda till att allmänheten i mindre omfattning än nu rättar sig efter de frister som anges i föreläggandena. Om sådan frist inte iaktas, har ju den enskilde att räkna med risken att ny lagföring inleds och att möjligheten att avge godkännande därmed är försutten.

Den föreslagna bestämmelsen i 4 § parkeringsbotslagen bör jämkas så, att motsvarande ordning blir gällande inom parkeringsbotssystemet.

Utöver vad som följer av det nu anförda bör vissa redaktionella jämkningar vidtas i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken. Särskilt kan nämnas, att andra och tredje styckena i 48 kap. 14 § bör byta plats.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga lagförslagen med nämnda jämkningar.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med ininstämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Lagförslag	3
Utdrag av statsrådsprotokollet den 2 februari 1968	16
Inledning	16
Nuvarande ordning beträffande mindre brottmål	19
Vidgat tillämpningsområde för strafföreläggande	31
Godkännande av strafföreläggande av ombud eller genom betalning	39
Tillämpning av ordningsbotssystemet vid fylleri	41
Ordningsbotssystemets tillämpningsområde i övrigt	47
Övriga frågor	49
Departementschefen	53
Upprättade lagförslag	71
De särskilda bestämmelserna	71
Hemställan	94
Bilaga 1. Lagförslagen	95
Bilaga 2. Jämförelse mellan lagen om föreläggande av ordningsbot och föreslagen lydelse av 48 kap. och 59 kap. 9 § rättegångsbalken ..	104
Bilaga 3. Rikspolisstyrelsens redogörelse den 25 oktober 1967	111
Utdrag av lagrådets protokoll den 11 mars 1968	121
Utdrag av statsrådsprotokollet den 15 mars 1968	123